

Vauhtia yritysten perustamis- aktiivisuuteen ja kasvuun

Tilannekuva yrittäjyydestä ja uuden
yritystoiminnan edistämisestä Suomessa

Tommi Pukkinen, Pekka Stenholm, Jarna Heinonen,
Mika Naumanen, Sari Vainikainen

VALTIONEUVOSTON SELVITYS- JA
TUTKIMUSTOIMINNAN JULKAISUSARJA 2023:25

tietokayttoon.fi

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:25

Vauhtia yritysten perustamisaktiivisuuteen ja kasvuun

Tilannekuva yrittäjyydestä ja uuden
yritystoiminnan edistämisestä Suomessa

Tommi Pukkinen, Pekka Stenholm, Jarna Heinonen, Mika Naumanen,
Sari Vainikainen

Valtioneuvoston kanslia Helsinki 2023

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Valtioneuvoston kanslia

CC BY-ND 4.0

ISBN pdf: 978-952-383-345-6

ISSN pdf: 2342-6799

Taitto Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2023

Vauhtia yritysten perustamisaktiivisuuteen ja kasvuun Tilannekuva yrittäjyydestä ja uuden yritystoiminnan edistämisestä Suomessa

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:25

Kustantaja	Valtioneuvoston kanslia		
Tekijä/t	Tommi Pukkinen, Pekka Stenholm, Jarna Heinonen, Mika Naumanen, Sari Vainikainen		
Yhteisötekijä	Turun yliopisto; Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy		
Kieli	Suomi	Sivumäärä	131
Tiivistelmä	<p>Tutkimuksen tavoitteena oli laatia tilannekuva yritysten perustamisaktiivisuudesta ja siihen vaikuttavista tekijöistä sekä siitä, miten politiikkatoimin voidaan edistää kasvavien yritysten syntyä Suomessa. Tutkimus tuottaa tietoa yrittäjyyden edistämisen kansallisen strategian tueksi.</p> <p>Raportissa tarkastellaan yrittäjyysaktiivisuuden tilaa ja taustoja sekä politiikkavalintoja erityisesti Suomessa ja neljässä eurooppalaisessa vertailumaassa (Alankomaat, Irlanti, Latvia ja Norja). Tutkimukseen sisältyi kirjallisuuskatsauksia, tilastoaineistojen analyysejä ja asiantuntijatyöpajoja, joiden tuloksia on esitetty raportin lisäksi interaktiivisessa Power BI -työkalussa.</p> <p>Pitkäjänteinen yrittäjyyspoliittinen työ Suomessa näkyy suotuisina arvioina yrittäjyyden puitetekijöistä, jotka eivät ole kuitenkaan tuottaneet toivottua tulosta korkeampana yrittäjyysaktiivisuutena tai kasvuyrittäjyytenä. Onkin perusteltua tarkastella laajemmin sitä institutionaalista toimintaympäristöä, josta yrittäjyys Suomessa ponnistaa.</p> <p>Yrittäjyyspolitiikan keinoin on Suomessa onnistuttu verrattain hyvin poistamaan yrittäjyyden esteitä, mutta yrittäjyyden kannusteet ovat jääneet riittämättömiksi. Muutosprosessi kohti kannustavaa ja uudistavaa yrittäjyyskulttuuria on pitkä, joten on tärkeää ryhtyä ripeästi toimiin raportissa annettavien toimenpidesuosittelusten viitoittaessa askelia.</p>		
Klausuuli	Tämä julkaisu on toteutettu osana valtioneuvoston selvitys- ja tutkimussuunnitelman toimeenpanoa.(tietokayttoon.fi) Julkaisun sisällöstä vastaavat tiedon tuottajat, eikä tekstisisältö välttämättä edusta valtioneuvoston näkemystä.		
Asiasanat	tutkimus, tutkimustoiminta, selvitys, yrittäjyys, yrittäjäksi ryhtyminen, alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuus		
ISBN PDF	978-952-383-345-6	ISSN PDF	2342-6799
Julkaisun osoite	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-345-6		

Momentum för företagsstart och tillväxt

En lägesrapport över företagandet och främjandet av ny affärsverksamhet i Finland

Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2023:25

Utgivare Statsrådets kansli

Författare Tommi Pukkinen, Pekka Stenholm, Jarna Heinonen, Mika Naumanen, Sari Vainikainen

Utarbetad av Åbo universitet; Teknologiska forskningscentralen VTT Ab

Språk Finska **Sidantal** 131

Referat Syftet med denna forskning var att skapa en situationsbild av de faktorer som påverkar aktiviteten för grundandet av företag samt hur politiska åtgärder kan främja grundandet av tillväxtföretag i Finland. Forskningen ger kunskap till stöd för den nationella strategin för främjandet av entreprenörskap.

I rapporten undersöks entreprenöraktivitetens nuläge och bakgrund samt politiska beslut särskilt i Finland samt i fyra europeiska referensländer (Nederländerna, Irland, Lettland och Norge). Forskningen omfattade litteraturgenomgångar, statistiska analyser och expertworkshops, vars resultat presenteras i den här rapporten och i det interaktiva Power BI -verktyget.

Den långsiktiga entreprenörskapspolitiken i Finland återspeglas i gynnsamma bedömningar av entreprenörskapets ramfaktorer, som dock inte har gett önskat resultat i form av tilltagande (tillväxtorienterat) entreprenörskap. Därför är det berättigat att ta en bredare betraktelse på den institutionella miljö varifrån entreprenörskapet i Finland tar sats. Med hjälp av entreprenörskapspolitiken har Finland lyckats undanröja hinder från entreprenörskapets väg, men det har inte kunnat tillräckligt uppmuntra företagandet. Förändringsprocessen mot en uppmuntrande och förnyande entreprenörkultur är lång, så det är viktigt att agera snabbt i enlighet med rekommendationerna i denna rapport.

Klausul Den här publikation är en del i genomförandet av statsrådets utrednings- och forskningsplan.(tietokaytoon.fi) De som producerar informationen ansvarar för innehållet i publikationen. Textinnehållet återspeglar inte nödvändigtvis statsrådets ståndpunkt.

Nyckelord forskning, forskningsverksamhet, entreprenörskap, att bli entreprenör, entreprenöriell aktivitet i tidigt stadium

ISBN PDF 978-952-383-345-6

ISSN PDF 2342-6799

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-345-6>

Momentum to business start-up activity and growth A snapshot of entrepreneurship and the promotion of new business activity in Finland

Publications of the Government's analysis, assessment and research activities 2023:25

Publisher Prime Minister's Office

Author(s) Tommi Pukkinen, Pekka Stenholm, Jarna Heinonen, Mika Naumanen, Sari Vainikainen

Group Author University of Turku; VTT Technical Research Centre of Finland Ltd

Language Finnish **Pages** 131

Abstract The purpose of this study was to generate a snapshot of entrepreneurial activity and the factors affecting it, and how policy measures can promote the founding of growing companies in Finland. The study provides insights into the development of the national entrepreneurship strategy.

The report examines entrepreneurial activity and policy choices in Finland and four European countries (Netherlands, Ireland, Latvia, and Norway). The study covered literature reviews, statistical analyses and expert workshops, the results of which are presented in this report and in the interactive Power BI tool.

Long-term entrepreneurship policies in Finland is reflected in favorable assessments of the entrepreneurial framework conditions, which have not, however, produced the desired result in terms of higher (growth-oriented) entrepreneurial activity. Therefore, it is justified to take a broader look at the institutional environment in which entrepreneurship takes place in Finland. With the means of entrepreneurship policy, Finland has succeeded in removing obstacles to entrepreneurship, but encouragement to entrepreneurship has not been sufficient. The change process towards stimulating and renewing entrepreneurship culture is long, so it is important to take prompt action in accordance with the recommendations of this report.

Provision This publication is part of the implementation of the Government Plan for Analysis, Assessment and Research. (tietokaytoon.fi) The content is the responsibility of the producers of the information and does not necessarily represent the view of the Government.

Keywords research, research activities, entrepreneurship, becoming an entrepreneur, early-stage entrepreneurial activity

ISBN PDF 978-952-383-345-6 **ISSN PDF** 2342-6799

URN-address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-345-6>

Sisältö

1	Tutkimuksen toteutus	9
1.1	Tutkimuksen tavoitteet ja viitekehys	9
1.2	Tutkimusprosessi	10
1.2.1	Tutkimusaineistot	13
1.2.2	Tutkimusmenetelmät	15
2	Yritysten perustamisaktiivisuuteen vaikuttavat tekijät	17
2.1	Demografiset tekijät	20
2.1.1	Yksilötason tekijät	20
2.1.2	Väestötason tekijät	22
2.2	Toimintaympäristön tekijät	24
2.2.1	Kansallinen toimintaympäristö	24
2.2.2	Yrittäjyyden puitetekijät	30
3	Yrittäjyysaktiivisuus Suomessa ja vertailumaissa	33
3.1	Yrittäjyysaktiivisuus kansainvälisissä vertailuissa	33
3.1.1	Alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuuden piirteitä	34
3.1.2	Uuden yritystoiminnan kunnianhimoisuus	38
3.2	Perustettujen yritysten määrä ja liikevaihto	41
4	Yrittäjät Suomessa	48
4.1	Yrittäjien määrän kehitys yrittäjätyyppin mukaan	48
4.2	Yrittäjien tulojen kehitys yrittäjätyyppin mukaan	50
5	Kevytyrittäjyys	54
5.1	Kevytyrittäjien määrä ja tulot	54
5.2	Kevytyrittäjänä jatkaminen	64
6	Yrittäjyysaktiivisuuden edistämisen politiikkatoimet Suomessa ja vertailumaissa	68
6.1	Yrittäjyyden kansallisten puitetekijöiden tilannekuva	68
6.2	Kansainvälinen politiikkatoimien tarkastelu	72
6.2.1	Politiikkatoimien kohderyhmät	72

6.2.2	Politiikkatoimien kohdentuminen yritystoiminnan resursseihin ja osa-alueisiin.....	76
6.2.3	Politiikkatoimien kohdentuminen yrittäjyyden puitetekijöiden mukaan.....	78
6.2.4	Politiikkatoimien sisällölliset painotukset	80
6.3	Esimerkkejä kansainvälisistä politiikkatoimista	82
6.3.1	Potentiaalisen yrittäjyyden edistäminen	83
6.3.2	Alkuvaiheen yrittäjyyden edistäminen	86
6.3.3	Kunnianhimoisen yrittäjyyden edistäminen	89
6.4	Yrittäjyyspolitiikan kehityskaaria 2000–2020.....	93
7	Yhteenveto, johtopäätökset ja toimenpidesuosituks	95
7.1	Yhteenveto ja johtopäätökset.....	95
7.2	Toimenpidesuosituks.....	100
7.2.1	Toimenpidekokonaisuus A: Kannustava kasvualusta kunnianhimoiselle, uudistavalle yrittäjyydelle	101
7.2.2	Toimenpidekokonaisuus B: Vaikuttavimpia yrittäjyyden edistämiskeinoja uutta luovan yrittäjyyden synnyttämiseksi ja vahvistamiseksi	103
	Liitteet	106
	Lähteet	125

ESIPUHE

Tutkimustyötämme ohjasi varsin haastava kysymys: ”Kuinka voisimme saada Suomessa lisää vauhtia yritysten perustamisaktiivisuuteen ja kunnianhimoiseen (kasvuhaikuiseen) alkuvaiheen yrittäjyyteen?”. Taustalla on monen eri tutkimuksen perusteella saatu kuva maamme vaatimattomasta perustamisaktiivisuudesta ja vähäisestä kasvuyrittäjyyden määrästä.

Hankkeemme kokoaa yhteen monipuolisen ja tuoreen tilannekuvan aiheesta. Hanke tuottaa myös uutta ja ainutlaatuista tietoa esimerkiksi eri maiden yrittäjyyspoliittisista keinoista sekä nousevasta kevytyrittäjyyden ilmiöstä Suomessa. Tämän tutkimusraportin tueksi laadittu vuorovaikutteinen Power BI -työkalu antaa mahdollisuuden tutustua yksityiskohtaisemmin laajaan tutkimusaineistoon. Kokonaisuutena hanke tuottaa selkeän kuvan yrittäjyyden vahvuuksista ja kipupisteistä Suomessa sekä ehdottaa toimenpidesuosituksia yritysten perustamisaktiivisuuden ja kunnianhimoisen alkuvaiheen yrittäjyyden vauhdittamiseksi. Tutkimus toteutettiin Turun yliopiston ja Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy:n yhteistyönä.

Koko tutkimusryhmän puolesta kiitän neuvotteleva virkamies Jaana Lapin johtamaa ohjausryhmää hyvästä yhteistyöstä hankkeen aikana sekä kaikkia työpajoihin osallistuneita arvokkaasta panoksesta suomalaisen yrittäjyyspolitiikan ideointiin. Lämmin kiitos myös Suomen Yrittäjille, jonka ansiosta tuorein GEM-data oli käytössämme.

Toivon lämpimästi, että esittämämme, tutkimukseen vahvasti perustuvat toimenpidesuosituksiset kannustavan kasvualustan luomisesta kunnianhimoiselle ja uudistavalle yrittäjyydelle muuttuvat sanoista konkreettisiksi teoiksi.

Turussa 30. päivänä maaliskuuta, 2023

Jarna Heinonen
yrittäjyyden professori, hankkeen vastuullinen johtaja
Turun yliopiston kauppakorkeakoulu

1 Tutkimuksen toteutus

1.1 Tutkimuksen tavoitteet ja viitekehys

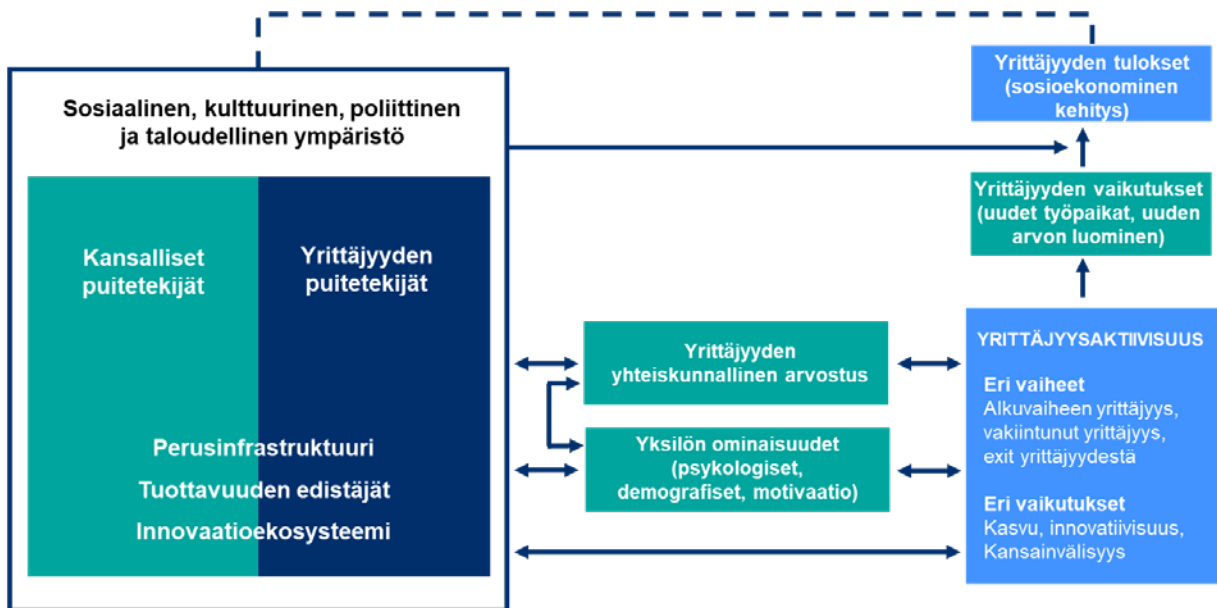
Tämän tutkimuksen tavoitteena on laatia tilannekuva yritysten perustamisaktiivisuudesta ja siihen vaikuttavista tekijöistä sekä ymmärtää, miten voidaan politiikkatoimin vaikuttaa siihen, että Suomeen syntyisi enemmän kasvavia työnantajayrityksiä. Nuoret yritykset ovat tärkeitä uudistumisen ja tuottavuuden kasvun sekä tulevaisuuden työpaikkojen näkökulmasta. Tutkimus tukee hallituksen yrittäjyyden tilannekuvan ja yrittäjyysstrategian tiekartan 2021–2023 toteutumista ja tuottaa tietoa yrittäjyysstrategian edistämiseksi.

Yrittäjäksi ryhtymistä on tutkittu runsaasti, ja tutkimustiedon perusteella muodostuu monipuolinen kuva yrittäjäksi ryhtymisestä ja perustamisaktiivisuudesta. Ideoidessaan liiketoimintaa yrittäjyyttä harkitseva puntaroi markkinoita ja toimintaympäristöään, joita muokkaavat uudet teknologiat, sääntelyn tai väestörakenteen muutokset sekä muutokset sosiokulttuurisessa, taloudellisessa, poliittisessa tai luonnonympäristössä (Davidsson et al., 2020; Eberhart et al., 2017; Gregoire & Shepherd, 2012; Hiatt et al. 2009; Sine & Lee, 2009). Aiemmat tutkimukset korostavat lukuisia yhteiskunnallisia ja institutionaalisia tekijöitä, kuten yritystoimintaa koskeva sääntely, tarvittavien resursien saatavuus ja yrittäjyyttä tehostavat tai edistävät poliittiset toimenpiteet, jotka tukevat yrittäjäksi ryhtymistä ja yrittäjyyttä (Eckhardt & Ciuchta, 2008; Hessels et al., 2008; Minniti & Lévesque, 2008; Stenholm et al., 2013; Verheul et al., 2002). Formaalien institutionaalisten tekijöiden ja toimenpiteiden rinnalla toimii myös epäformaaleja institutionaalisia tekijöitä, kuten sosiaalisia normeja, jotka vaikuttavat muun muassa siihen, miten houkuttelevana tai suosittuna yrittäjyys koetaan (Aparicio et al., 2016; Aparicio et al., 2021; De Clercq et al., 2010).

Taloudellisten ja yhteiskunnallisten tekijöiden ohella yrittäjyyttä harkitsevan käsityksiin mahdollisuuksistaan vaikuttavat muun muassa yksilöiden aiempi työ- tai yrittäjäkokeemus, sosiaaliset suhteet ja uuden luomiseen liittyvän epävarmuuden hyväksyminen (Cuervo, 2005). Yksilötasoa tarkastelevissa tutkimuksissa onkin havaittu, että yksilön luovuus, kunnianhimo, sinnikkyys tai intohimoinen suhtautuminen yrittäjyyteen (Cardon et al., 2017; Wennekers & Thurik, 1999) voivat vahvistaa halua ryhtyä yrittäjäksi. Samoin usko omiin kykyihin ja osaamiseen tai yksilön kokemat myönteiset sosiaaliset normit ("koetaanko yrittäjyys hyväksyttäväksi läheisten tai tuttujen mielestä") lisäävät todennäköisyyksiä yrittäjäksi ryhtymiseen (Krueger et al., 2000). Kotiranta ja muut (2016) havaitsivat myös, että muun muassa halu toteuttaa itseään ja unelmiaan sekä halu saada vapautta ja itsenäisyyttä voivat kannustaa yrittäjäksi ryhtymistä.

Tämän tutkimuksen viitekehtyksenä toimii useista soveltuvista malleista valittu kansainvälisen yrittäjyysmonitorin (GEM) viitekehys, joka visualisoi yrittäjyyden ja yrittäjäksi ryhtymisen kokonaisuutta yhdistäen lukuisia yksilö-, organisaatio- ja yhteiskunnallisia tekijöitä (Kuvio 1).

Kuvio 1. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys (sovellettuna GEM 2022)

Viitekehyksessä oletetaan, että kansalliset ja yrittäjyyden puitetekijät, yrittäjyyden yhteiskunnallinen arvostus, yksilöiden yrittäjyysominaisuudet ja yrittäjyyden ilmenemis muodot ovat keskenään yhteydessä. Kansalliset ja yrittäjyyden puitetekijät muokkaavat yrittäjyyden yhteiskunnallista arvostusta, mutta myös yksilön yrittäjyysominaisuuksia. Nämä muokkaavat yrittäjyysaktiivisuutta ja sen synnyttämiä vaikutuksia, jotka puolestaan muokkaavat kansallisia ja yrittäjyyden puitetekijöitä. Viitekehys ilmentää, että vain yhden tekijän muuttaminen ei välttämättä riitä yrittäjyyden tukemisessa ja että yrittäjäksi ryhtymisen tai yritysten perustamisaktiivisuuden edistäminen ei ole erityisen yksinkertainen kokonaisuus.

1.2 Tutkimusprosessi

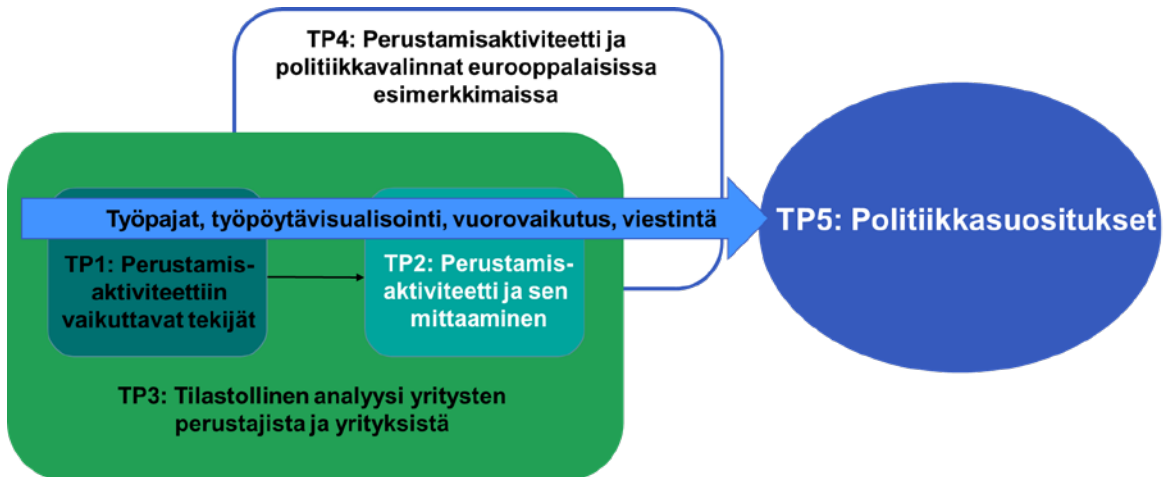
Tässä raportissa tiivistetään tutkimuksen eri osioiden keskeisiä havaintoja, joiden pohjalta esitetään toimenpidesuosituksia poliittiselle päätöksenteolle tukemaan uusien yritysten perustamista ja kasvua Suomessa. Raportissa vertaillaan yrittäjyys- ja perus-

tamisaktiivisuutta lisääviä tekijöitä ja käytäntöjä sekä yrittäjyyden tukemiseen ja edistämiseen käytössä olevia politiikkavalintoja valituissa eurooppalaisissa vertailumaissa, mitä politiikkavalintoja ja toimenpiteitä muissa Suomen kannalta relevanteissa vertailumaissa on toteutettu yritysten perustamisaktiivisuuden ja kasvavien työnantajayritysten synnyttämiseksi. Tutkimuksen näkökulma mukaan lukien lähdeaineisto on sekä staattinen (perustuen nykyiseen kansantalouden, yritys-, jne. rakenteeseen) että dynaaminen (perustuen arvioihin ja näkemyksiin yrittäjyyden kehittämisestä). Tutkimuksessa käytetty aineisto on esitetty tätä raporttia laajemmin interaktiivisessa Power BI -työkalussa¹, joka mahdollistaa tilannekuvan havainnollisen tarkastelun useasta eri näkökulmasta (ks. 1.2.1 Tutkimusaineistot).

Tutkimukseen valittiin Suomen lisäksi neljä eurooppalaista esimerkkimaata. Valinnan lähtökohtana oli, että maat ovat Suomen kannalta riittävän samankaltaisia ja samalla myös erilaisia, jotta vertailuasetelmasta tulee tarkoituksenmukainen ja kiinnostava. Maavalinnan kriteerejä olivat maantieteellinen etäisyys (pohjoinen/itämerellinen ulottuvuus), väestöpohja (sama kokoluokka), elintaso (korkean tulotason kansantalous World Bankin luokituksessa), alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuus ja kasvuorientaatio (samaa tasoa tai korkeampi kuin Suomessa kansainvälisen yrittäjyysmonitori GEM-tutkimuksen perusteella), vertailtavuus/jatkuvuus aiempiin tutkimuksiin sekä aineistojen saatavuus (GEM-tutkimuksessa). Näistä lähtökohdista esimerkkimaiksi valittiin Alankomaat, Irlanti, Latvia ja Norja. Ne vastaavat Suomea väkiluvultaan ja elintasoltaan. Alankomaat, Irlanti ja Latvia ovat Suomea korkeamman alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuuden maita ja lisäksi Irlanti ja Latvia ovat maita, joissa alkuvaiheen yrittäjät ovat kasvuhakuisempia kuin Suomessa. Norjassa aikuisväestössä tunnistetaan selvästi enemmän mahdollisuuksia yrittäjyyteen kuin Suomessa. Alankomaat ja Irlanti edustivat tutkimuksellista jatkumoa sikäli, että maat olivat mukana Härmälän ja muiden selvityksessä vuonna 2017 ja vastaavasti Latvia ja Norja laajentavat vertailua uusiin, Suomen kannalta relevantteihin maihin. Mainittujen maiden ja Suomen välinen vertailu tarjoaa mahdollisuuden tunnistaa tekijöitä, joiden edistäminen suomalaisessa yrittäjyyspolitiikassa voisi vahvistaa yritysten perustamisaktiivisuutta ja -kasvuorientaatiota.

Tutkimuksen toteutus jakautui viiteen työpakettiin, jotka rakentuivat tutkimuksen tavoitteille ja tutkimuskysymyksille (Kuvio 2).

¹ Power BI -linkki: <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoZmMxZGZjNjEtNTYzZC00ODk2LWE0NDYtZTMwNTU0ZTc5YjllIiwidCI6YjY4ZDZlNTkyLUUwMDgtNDNiNS05YjA0LTlzYmVjNGU4NmNmNylsImMiOj9>

Kuvio 2. Tutkimusprosessi

Työpaketti 1:ssä tavoitteena oli saada tietoa tekijöistä, jotka vaikuttavat yritysten perustamisaktiivisuuteen ja kasvavien työnantajayritysten synnyttämiseen. Työpaketissa toteutettiin kirjallisuusanalyysi keskeisistä toimintaympäristö- ja yksilötason tekijöistä, joilla on aiemmissa tutkimuksissa havaittu olevan merkitystä yritysten perustamisaktiivisuudessa ja kasvussa. Analyysin tuloksia hyödynnettiin ja työstettiin tutkimuksen ensimmäisessä työpajoissa. Työpaketti tuotti ymmärryksen tekijöistä, joiden tilannekuvaan on perusteltua kiinnittää huomiota Suomessa (ja vertailumaissa) politiikkatoimien kohdentamiseksi. Työpaketin tuloksia käydään läpi erityisesti luvussa 2.

Työpaketti 2:ssa tavoitteena oli selvittää, miten yrittäjyys- ja perustamisaktiivisuutta on mitattu ja selvitetty Suomessa ja muissa maissa. Tätä varten tarkasteltiin ja vertailtiin kirjallisuuskatsauksen, GEM-tutkimuksen ja muiden kv-aineistojen perusteella keskeisiä yrittäjyys- ja perustamisaktiivisuuden mittareita. Vertailun tuloksia käytiin läpi selvityksen ensimmäisessä työpajassa. Työpaketin tuloksena syntyi tietämys yrittäjyys- ja perustamisaktiivisuuden keskeisistä mittareista, siitä millainen on yrittäjyys- ja perustamisaktiivisuuden yleinen tilannekuva kansainvälisessä vertailussa sekä millainen yhteys yritysten perustamisaktiivisuudella on havaittu olevan kansantalouden kehitykseen. Työpaketin tuloksia käydään läpi erityisesti luvuissa 2 ja 3.

Työpaketti 3:ssa tavoitteena oli tunnistaa, minkälaisia ovat yritysten perustajat ja minkälaisia yrityksiä perustetaan. Tarkastelu pohjautui Tilastokeskuksen ja GEM-tutkimuksen monimuotoisten aineistojen analysointiin. Yrittäjien demografiset tekijät ja yritystoiminnan ala ja laajuus kertovat siitä, millaisia valintoja on yrittäjyyden taustalla. Keskeisiä havaintoja esiteltiin ja työstettiin tutkimuksen toisessa työpajassa. Työpaketissa muodostui tietämys yrittäjistä ja siitä, minkälaisia yrityksiä perustetaan, kuinka kasvuhakuisia perustetut yritykset ovat ja millä tavoin yritysten perustamisaktiivisuus

näyttäytyy alueittain ja toimialoittain tarkasteltuna. Työpaketin tuloksia raportoidaan erityisesti luvuissa 4 ja 5.

Työpaketti 4:ssä tavoitteena oli vertailla yrittäjyys- ja perustamisaktiivisuutta lisääviä tekijöitä ja politiikkavalintoja eurooppalaisissa esimerkkimaissa Alankomaissa, Irlannissa, Latviassa ja Norjassa. Vertailu toteutettiin hyödyntämällä GEM-tutkimusaineiston osalta erityisesti sen kansallisten asiantuntijoiden kyselyaineistoa (NES), joka koostuu arvioista GEM-maiden yrittäjyyden puitetekijöistä. Lisäksi poliittikavalintojen vertailussa ja instrumenttiesimerkkien valinnassa hyödynnettiin olemassa olevia eri maiden yrittäjyyspoliittisia toimia käsitteleviä raportteja. Vertailussa hyödynnetään myös olemassa olevia kansallisesti ja kansainvälisesti, kuten OECD ja EU, toteutettuja yrittäjyyspoliittisia maavertailuja ja raportteja. Vertailun tuloksia käytiin läpi tutkimuksen toisessa työpajassa. Työpaketti tuotti tietämystä erilaisista politiikkavalinnoista ja toimenpiteistä, joita Suomen kannalta relevantit esimerkkimaat ovat tehneet perustamisaktiivisuuden ja kunnianhimoisen yrittäjyyden edistämiseksi. Työpaketin tuloksia raportoidaan erityisesti luvussa 6.

Työpaketti 5:ssä tavoitteena oli laatia politiikkasuositukset siitä, miten lisätä perustamisaktiivisuutta ja kunnianhimoista yrittäjyyttä. Työpaketissa pohdittiin yhteistyössä keskeisten sidosryhmien kanssa hyvän yrittäjyyspoliittisen instrumentin tunnuspiirteitä ja mahdollisia muutoksia nykyiseen yrittäjyyspoliittiseen keinovalikoimaan. Työpaketti kokosi yhteen edeltävien työpakettien havaintoja, joita käsiteltiin ja työstettiin tutkimuksen toisessa työpajassa. Työpaketin tuloksena syntyi suosituksia politiikkatoimista tai -valinnoista, joilla voidaan vaikuttaa yritysten perustamisaktiivisuuden ja kunnianhimoisen yrittäjyyden edistämiseen. Työpaketin tuloksia raportoidaan erityisesti luvussa 7.

1.2.1 Tutkimusaineistot

Yrittäjyysaktiivisuuteen ja uuden yritystoiminnan perustamiseen liittyvät selvitykset ovat tyypillisesti perustuneet joko kyselytutkimuksiin tai tilastollisiin tarkasteluihin. Tässä raportissa muodostetaan tilannekuva yrittäjyyden toimintaympäristöstä Suomessa perustuen systemaattiseen kvantitatiiviseen ja kvalitatiiviseen tarkasteluun sekä vuorovaikutteiseen työpajatyöskentelyyn yhteistyössä sidosryhmien kanssa (Taulukko 1).

Taulukko 1. Tutkimuskysymykset, tavoitteet ja käytettävät tutkimusaineistot

Tutkimuskysymys	Tavoite	Ensijainen aineisto	Täydentävä aineisto
Miten politiikkatoimissa tai -valinnoissa tulisi huomioida erilaiset yritysten perustajaryhmät?	Saada tietoa tekijöistä, jotka vaikuttavat toimintaympäristössä yritysten perustamisaktiivisuuteen ja kasvavien työntajayritysten synnyttämiseen.	GEM, muu kansainvälinen aineisto	Kirjallisuusanalyysi
Kuinka suuri merkitys yritysten korkealla perustamisaktiivisuudella on kansantaloudelle?	Kartoittaa, miten yrittäjyys- ja perustamisaktiivisuutta on mitattu ja selvitetty Suomessa ja muissa maissa.	Kirjallisuusanalyysi	GEM, muu kansainvälinen aineisto
Minkälaisia ovat yritysten perustajat ja minkälaisia yrityksiä perustetaan? Kuinka kasvuhakuisia ovat perustetut yritykset? Millä tavoin yritysten perustamisaktiivisuus näyttäytyy alueittain ja toimialoittain tarkasteltuna? Miten politiikkatoimissa tai -valinnoissa tulisi huomioida erilaiset yritysten perustajaryhmät?	Selvittää tarkemmin minkälaisia ovat yritysten perustajat ja minkälaisia yrityksiä perustetaan.	Tilastokeskuksen rekisteriaineisto, GEM	kotimaiset aineistot ja kv-aineistot
Mitä politiikkavalintoja ja toimenpiteitä ovat muut Suomen kannalta relevantit vertailumaat tehneet perustamisaktiivisuuden ja kasvavien työntajayritysten synnyttämiseksi?	Vertailla yrittäjyys- ja perustamisaktiivisuutta lisääviä tekijöitä ja käytäntöjä sekä politiikkavalintoja eurooppalaisissa vertailumaissa.	GEM, kirjallisuusanalyysi (esimerkkimaihin liittyen)	Kv-aineistot, (esimerkkimaihin liittyen)
Millä politiikkatoimilla tai -valinnoilla voidaan vaikuttaa yritysten perustamisaktiivisuuden ja kasvavien työntajayritysten synnyttämisen tason kasvattamiseen?	Laatia politiikkasuositukset siitä, miten kasvuyrittäjyyttä saadaan aikaan lisäämällä perustamisaktiivisuutta.	Edellä mainittujen aineistojen synteesi	Työpajat

1.2.2 Tutkimusmenetelmät

Kirjallisuuskatsaus

Tutkimuksessa tehtiin laaja kirjallisuuskatsaus, joilla kartoitettiin yrittäjäksi ryhtymiseen vaikuttavia yksilötason ja yhteiskunnallisia tekijöitä maiden välisissä vertailuissa. Katsaus perustuu kuuteen Scopus-tietokannasta tehtyyn erillishakuun², joiden perusteella arvioitavaksi päätyi 3652 artikkelia. Näistä poistettiin artikkelit, jotka keskittyivät vain yhteen maahaan tai sen alueisiin, kehitysmaihin tai Aasiaan tai joiden näkökulma painottui yksinomaan korkeakoulutukseen, liiketoimintamallintamiseen tai vastaaviin yritystason tarkasteluihin ja jotka eivät muutoin käsitelleet yrittäjäksi ryhtymistä tai yritysten perustamisaktiivisuutta.

Analysoitavaksi karsiutui lopulta 278 artikkelia, jotka edellä mainittujen rajausten myötä keskittyvät vertailemaan yrittäjäksi ryhtymistä selittäviä tekijöitä pääosin kehittyneiden, innovaatiovetoisten maiden keskuudessa. Artikkelit koodattiin käytettyjen mitareiden, tiedolähteiden, teoreettisen näkökulman, analyysimenetelmien ja mukana olevien maiden lukumäärän osalta.

Politiikkatoimien katsaus

Yrittäjyyden edistämisen politiikkatoimien kansainvälisessä tarkastelussa käytiin läpi Euroopan komission, GEM:n, OECD:n ja World Bankin julkaisemia keskeisiä kansallisia yrittäjyyspoliittisia keinoja koskevia raportteja ja selvityksiä (ks. Liite A). Julkaisut ajoittuvat erityisesti 2010-luvulle ja niissä kuvatut instrumentit ajoittuvat pääosin 2000-luvun kahdelle ensimmäiselle vuosikymmenelle. Lukumääräisesti instrumentteja tunnistettiin yhteensä 880, joista 520 kohdentui potentiaaliseen, alkuvaiheen ja/tai kunnianhimoiseen yrittäjyyteen. Tunnistettuja instrumentteja luokiteltiin eri tavoin ja vertailtiin maakohtaisesti ja lisäksi esiteltiin esimerkkejä sellaisista vertailumaissa käytössä olevista politiikkatoimista, jotka voisivat tarjota virikkeitä kansalliseen yrittäjyyspoliittiseen keskusteluun. Esimerkkeiksi nostettujen politiikkatoimien valintakriteerejä käydään läpi luvussa 6.3.

² Eri hauissa käytettiin seuraavia termejä: I: institution* & entrepreneurship, II: institution* & growth entrepreneurship, III: country-level & entrepreneurship, IV: cross & country & entrepreneurship, V: cross & country & self-employ* sekä VI: institution* & self-employ*.

Tilastolliset analyysit

Suomea koskevaa yrittäjien ja yritysten perustamisaktiivisuuden tilannekuvaa analysoitiin kuvailevin (suorat jakaumat, ristiintaulukointi) menetelmin hyödyntäen GEM:n (ks. Liite B), Tilastokeskuksen (ks. Liite C) ja World Bankin keräämiä data-aineistoja. Tilannekuvan esittämisen pohjana oli kirjallisuuskatsaus (ks. tutkimusmenetelmäluvun ensimmäinen osio), jossa käytiin läpi yrityksen perustamisaktiivisuuden ja siihen vaikuttavien tekijöiden kausaalisuhteita käsittelevää aiempaa tutkimusta.

Työpöytävisualisointi (Power BI dashboard)

Tutkimuksen tulokset kerättiin interaktiivisen työpöytävisualisoitiin (Power BI dashboard) havainnollistamaan yrittäjyysaktiivisuuteen vaikuttavien tekijöiden, yrittäjien taustojen ja yritysten ominaisuuksien sekä politiikkatoimien kohdentumista Suomessa ja vertailumaissa. Käsillä oleva raportti ja Power BI -työpöytävisualisointi on laadittu siten, että niiden rinnakkainen tarkastelu on mahdollista. Suosittelemmekin lukemaan tätä raporttia rinnan Power BI -työkalun kanssa, koska työkalun avulla voi porautua syvällisemmin kiinnostuksen kohteena olevaan havaintoon tai asiakokonaisuuteen.

2 Yritysten perustamisaktiivisuuteen vaikuttavat tekijät

Yrittäjyyden vaikutukset talouteen ja työllisyyteen ovat usein keskustelun aiheena. Alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuuden on havaittu edistävän talouden kasvua erityisesti kehittyneissä kansantalouksissa (Kasseeah, 2016; van Stel et al., 2005). Kun yrittäjyyttä käsitellään keskeisenä talouskasvun edistäjänä, empiiriset tarkastelut kohdentuvat enemmän innovaatiota luoviin ja uusia työpaikkoja tarjoaviin yrittäjiin (Nightingale & Coad, 2013; Valliere & Peterson, 2009; Van Praag & Versloot, 2007; Wong et al., 2005) kuin pelkästään yrittäjäksi ryhtymiseen tai yritysten perustamisaktiivisuuteen. Poliittisessa päätöksenteossa tuleekin ymmärtää, että uudet yritykset ei välttämättä ole innovatiivisia tai halukkaita luomaan uusia työpaikkoja (Acs et al., 2016; Shane, 2009). Siten yksistään yrittäjäksi ryhtyminen ja uudet yritykset eivät välttämättä korjaa tai uudista lamaantuneita alueita ja aloja, vaan yrittäjyys toimii osana laajempaa mekanismia, jossa institutionaaliset tekijät, teknologinen kehitys ja olemassaolevat markkinat vaikuttavat talouden kehittymiseen ja kasvuun (Urbano et al., 2019).

Aikaisemmissa tutkimuksissa on kuitenkin osoitettu, että yrittäjyys ja uusien yritysten perustaminen edistävät teknologisten muutosten ja uuden ymmärryksen muokkaamista uusiksi tuotteiksi, palveluiksi ja uusiksi markkinoiksi (Acs & Audretsch, 2003; Acs et al., 2008a; Agarwal et al., 2007; Audretsch & Keilbach, 2004; Baumol & Strom, 2007; Carree & Thurik, 2003; Sternberg & Wennekers, 2005). Lisäksi yrittäjyys luo osan uusista nettotyöpaikoista (Davidsson et al., 1994; Reynolds, 1994; Reynolds et al., 1994) ja lisää markkinoiden dynamiikkaa ja edellyttää tuottavuuden kehittymistä vakiintuneiden yrityksiltä (Acs, 2006; Bjornskov & Foss, 2013; Nickell et al., 1997). Siten hahmottaakseen yrittäjyyden roolia talouden edistäjänä tai kasvattajana onkin tarkasteltava maatasoon tekijöitä, jotka edistävät yrittäjyyttä (Aparicio et al., 2016; Audretsch & Keilbach, 2004; Baumol & Strom, 2007; Urbano et al., 2019) eikä pelkästään yrittäjyyden mittareita.

Kansainvälisissä vertailututkimuksissa yrittäjyyttä mitataan joko yrittäjyysaktiivisuutena, uusien osakeyhtiömuotoisten yritysten rekisteröintinä tai yksinyrittäjien osuutena työvoimasta. Tämän hankkeen kirjallisuuskatsauksessa havaittiin erilaisia yrittäjyyttä, yrittäjäksi ryhtymistä tai yrittäjyyden tyyppejä (esim. kasvu- tai innovatiivinen yrittäjyys) mittaavia mittareita havaittiin 39 kappaletta. Valtaosa oli johdettuja kansainvälisen yrittäjyysmonitorin (GEM) alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuuden mittarista. Kansainvälinen GEM-tutkimus mittaa yrittäjyysaktiivisuutta aikuisväestössä vuosittain eri maissa kerätyillä edustavilla otoksilla (Reynolds et al., 2005). OECD mittaa itsenäisten ammatinharjoittajien osuutta työikäisestä väestöstä ja World Bank mittaa yrittäjyyttä uusina

osakeyhtiömuotoisina yritysrekisteröinteinä (Stenholm et al., 2013). Kirjallisuuskatsauksessa havaittiin, että näistä jälkimmäistä käytetään usein yrittäjyyden maaton vertailuissa.

Taulukkoon 2 on listattu Suomi ja tämän tutkimuksen vertailumaat viidellä erilaisella yrittäjyyttä mittaavalla mittarilla, joita on käytetty kansainvälisissä vertailuissa. Luvut osoittavat, miten kuva maiden yrittäjyysasteesta vaihtelee huomattavasti eri indikaattorein tarkasteltuna. Uusien yritysten perustamistiheydessä Suomi jää vertailumaista, kun taas yksinyrittäjien mittareilla Suomi pystyy vertailun keskiosassa. Kun kansallisella tasolla keskustellaan yrittäjyydestä, yrittäjäksi ryhtymisestä ja näiden tukemisesta, on otettava huomioon yrittäjyyden eri määritelmät ja mittarit ohella myös maa-kohtaiset ominaisuudet (esim. markkinoiden koko) ja institutionaalisten ympäristö (Stenholm et al., 2013).

Taulukko 2. Suomen ja vertailumaiden sijoitukset kuudella eri yrittäjyysastetta mittaavalla indikaattorilla

Uusien yritysten perustamistiheys (World Bank)^{a)}		Alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuus (GEM)^{b)}		Uusien yritysten perustamistiheys (Eurostat)^{c)}	
Norja	9,4	Latvia	15,1	Alankomaat	12,8
Latvia	6,9	Alankomaat	14,2	Latvia	10,6
Irlanti	6,8	Irlanti	12,5	Suomi	8,0
Alankomaat	6,4	Suomi	7,9	Norja	6,6
Suomi	5,9	Norja	3,1	Irlanti	5,7

Yksinyrittäjien määrä (OECD)^{d)}		Yksinyrittäjien määrä (Eurostat)^{e)}		Yksinyrittäjien määrä (World Bank)^{f)}	
Alankomaat	15,8	Alankomaat	14,3	Alankomaat	16,6
Suomi	14,6	Latvia	12,2	Irlanti	14,4
Irlanti	14,1	Suomi	12,2	Suomi	13,5
Latvia	13,0	Irlanti	11,3	Latvia	11,6
Norja	4,7	Norja	3,7	Norja	6,5

a) Uusien yritysten (osakeyhtiöt) rekisteröinnit per 1000 aikuista (15–64-vuotiaat), vuosi 2020. Lähde: World Bank (2022).

b) Alle 42kk yrittäjänä toimineet, %-osuus 18–64 -vuotiaista, vuosi 2021. Lähde: GEM (2022).

c) Uusien yritysten rekisteröinnit per 1000 aikuista (15–64-vuotiaat), vuosi 2020. Lähde: Eurostat (2023a; 2023b).

d) Työnantajat, jotka työskentelevät itselleen, tuottajaosuuskuntien jäsenenä tai palkattomana perhetyöntekijänä, vuosi 2021. Lähde: OECD (2022).

e) Itsenäisten ammatinharjoittajien prosenttiosuus kokonaistyöllisyydestä Euroopan työvoimatutkimuksen (EU LFS) tulosten perusteella, vuosi 2021. Lähde: Eurostat (2023c).

f) %-osuus kokonaistyövoimasta, ILO:n arvio, vuosi 2019. Lähde: World Bank (2019).

Tämän tutkimuksen kirjallisuuskatsauksessa keskitytään kahteen keskeiseen eniten käytettyyn yrittäjyyden mittariin, GEM:n alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuuteen ja World Bankin uusien osakeyhtiömuotoisten yritysten perustamistiheyteen sekä tekijöihin, joilla niitä on selitetty kansainvälisissä maatason vertailuissa. Kirjallisuuskatsauksessa havaittiin yli 200 yrittäjyyttä selittävää mittaria, joista seuraavissa alaluvuissa tarkastellaan tutkimuksissa useimmin esiintyviä tekijöitä, joilla on todettu olevan merkitsevä yhteys yrittäjäksi ryhtymiseen tai yritysten perustamisaktiivisuuteen. Valinnan myötä tarkastelun ulkopuolelle jää tekijöitä, joilla on havaittu merkitsevä yhteys yrittäjäksi ryhtymiseen tai uusien yritysten perustamiseen, mutta rajausta on tarpeen raportin pituuden rajaamiseksi. Lisäksi tulee ottaa huomioon, että tarkastellut mittarit esiintyvät yleensä tilastollisissa malleissa yhdessä muiden mittareiden kanssa, jolloin yksittäisen mittarin merkitsevyys voi olla riippuvainen tilastollisen mallin muista tekijöistä.

2.1 Demografiset tekijät

Demografisia eli yksilöiden taustoja määritteleviä tai aikuisväestössä esiintyviä tekijöitä on käytetty usein selittämään GEM:n alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuutta ja sen johdannaisia, kuten kasvuorientunutta tai innovaatiovetoista alkuvaiheen yrittäjyyttä. Tässä tarkastelussa keskitytään alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuuteen.

2.1.1 Yksilötason tekijät

Aiempien tutkimusten perusteella yksilötasolla yrittäjäksi ryhtymistä selittää usein yksilön sukupuoli, ikä, koulutustausta tai työstatus hänen ryhtyessä yrittäjäksi (Taulukko 3). Tosin valtaosassa tutkimuksia yksilötason tekijät esiintyvät kontrollimuuttujina eivätkä analyysien tai käytettyjen teorioiden päämuuttujina.

Tutkimuksissa on havaittu, että miehet osallistuvat naisia aktiivisemmin alkuvaiheen yrittäjyystoimintaan (Aidis et al., 2012; De Clercq et al., 2013; Estrin & Mickiewicz, 2011; Klyver et al., 2013; Raza et al., 2018; Stephan & Pathak, 2016). Lisäksi alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuus on yleisempää nuorten aikuisten keskuudessa (Estrin & Mickiewicz, 2011; Klyver et al., 2013; Sobel et al., 2007), erityisesti 25–35-vuotiaiden keskuudessa (Levesque & Minniti, 2006). Toisaalta on havaittu, että taipumus siirtyä palkkatyöstä yrittäjäksi voi kasvaa henkilön iän myötä (Blanchflower, 2000; Blanchflower et al., 2001).

Yksilön koulutusasteella näyttää myös usein olevan merkitsevä, positiivinen yhteys yrittäjäksi ryhtymiseen. Alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuus on todennäköisempää korkeasti kouluttujen kuin vähemmän koulutettujen keskuudessa (Aidis et al., 2012; Estrin

& Mickiewicz, 2011; Raza et al., 2019; Stephan & Pathak, 2016; Thébaud, 2015). Tämän selityksenä on, että kouluttautuminen lisää yrittäjyyden edellyttämiä taitoja ja kognitiivista kapasiteettia (Hechavarría & Ingram, 2019; Honig, 2004). Lisäksi yksilön työssäkäynti näyttää lisäävän alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuutta (Aidis et al., 2012; Estrin & Mickiewicz, 2011; Klyver et al., 2013), mikä indikoi, että osalle yrittäjäksi ryhtyminen voi tapahtua sivutoimisena. Sutela ja Pärnänen (2018) havaitsivatkin, että 60% suomalaisista uusista yrittäjistä on toiminut palkansaajana ennen yrittäjäksi ryhtymistä. GEM-tutkimuksen mukaan Suomessa 65% alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuudesta on sivutoimista (Power BI, s. 17). Yksilön korkeampi koulutustausta ja aiempi työkokemus näyttävät myös vahvistavan yrittäjänä toimimisen jatkuvuutta (Millán et al., 2012).

Taulukko 3. Esimerkkejä yrittäjäksi ryhtymiseen vaikuttavista yksilötason tekijöistä

Selittävä tekijä	Mittari ja määritelmä	Yhteys yrittäjyyteen	Esimerkilähteitä
Sukupuoli	Yksilön sukupuoli	Yrittäjäksi ryhtyminen on korkeampaa miesten kuin naisten keskuudessa	Arenius & Minniti (2005), Autio et al. (2013), De Clercq et al. (2013), Estrin & Mickiewicz (2011), Klyver et al. (2013), Lee et al. (2021), Urbano & Alvarez (2014)
Ikä	Yksilön ikä, ikäryhmittäin luokiteltuna	Nuoret ikäryhmät ovat vanhempia aktiivisempia ryhtymään yrittäjäksi.	Arenius & Minniti (2005), Autio et al. (2013), Estrin & Mickiewicz (2011), Klyver et al. (2013), Sobel et al. (2007)
Koulutus	Yksilön koulutustaso, koulutusasteen mukaan ryhmiteltynä	Korkeasti koulutetut ovat matalammin koulutettuja aktiivisempia ryhtymään yrittäjäksi.	Autio et al. (2013), Álvarez-Herranz et al. (2011), Arenius & Minniti (2005), Estrin & Mickiewicz (2011), Lee et al. (2021), Thébaud (2015), Raza et al. (2019), Urbano & Alvarez (2014)
Työstatus	Työssäkäynti, ryhmiteltynä esim. työssäkäyvä vs. ei-työssäkäyvä.	Työssäkäyvät ovat muita aktiivisempia	Aidis et al. (2012), Estrin & Mickiewicz (2011), Klyver et al. (2013)

2.1.2 Väestötason tekijät

Yksilön taustatekijöiden lisäksi väestötasolla esiintyvät käsitykset yrittäjyyskyvyistä, liiketoimintamahdollisuuksista ja sosiaalisista verkostoistaan tukevat yrittäjäksi ryhtymistä, mutta esimerkiksi epäonnistumisen pelko vähentää sitä (Taulukko 4).

Yrittäjyysintentiona on tutkittu tyypillisesti yksilötasolla, ja pitkittäisanalyysihin perustuvat tulokset osoittavat intention lisäävän yrittäjäksi ryhtymistä (Bogatyreva et al., 2019; Kautonen et al., 2015). Kansainvälisissä vertailututkimuksissa yrittäjyysintentiona tarkastellaan niiden esiintyvyytenä aikuisväestössä, ja tulokset ovat samansuuntaisia yksilötason tulosten kanssa: Väestötasolla esiintyvät yrittäjyysintentionat lisäävät alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuutta kansallisesti (Solomon et al., 2021; Teixeira et al., 2018; Walker et al., 2013).

Väestötasolla esiintyvät käsitykset riittävästä kyvystä ryhtyä yrittäjäksi, tunnistetut liiketoimintamahdollisuudet ja yksilöiden sosiaalinen pääoma (esim. tunteeeko itse yrittäjäksi) näyttävät kukin lisäävän yrittäjäksi ryhtymistä (Aidis et al., 2012; Arenius & Minitti, 2005; Bosma et al., 2018; Bosma & Schutjens, 2005; Chowdhury et al., 2019; Diez-Martin et al., 2016; Li, 2020; Wennberg et al., 2013; Urbano & Alvarez, 2014). Esimerkiksi tunnistettujen liiketoimintamahdollisuuksien kohdalla Suomi sijoittuu vertailumaiden kesken keskitasolle Norjan ja Alankomaiden perään (Power BI, s. 9).

Käsitykset omista taidoista, kyvyistä ja tiedoista auttavat yksilöitä hahmottamaan ja sopeutumaan mahdollisuuksiin ja esimerkiksi arvioimaan liiketoiminnan edellytyksiä (Krueger et al., 2000; Mitchell et al., 2002), ja madaltavat mahdollisia yrittäjäksi ryhtymisen kynnyksiä. Samoin yrittäjämäinen sosiaalinen pääoma, jonka myötä yksilöillä voi olla tarjolla yrittäjyyteen kannustavia esimerkkejä, osaamisen siirtymistä tai verkostoja, lisää yrittäjäksi ryhtymistä (Dileo & Garcia Pereiro, 2019; Stephan & Pathak, 2016). Yksilön sosiaalista pääomaa voi myös muokata subjektiiviset normit (esim. miten hyväksyttävänä yrittäjäksi ryhtyminen koetaan lähipiirissä), jotka rakentuvat perheenjäsenten, ystävien ja muiden roolimallien vaikutuksesta (Ajzen, 1991).

Kansallisella tasolla voi myös esiintyä tekijöitä, jotka pienentävät yrittäjäksi ryhtymisen todennäköisyyttä. Aikuisväestössä esiintyvä epäonnistumisen pelko näyttää vähentävän yrittäjäksi ryhtymistä (Ardagna & Lusardi, 2010; Dutta & Sobel, 2021; Lee et al., 2021; Wennberg et al., 2013). Epäonnistumisen pelko ja asenteet riskeihin vaikuttavat siihen, päättävätkö yksilöt ryhtyä yrittäjäksi esimerkiksi palkkatyöpaikan etsimisen sijaan. Epäonnistumisen pelon ohella esimerkiksi odotukset epävarmoista tuloista ja työn epävarmuus näyttävät vähentävän yrittäjyyshaluja (Gohmann, 2012). Maatason vertailuissa epäonnistumisen pelkoa on tarkasteltu myös kulttuurisena, kunkin maan

arvoihin liittyvänä tekijänä, jolla on havaittu yrittäjyyttä hidastava vaikutus (Bogatyreva et al., 2019; De Clercq et al., 2010; Stephan & Pathak, 2016; Wennberg et al., 2013).

Taulukko 4. Esimerkkejä yrittäjäksi ryhtymiseen vaikuttavista aikuisväestössä esiintyvistä tekijöistä

Selittävä tekijä	Mittari ja määritelmä	Yhteys yrittäjyyteen	Esimerkkilähteitä
Yrittäjyysintentiot	Prosenttiosuus 18–64-vuotiaista ikäryhmästä (ei-yrittäjät), jotka aikovat aloittaa yrityksen kolmen vuoden sisällä.	<i>Yrittäjyysintentiot lisäävät yrittäjäksi ryhtymisen todennäköisyyttä</i>	Solomon et al. (2021), Teixeira et al. (2018)
Tunnistetut yrittäjyyskyvyt	Prosenttiosuus 18–64-vuotiaista ikäryhmästä, jotka kokevat omaansa riittävät kyvyt yrittäjäksi ryhtymiseen	<i>Käsitykset omista kyvyistä ryhtyä yrittäjäksi lisäävät yrittäjäksi ryhtymisen todennäköisyyttä</i>	Ardagna & Lusardi (2010), Arenius & Minniti (2005), Bosma & Shutjens (2011), Chowdhury et al. (2019), Li (2020), Wennberg et al. (2013), Urbano & Alvarez (2014)
Tunnistetut liiketoimintamahdollisuudet	Prosenttiosuus 18–64-vuotiaista ikäryhmästä, jotka kokevat tunnistaneensa sopivan liiketoimintamahdollisuuden	<i>Tunnistetut liiketoimintamahdollisuudet lisäävät yrittäjäksi ryhtymisen todennäköisyyttä</i>	Arenius & Minniti (2005), Bosma & Shutjens (2011), Levie & Autio (2008), Li (2020)
Sosiaalinen pääoma	Esim. prosenttiosuus 18–64-vuotiaista ikäryhmästä, jotka tuntevan lähipiirissään yrittäjän	<i>Yrittäjien tuntemien tai heidän kanssaan verkostoituminen lisäävät yrittäjäksi ryhtymisen todennäköisyyttä</i>	Arenius & Minniti (2005), Ardagna & Lusardi (2010), Estrin et al. (2013), Lee et al. (2021), Urbano & Alvarez (2014)
Epäonnistumisen pelko	Prosenttiosuus 18–64-vuotiaista ikäryhmästä, jotka kokevat epäonnistumisen pelkoa, joka estää yrittäjäksi ryhtymisen	<i>Epäonnistumisen pelko vähentää yrittäjäksi ryhtymisen todennäköisyyttä</i>	Ardagna & Lusardi (2010), Arenius & Minniti (2005), Dutta & Sobel (2021), Lee et al. (2021), Li (2020), Wennberg et al. (2013), Urbano & Alvarez (2014)

2.2 Toimintaympäristön tekijät

Toimintaympäristössä esiintyviä tekijöitä on käytetty usein selittämään World Bankin uusien yritysten perustamistiheyttä tai kansainvälisen yrittäjyysmonitorin alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuutta ja sen johdannaisia. Maiden vertailuun keskittyvässä tutkimuskirjallisuudessa on havaittu lukuisia kansallisia tekijöitä, jotka edistävät alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuutta tai uusien yritysten perustamistiheyttä. Seuraavaksi näitä tarkastellaan esimerkinomaisesti keskittyen tutkimuksissa useimmin esiintyviin, merkittävästi yrittäjyyteen yhteydessä oleviin tekijöihin. Toimintaympäristössä esiintyvien tekijöiden tilastoja on koottu Power BI:n sivulle 9.

2.2.1 Kansallinen toimintaympäristö

Kansallisesti tarjolla olevan rahoituksen ja luototuksen määrä ja saatavuus sekä rahoitusmarkkinoiden kehittyneisyys lisäävät uusien yritysten perustamista (Bjørnskov & Foss, 2008; Dutta & Meirrieks, 2021; González, 2020; Nistotskaya & Cingolani, 2016). Kun maan taloudelliset ja poliittiset instituutiot ovat vakaat, talouden kehitys tukee uutta yrittäjyyttä, jos edullisella ja laajalla luototuksella kyetään vastaamaan yrittäjien rahoitustarpeisiin (Dutta & Meirrieks, 2021). Rahoituksen saatavuuden on havaittu myös lisäävän uusien yrittäjien kasvupyrkimyksiä (Bowen & De Clercq, 2008). Pk-yritysten luottorajoitteiden lieventäminen voi kannustaa yrittäjyyteen, mutta kehittyneissä talouksissa rahoituksen saatavuutta ja yrittäjyyttä voivat samanaikaisesti ohjata myös talouden suhdanteet (Chambers & Munemo, 2019). Suhteessa vertailumaihin Suomessa rahoituksen saatavuus on verrattain hyvällä tasolla joskin Suomi jää selvästi Norjan jälkeen (Power BI, s. 9).

Vähäisempi yritystoiminnan perustamiseen liittyvä regulaatio, mitattuna yrityksen perustamisen vaatimana aikana, kustannuksina ja vaiheina, lisää yrittäjyyttä. Uusien yritysten perustaminen on huomattavasti vähäisempää maissa, joissa on liiallisia yritystoiminnan aloittamiseen liittyviä esteitä (Chambers & Munemo, 2019; Djankov et al., 2010; Nguyen et al., 2021a). Suomalaisen yrittäjien mielestä yritystoimintaa koskeva sääntely ja lainsäädäntö on koettu keskeiseksi yritysten perustamisvaiheen haasteeksi (Kotiranta et al., 2016), vaikka yrityksen perustamiseen liittyvä regulaatio on vertailumaihin verrattuna suotuisa yritysten perustamiselle (Power BI, s. 9).

Tutkimuksissa on havaittu myös, että tulonjaon epätasa-arvo (GINI-indeksillä mitattuna) lisää yrittäjyyttä (Lecuna, 2014; Nissan et al., 2011; Ovaska & Takashima, 2021). Tällöin tuloerot voivat kannustaa yrittäjiä etsimään suurempia voittoja, mutta havainto voi ilmentää myös maantason rakenteellisia tai institutionaalisia haasteita, jotka pakottavat yksilöitä ryhtymään yrittäjäksi (Galbraith & Benitez-Galbraith, 2009). Toisaalta tutkimuksissa on esitetty, että tulonjaon epätasaisuuden myötä tulot voivat

keskittyä yhä harvemmille toimijoille (korkeatuloiset yksilöt tai organisaatiot), jolloin mahdollisuudet yrittäjyydelle ja olemassa olevien yritysten innovatiivisuudelle voivat kaventua (Méndez-Picazo et al., 2012; Nissan et al., 2011).

Julkiset menot eli hallinnon koko, mitattuna muun muassa julkisina tukina, investointeina ja kulutuksena, näyttää vähentävän uusien yritysten perustamistiheyttä sekä alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuutta, erityisesti sen mahdollisuusperusteista ilmenemistä (Bjørnskov & Foss, 2008; Bosma et al., 2018; Islam, 2015; Nica, 2013). Tähän liittyen on pohdittu, että hyvinvointivaltion ylläpitäminen, jota tukee korkea verotus, voi vähentää kannusteita yrittäjäksi ryhtymiselle (Aidis et al., 2012). Toisaalta on havaittu, että julkisten palvelujen ja julkishallinnon laadukkuus ja tehokkuus lisää uusien yritysten perustamista (Ovaska & Takashima, 2021; Rodríguez-Gulías et al., 2018). Samoin julkisten menojen uudelleenkohdistaminen yksityisistä tuista sosiaalisiin ja julkisiin hyödykkeisiin näyttää lisäävän alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuutta (Islam, 2015).

Instituutioiden toimivuutta tarkasteleva institutionaalinen hyvä hallintotapa näyttää edistävän uusien yritysten perustamista ja alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuutta (Méndez-Picazo et al., 2012; Nguyen et al., 2021a; Nguyen et al., 2021b; Thai & Turkina, 2014). Uusien yritysten perustamisen tukeminen lyhyellä ja pitkällä aikavälillä edellyttää yleisen institutionaalisen hallintotavan laadun ylläpitämistä erityisesti poliittisen vakauden, sääntelyn laadun ja vastuullisuuden osalta (Chambers & Munemo, 2019). Hyvä hallintotapa näyttää myös parantavan yrittäjyyttä edistävän rahoituksen saatavuutta (Díez-Martín et al., 2016).

Talouden kehittymisen roolista yrittäjyydessä löytyy erisuuntaisia tuloksia. Bruttokansantuotteena (BKT per asukas) mitattuna ilmenee, että korkeamman tulotason maissa tai BKT:n kasvaessa syntyy vähemmän uusia yrityksiä kuin kehittyvissä kansantalouksissa (Bjørnskov & Foss, 2008; Chambers & Munemo, 2019; Fernández-Serrano, & Romero, 2014; González, 2020; Nguyen et al., 2021b; Ovaska & Takashima, 2021; Urbano & Alvarez, 2014). Alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuuden on havaittu olevan korkeampi kehittyvissä kuin kehittyneissä talouksissa, mutta uusien yritysten perustamistiheys on korkeampi kehittyneissä talouksissa. Tähän vaikuttaa osaltaan selittävien mittareiden erot: GEM:n alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuus tavoittaa herkemmin epämuodollisen alkuvaiheen yritystoiminnan ja World Bankin tiedot pohjautuvat yritysten rekisteröintiin, mikä on usein toimivaa ja kannustettua kehittyneissä talouksissa (Acs et al., 2008b).

Markkinoiden kansainvälisyyttä on mitattu muun muassa suorina ulkomaisina investointeina tai viennin ja tuonnin yhteisarvona suhteessa BKT:hen. Näiden mittareiden perusteella näyttää siltä, että markkinoiden kansainvälisyys lisää uusien yritysten perustamista ja yrittäjyysaktiivisuutta (Nguyen et al., 2021a; Munemo, 2022). Tämä voi kuitenkin edellyttää riittävää institutionaalista valmiutta tukea kotimaisten toimijoiden

kykyä reagoida muutokseen (Slesman et al., 2021). Toisaalta on havaittu, että korkeamman koulutuksen omaavissa talouksissa markkinoiden kansainvälisyys voi vähentää yrittäjäksi ryhtymistä, jos korkeasti koulutetuille avautuu pysyvämpiä mahdollisuuksia palkkatyöhön (Berrill et al., 2020). Lisäksi esimerkiksi nykyisten kotimaisten yrittäjien ja yritysten toimintaa edistävän protektionistisen politiikan on havaittu vähentävän yrittäjyyttä ja hidastavan uusien yrittäjien toimintaa (Sobel et al., 2007).

Myös maan työttömyysaste näyttää olevan yhteydessä uusien yrittäjien ja yritysten määrään. Korkeampi työttömyysaste näyttää vähentävän uusien yritysten perustamista (Nistotskaya & Cingolani, 2016; Parker & Robson, 2004; Ovaska & Takashima, 2021), mutta lisäävän pakkoperustaista yrittäjyyttä (Audretsch et al., 2022; Laffineur et al., 2017). Yhtenä mekanismina saattaa olla esimerkiksi, että saatavilla olevien työttömyysetuuksien menettäminen voi hidastaa yrittäjäksi ryhtymistä. Työttömyyden ja yrittäjäksi ryhtymisen suhteen on myös havaittu päinvastaisia tuloksia (Lecuna, 2014) ja esimerkiksi edellisen merkittävän talouskriisin myötä Euroopan maissa, joissa talouden taantuma oli tuntuva ja työttömyysaste nousi nopeasti, huomattava osa uusista yrittäjistä ryhtyi yrittäjäksi ilman selvää käsitystä tarjolla olevista liiketoimintamahdollisuuksista ja ilman luottamusta omaan yrittäjyystaitoihinsa (Mühlböck et al., 2018).

Taulukko 5. Esimerkkejä yrittäjäksi ryhtymiseen vaikuttavista kansallisista puitetekijöistä

Selittävä tekijä	Mittari ja määritelmä	Yhteys yrittäjyyteen	Esimerkkilähteitä
Rahoitusmarkkinoiden kehitys ja rahoituksen saatavuus	Esim. rahoitusvarat yksityiselle sektorille (% BKT:sta) rahoitusyhtiöiltä, jotka asettavat takaisinmaksuvaatimuksen	Maassa tai taloudessa yksityiselle sektorille tarjolla olevan <i>rahoituksen saatavuus lisää</i> uusien yritysten perustamista.	Bjørnskov & Foss (2008), Chambers & Munemo (2019), Dutta & Meirrieks (2021)
Yritystoiminnan perustamiseen liittyvä regulaatio	Yrityksen rekisteröimiseen vaadittavien aloitusmenettelyjen määrä (aika, kustannukset ja vaadittavat vaiheet)	<i>Vähäisempi</i> yritysten perustamiseen liittyvä <i>sääntely lisää</i> uusien yritysten perustamista.	Chambers & Munemo (2019), Djankov et al. (2010), Nguyen et al. (2021a)
Taloudellinen epätasa-arvo	GINI mittaa eriarvoisuuden astetta maan tulonjaossa. Korkeampi GINI-indeksin arvo merkitsee maan tulonjaon epätasa-arvoisuutta.	<i>Tulojaon epätasaisuus lisää</i> alkuvaiheen yrittäjyyttä ja uusien yritysten perustamista.	Galbraith & Benitez-Galbraith (2009), Lecuna (2014), Méndez-Picazo et al. (2012)
Hallinnon koko/tehokkuus	Julkisyhteisöjen kulutusmenot, valtion juoksevat menot tavaroiden ja palvelujen ostoon (% BKT:sta) tai julkisten organisaatioiden määrä, marginaaliverojen taso	Julkisyhteisöjen kulutusmenot ja <i>julkiset menot</i> suhteessa BKT:hen <i>vähentävät</i> uusien yritysten perustamista, ja tehokkuus ja <i>vähäisempi julkinen interventio edistää</i> yrittäjyyttä.	Aidis et al. (2012), Bjørnskov & Foss (2008), Bosma et al. (2018), Chowdhury et al. (2019), Nica (2013), Rodríguez-Gulías et al. (2018)
Hallintotapa	Hallinnontapaa mitataan sen ulottuvuuksin: vastuu, poliittinen vakaus, hallinnon tehokkuus, sääntelyn laatu, oikeusvaltion toiminta ja korruption valvonta.	<i>Hyvä hallintotapa lisää</i> uusien yritysten perustamista.	Chambers & Munemo (2019), Dutta & Meirrieks (2021), Nguyen et al. (2021a), Thai & Turkina (2014)

Selittävä tekijä	Mittari ja määritelmä	Yhteys yrittäjyyteen	Esimerkkilähteitä
Kansantalouden kehittyminen	BKT:n kasvu asukasta kohden	<i>Kansantalouden kehittyminen edistää alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuutta, mutta vähentää uusien yritysten perustamistiheyttä</i>	Bjørnskov & Foss (2008), Chambers & Munemo (2019), De Clercq et al. (2010), Dutta & Meirrieks (2021); González (2020), Fernández-Serrano & Romero (2014), Nguyen et al. (2021b)
Markkinoiden kansainvälisyys	Esim. viennin ja tuonnin yhteisarvo tai ulkoimaiset suorat investoinnit (% BKT:sta)	<i>Markkinoiden kansainvälisyys lisää uusien yritysten perustamista ja yrittäjyysaktiivisuutta.</i>	De Clercq et al. (2010); Nguyen et al. (2021a), Munemo (2022)
Työttömyysaste	Maan työttömyysaste (% työvoimasta)	<i>Työttömyysasteen kasvu vähentää uusien yritysten perustamista ja alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuutta, mutta lisää pakkoyrittäjyyttä.</i>	Lecuna (2014), Nistotskaya & Cingolani (2016), Ovaska & Takashima (2021)

Edellisissä alaluvuissa ja taulukoissa esitettiin kirjallisuuskatsauksen perusteella esimerkkejä useimmin alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuutta ja uusien yritysten perustamistiheyttä selittäviä tekijöitä. Taulukossa 6 on koottuna nämä tekijät. Taulukossa plusmerkki merkitsee, että tekijä on positiivisesti yhteydessä yrittäjyyteen, miinusmerkki ilmaisee päinvastaista tilannetta.

Taulukko 6. Esimerkkejä yrittäjäksi ryhtymiseen vaikuttavista kansallisista puitetekijöistä

Yksilötason tekijä	Vaikutus
Sukupuoli (nainen)	–
Ikä	–
Koulutustaso (korkeasti koulutettu)	+
Työstatus (työssäkäynti)	+

Väestötason tekijä	Vaikutus
Yrittäjyysintentiot	+
Tunnistetut yrittäjyyskyvyt	+
Tunnistetut liiketoimintamahdollisuudet	+
Sosiaalinen pääoma	+
Epäonnistumisen pelko	–

Institutionaalinen toimintaympäristö	Vaikutus
Rahoitusmarkkinoiden kehitys ja rahoituksen saatavuus	+
Yritystoimintaan liittyvä regulaatio	–
Taloudellinen/tulonjaon epätasaisuus	+
Hallinnon koko/tehokkuus	–/+
Hallintotapa	+
Kansantalouden kehittyminen	+/-
Markkinoiden kansainvälisyys	+
Työttömyysaste	–

2.2.2 Yrittäjyyden puitetekijät

Kansainvälinen yrittäjyysmonitori (GEM) kerää vuosittain aineistonkeruuseen osallistuvista maista näytteen yrittäjyyden asiantuntijoiden (vähintään 36 asiantuntijaa maata kohden) näkemyksistä yrittäjyyden puitetekijöistä ja niiden riittävydestä³ (Taulukko 7). GEM-aineiston keruu on kuvattu tarkemmin liitteessä B. GEM:n tarkastelemat yrittäjyyden puitetekijät ovat johdettu aiemmista tutkimuksista, joiden perusteella puitetekijöiden oletetaan edistävän yrittäjyyttä tukevia mahdollisuuksia ja yrittäjyyden edellyttämää kapasiteettia kansallisesti (Levie & Autio, 2008; Reynolds et al., 2005; Valliere, 2010).

Yrittäjyyden puitetekijöitä tarkastelevista tutkimuksissa on havaittu, että kansantalouden kehittyneisyys edistää yrittäjyyden puitetekijöiden tilaa (Stephan & Uhlaner, 2010). Samoin kansallinen hallintotavan toimivuus näyttää parantavan useita yrittäjyyden puitetekijöitä, kuten sosiaalisia ja kulttuurisia normeja, yrittäjyyttä tukevaa rahoitusta ja yrittäjyyttä tukevia poliittisia toimenpiteitä (Al Maqtari et al., 2020).

Tutkimuksissa ilmenee myös, että yrittäjyyttä tukeva rahoitus tai kouluissa annettava yrittäjyysopetus edistävät yrittäjien kasvupyrkimyksiä ja alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuutta (Bowen & De Clercq, 2008; Levie & Autio, 2008). Lisäksi yrittäjyyttä tukevat politiikkaohjelmat ja julkisen sektorin tuki näyttävät edistävän mahdollisuusperustaista alkuvaiheen yrittäjyyttä (Audretsch et al., 2022; Chowdhury et al., 2019).

³ GEM:n asiantuntija-aineiston haasteena on muun muassa, että käsitettä ”riittävyys” ei ole määritelty tarkasti ja siksi käsitykset riittävydestä voivat vaihdella maakohtaisesti eikä aineisto siten välttämättä tarjoa riittävän tarkkaa tai todellista kuvaa yrittäjyyden puitetekijöiden riittävydestä (Rietveld & Patel, 2022).

Taulukko 7. Kansalliset yrittäjyyttä tukevat puitetekijät (Levie & Autio, 2008; GEM, 2022)

Puitetekijä	Määritelmä
Yrittäjyyttä tukeva rahoitus, saatavuus	Pääomarahoituksen saatavuus, velkarahoitus, valtion tuet, yksityishenkilöiltä saatavilla oleva rahoitus, pääomasijoittajarahoitus, listautumisannit
Yrittäjyyttä tukeva rahoitus, saavutettavuus	Pääoma- ja pääomasijoittajarahoituksen, velkarahoituksen, valtion tukien ja yksityishenkilöiden rahoituksen saavutettavuus
Yrittäjyyspolitiikka, tuki ja relevanssi	Tuki uusille ja kasvaville yrityksille kansallisella ja paikallishallinnon tasolla
Yrittäjyyspolitiikka, verotus ja byrokrania	Vaadittujen lupien ja lisenssien saatavuus, mahdollinen verorasitus, verojen ja muiden viranomaisten säännösten ennustettavuus ja johdonmukaisuus, hallituksen määräysten noudattamisen vaikeus
Yrittäjyyspolitiikka, yrittäjyysohjelmat	Apu keskitettyjen palvelupisteiden, tiedepuistojen ja yrityshautomoiden kautta, valtion ohjelmien määrä, valtion virastoissa työskentelevien henkilöiden valmiudet, tiedot hallituksen ohjelmien tehokkuudesta
Yrittäjyysopetus peruskouluissa	Yrittäjäkäyttäytymisen kannustaminen, markkinatalouden periaatteiden opastaminen, yrittäjyyteen ja uusien yritysten perustamiseen kiinnittäminen
Yrittäjyysopetus korkeakouluissa	Korkeakoulujen ja yliopistojen tehokkuus, liiketalouden ja liikkeenjohdon koulutuksen taso sekä ammatillinen, ammatillinen ja täydennyskoulutusjärjestelmä valmistautuessaan uusien yritysten perustamiseen ja kasvattamiseen
Tutkimus- ja kehittämis-toiminnan siirrot	T&k-siirrot yliopistoilta ja julkisilta tutkimuskeskuksilta, uusien ja kasvavien yritysten pääsy teknologiaan ja siihen liittyvät taloudelliset resurssit, valtiontuet, uusien teknologiapohjaisten yritysten luomisessa tukeminen, tuki yliopistojen spin-off-yrityksille
Liiketoimintainfrastrukturi	Alihankkijoiden, tavarantoimittajien, konsulttien, ammattimaisten laki- ja kirjanpito palvelujen sekä pankkipalvelujen saatavuus, laatu ja kustannukset
Markkinoiden dynamiikka	Kuluttaja- ja yritysten välisten markkinoiden muutosnopeus
Markkinoiden avoimuus	Uusille markkinoille pääsyn helppous ja kustannukset, kilpailulainsäädännön tehokkuus
Fyysinen infrastrukturi	Fyysisen infrastruktuurin tukeminen, viestintäteknologia (internet, puhelin jne.) ja peruspalvelujen (kaasu, vesi, sähkö jne.) saatavuus ja kustannukset
Sosiaaliset ja kulttuuriset normit	Esim. yksilöllisen menestyksen ja oma-aloitteisuuden hyväksyminen ja tukeminen, kannustaminen luovuuteen, innovatiivisuuteen ja yrittäjämäiseen riskinottoon

Asiantuntijoiden arvioimina Suomessa yrittäjyyden puitetekijät ovat yrittäjyydelle suotuisat. Vuonna 2021 GEM-tutkimuksessa tarkastelluista 13 puitetekijästä 12 oli Suomessa vähintään kohtalaisella tasolla. Tarkempi tilannekuva yrittäjyyden puitetekijöihin on luvussa 6 ja koottuna Power BI-alustalle sivuille 20–21.

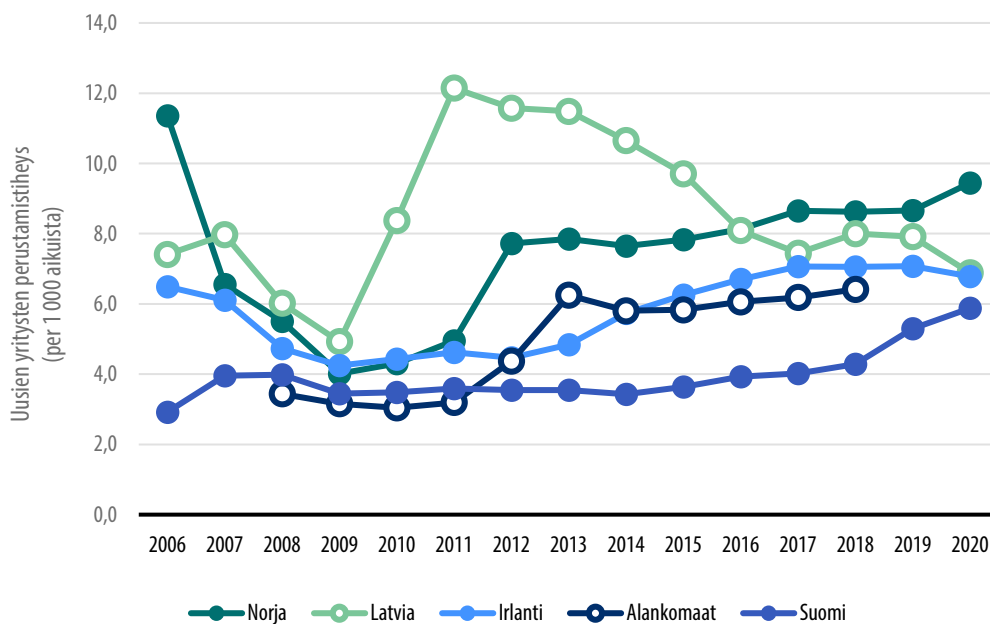
3 Yrittäjyysaktiivisuus Suomessa ja vertailumaissa

3.1 Yrittäjyysaktiivisuus kansainvälisissä vertailuissa

Useimmin kansainvälisissä vertailuissa yritysten perustamisaktiivisuutta tarkastellaan kansainvälisen yrittäjyysmonitorin (GEM) yrittäjyysaktiivisuuden esiintyvyytenä eri maiden aikuisväestössä ja World Bankin uusien yritysten maakohtaisena perustamistiheytenä.

World Bankin käyttämä uusien yritysten perustamistiheys mittaa uusien rekisteröityjen osakeyhtiöiden määrää suhteessa 1000 työikäiseen aikuiseen (Kuvio 3). Nämä ovat virallisesti rekisteröityjä uusia osakeyhtiömuotoisia yrityksiä, joten luvut kata esimerkiksi uusia toiminimiä. Suomessa uusien yritysten perustamistiheys on kasvanut tasaisen hitaasti vuodesta 2014 ja kasvusta huolimatta Suomi on yhä vertailumaita perässä. Latviassa tapahtui huomattava perustamistiheyden kasvu 2009–2011, jona aikana muun muassa yritysten perustamiseen liittyvää sääntelyä kevennettiin.

Kuvio 3. Uusien osakeyhtiömuotoisten yritysten perustamistiheys Suomessa ja vertailumaissa 2006–2020 (World Bank, 2022)

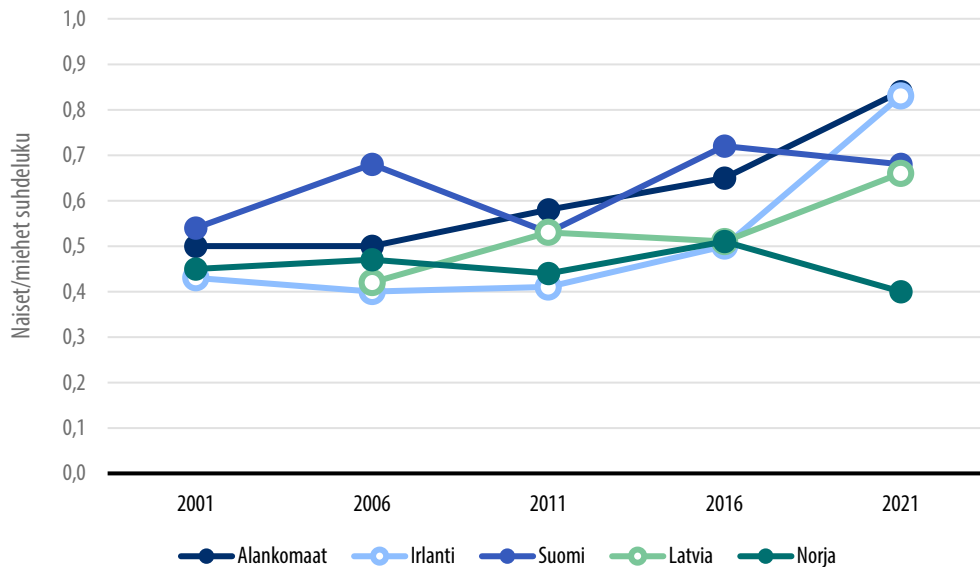
GEM-tutkimuksessa alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuus mittaa yrittäjyysaktiivisuutta työikäisessä aikuisväestössä. GEM-aineistojen keruuta on kuvattu tarkemmin liitteessä B. Se kattaa virallisten, enintään 3,5 vuotta toimineiden yritysten ohella myös vasta kehittyvässä olevaa rekisteröimätöntä yrittäjyyttä. Suomessa alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuus on kasvanut vertailuajanjaksolla (Power BI, s. 14). Suomi kuitenkin jää selvästi Latvian, Alankomaiden ja Irlannin jälkeen sekä muutoksen että osuuksien suhteen. Vuonna 2021 vajaa 8% maamme työikäisestä aikuisväestöstä oli joko aloittamassa tai harjoittamassa uutta yritystoimintaa, mikä ylittää vuoden 2008 talouden turbulenssia edeltäneen tason.

GEM-aineistossa alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuus näyttäytyy yleensä huomattavasti korkeampana kehittyvissä kuin kehittyneissä talouksissa ja World Bankin uusien yritysten perustamistiheys on korkeampaa kehittyneissä talouksissa (Acs et al., 2008b). GEM-aineisto kuitenkin mahdollistaa tarkentaa kuvaa alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuudesta ja uusista yrittäjistä. Aineisto selvittää esimerkiksi yrittäjäksi aikovien määrää, joiden osuus Suomen aikuisväestössä on kaksinkertaistunut kahdessakymmenessä vuodessa ollen vajaa 10% vuonna 2021. (Power BI, s. 14).

3.1.1 Alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuuden piirteitä

GEM-tutkimuksen aineistojen analyysi osoittaa, että naiset ryhtyvät yrittäjäksi miehiä harvemmin Suomessa ja kaikissa vertailumaissa (sukupuolten yrittäjyysaktiivisuutta kuvaava suhdeluku <1.0; Kuvio 5). Suomessa naisista 6,4% oli aktiivisesti perustamassa yritystä vuonna 2021, kun vastaava osuus miehistä oli 9,4% (suhdeluku 0.68). Alankomaissa ja Irlannissa vastaava ero on Suomea kapeampi. Tarkastelujaksolla sukupuolten erot alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuudessa ovat kaventuneet kaikissa vertailumaissa paitsi Norjassa, jossa miesten yrittäjyysaktiivisuus on kaksinkertainen naisiin verrattuna.

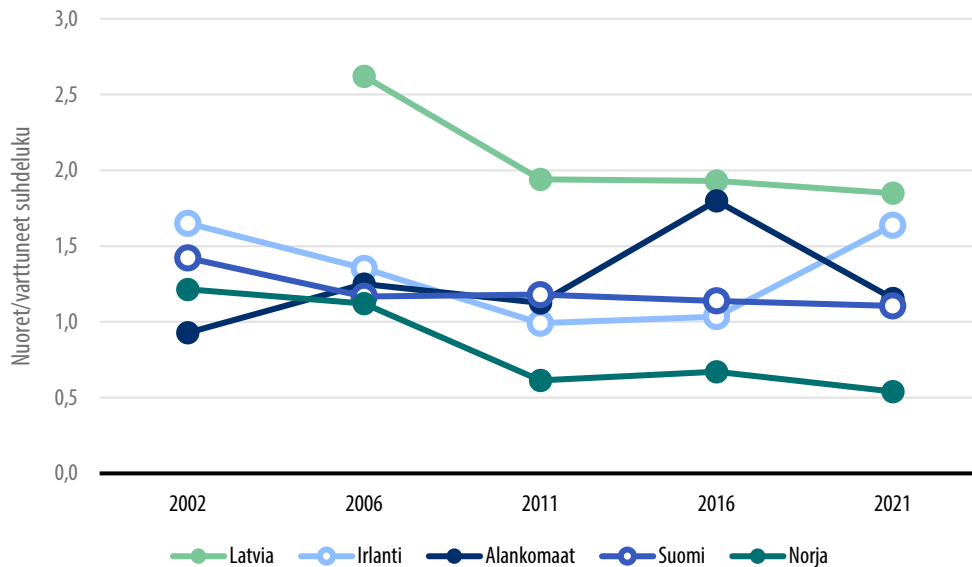
Kuvio 4. Alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuus: naiset/miehet -suhdeluku (18–64-vuotiaat, GEM-data)⁴

Nuoret ryhtyvät varttunutta väestöä useammin yrittäjäksi Suomessa ja myös kaikissa vertailumaissa Norjaa lukuunottamatta (ikäryhmien yrittäjyysaktiivisuutta kuvaava suhdeluku >1.0; Kuvio 5). Alle 35-vuotiasta suomalaisista 8,4% ja 35-vuotta täyttäneistä 7,6% oli aktiivisesti perustamassa yritystä vuonna 2021 (TEA-%:n suhde 1.1). Nuorten ikäluokkien alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuus oli sekä absoluuttisesti mitattuna että varttuneeseen väestöön suhteutettuna Suomea korkeampi Latviassa, Irlannissa ja Alankomaissa vuonna 2021. Vertailumaista erot ovat hieman kaventuneet Latviassa ja puolestaan kasvaneet Norjassa, missä varttunut väestö ryhtyy selvästi nuoria useammin yrittäjäksi.

⁴ Norjan v. 2016 puuttuvat tiedot korvattu v. 2015 tiedoilla; Latvia: mukana GEM:ssä v. 2005 alkaen. Koskee tutkimuksen kaikkia GEM-dataan perustuvia kuvioita. GEM-datat kuvattu tarkemmin Liitteessä B.

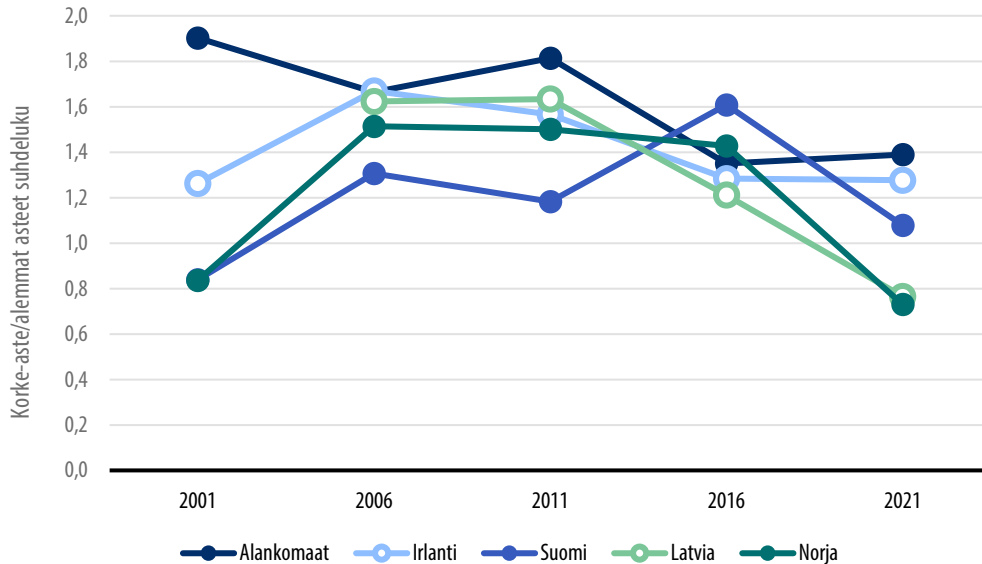
Kuvio 5. Alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuus: nuoret/varttuneet -suhdeluku (18–64-vuotiaat, GEM-data)⁵

Korkeasti koulutetut ryhtyivät matalammin koulutettuja useammin yrittäjäksi Suomen lisäksi Alankomaissa ja Irlannissa vuonna 2021 (koulutusasteiden yrittäjyysaktiivisuutta kuvaava suhdeluku >1.0; Kuvio 6). Suomessa korkeakoulututkinnon suorittaneista 8,2% oli vuonna 2021 aktiivisesti käynnistämässä omaa yritystoimintaa, kun vastaava osuus matalammin koulutettujen keskuudessa oli 7,6% (suhdeluku 1.1). Koulutusasteiden välinen ero on suurin Alankomaissa, missä korkeasti koulutettujen yrittäjyysaktiivisuus on 1.4-kertainen matalammin koulutettuihin verrattuna. Pidemmän aikavälin tarkastelussa koulutusasteiden väliset erot yrittäjyysaktiivisuudessa ovat olleet Suomessa hienoisessa kasvussa. Vastaavasti useissa verrokkimaissa yrittäjyysaktiivisuus on lisääntynyt molemmissa ryhmissä, mutta erityisesti matalammin koulutettujen keskuudessa.

⁵ Kaikkien maiden v. 2001 puutteelliset tiedot korvattu v. 2002 tiedoilla.

Kuvio 6. Alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuus: korkea-aste/alemmat asteet-suhdeluku (18–64-vuotiaat, GEM-data)⁶

GEM-tutkimuksen mukaan alle puolet alkuvaiheen yrittäjistä toimii Suomessa yrittäjänä päätoimisesti⁷, jolloin valtaosalla uusista yrittäjistä pääasiallinen toiminta on jokin muuta, erityisesti palkkatyötä. Vuonna 2021 uusista yrittäjistä 35% aloitti päätoimisena ja 65% sivutoimisena yrittäjänä (Power BI, s. 17). Päätoimisten osuudessa ei ole tapahtunut Suomessa merkittävää muutosta tarkastelujaksolla.

Sarjayrittäjyys on ollut Suomessa GEM-aineiston perusteella verrokkimaita vähäisempää 2000-luvulla. Meillä keskimäärin hieman alle 5% alkavista yrittäjistä on sellaisia, jotka ovat ryhtyneet uudelleen yrittäjiksi enintään vuoden kuluttua edellisen yrityksen lopettamisesta, kun taas vertailumaissa osuudet lähestyvät 10%. Vuonna 2021 sarjayrittäjien osuus oli Suomessa tarkastelujakson alhaisin (2%), kun taas esimerkiksi Alankomaissa ja Irlannissa yritystoiminnan uudelleenaloittajia oli poikkeuksellisesti jopa yli 15% uusista yrittäjistä, mikä voi selittyä osin koronapandemiasta johtuvista erityisolista. Portffolioyrittäjyys on Suomessa suurin piirtein samaa tasoa kuin sarjayrittäjyys, sillä noin viisi prosenttia alkuvaiheen yrittäjistä omistaa jo entuudestaan toisen yrityksen ja erot vertailumaiden välillä ovat pieniä. Alkuvaiheen yrittäjistä vajaa puolet on Suomessa tiimiyrittäjiä (yrityksellä vähintään kaksi omistajaa). Vertailumaiden väli-

⁶ Kaikkien maiden v. 2001 puutteelliset tiedot korvattu v. 2002 tiedoilla.

⁷ Henkilö määrittelee itsensä yrittäjäksi työtilannetta kysyttäessä ja hän voi toimia lisäksi muussakin asemassa, mutta ei päätoimisesti palkkatyössä.

set erot ovat kaventuneet 2000-luvun kuluessa ja tiimiyrittäjien osuus on ollut hienoisessa laskussa useissa maissa, myös Suomessa, missä tarkastelujakson matalin lukema (31%) ajoittuu vuodelle 2021. (Tarkemmat luvut löytyvät Power BI:n sivulta 17).

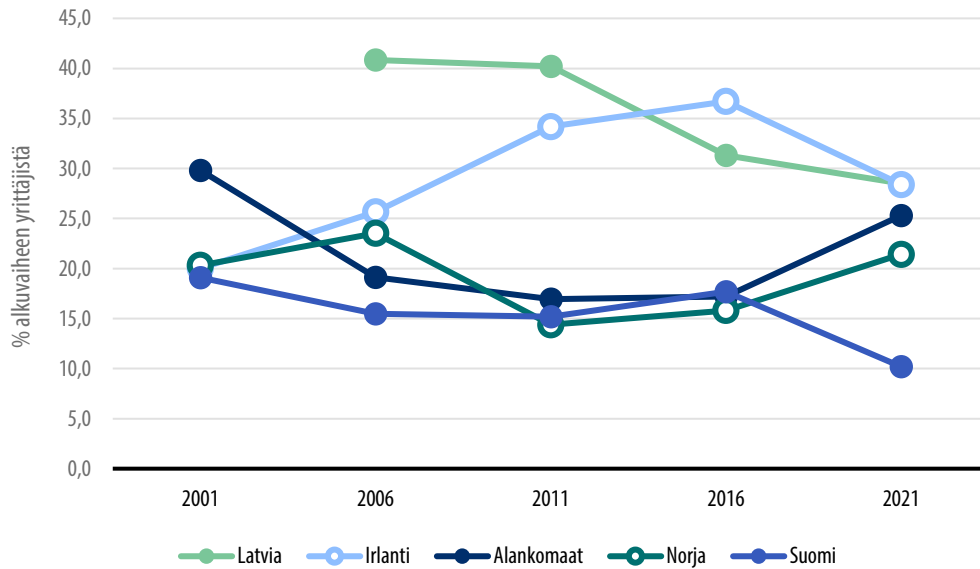
GEM-tutkimuksen aineistojen analyysin perusteella Suomessa valtaosa, noin kaksi kolmasosaa, uudesta yrittäjyydestä syntyy palvelualoille. Tämä on toiseksi alhaisin osuus vertailumaiden joukossa. Palvelualan yrittäjien osuus alkuvaiheen yrittäjistä on tarkastelujaksolla korkein Alankomaissa (keskimäärin 80%) ja matalin Latviassa (n. 55%). Palvelualojen sisällä liike-elämän ja henkilöpalveluiden painotuksissa on myöskin eroja maiden välillä. Suomessa runsas neljännes alkuvaiheen yrittäjistä toimii liike-elämän palveluissa, mikä on lähes samaa tasoa kuin vertailumaiden kärjessä olevissa Norjassa ja Alankomaissa. Kuluttajapalvelujen kohdalla Suomi sen sijaan jää vertailumaiden jälkipäähän (Power BI, s. 15). Runsas kolmannes maamme alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuudesta kohdistuu kuluttajapalveluihin, kun taas esimerkiksi Alankomaissa kuluttajapalveluyrittäjien osuus on ollut noin 50% uusista yrittäjistä tarkastelujaksolla.

3.1.2 Uuden yritystoiminnan kunnianhimoisuus

Suomalaisista alkuvaiheen yrittäjistä työnantajina toimii noin neljännes ja osuus on pysynyt melko vakaana tarkastelujaksolla (Power BI, s. 17). Maiden välisessä vertailussa alkuvaiheen työnantajayrittäjien osuus on ollut korkein Norjassa (runsas kolmannes) ja matalin Suomessa niin 2000-luvun kokonaistarkastelussa kuin vuonna 2021.

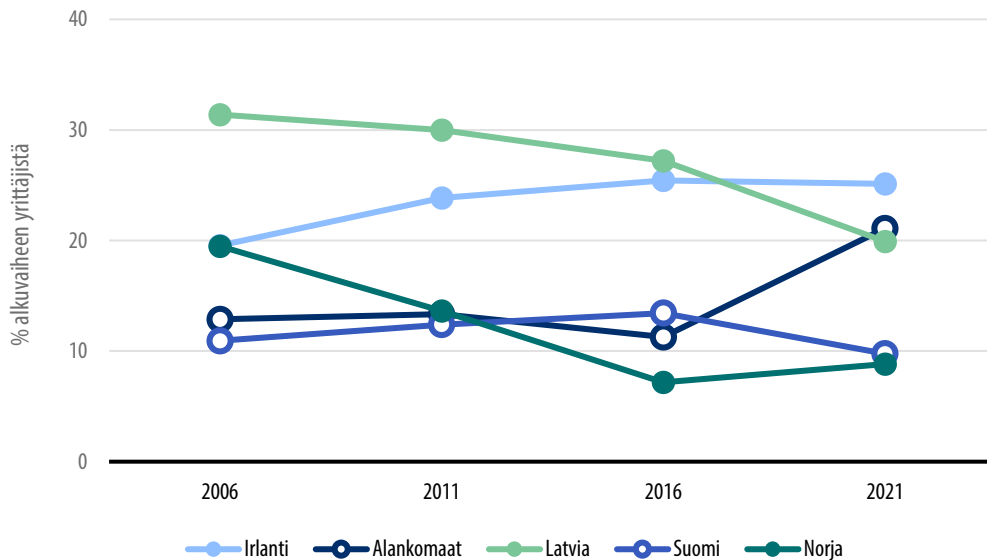
Korkeaan kasvuun tähtäävien alkuvaiheen yrittäjien osuus on Suomessa vertailumaiden alhaisin ja on laskenut GEM-aineistojen tarkasteluajanjaksolla (Kuvio 7). Latviassa ja Irlannissa lähes 30% alkuvaiheen yrityksistä tähtää korkeaan kasvuun, kun vastaava osuus Suomessa on 10% vuonna 2021. Viimeisimpien lukujen valossa kasvuo-dotusten pitkän aikavälin trendi on meillä laskusuuntainen ja olemme jäämässä entistä kauemmas verrokkimaiden tasosta.

Kuvio 7. Alkuvaiheen yritykset: kasvuodotukset (Yli 5 työpaikkaa seuraavien 5 vuoden aikana, %, GEM-data)

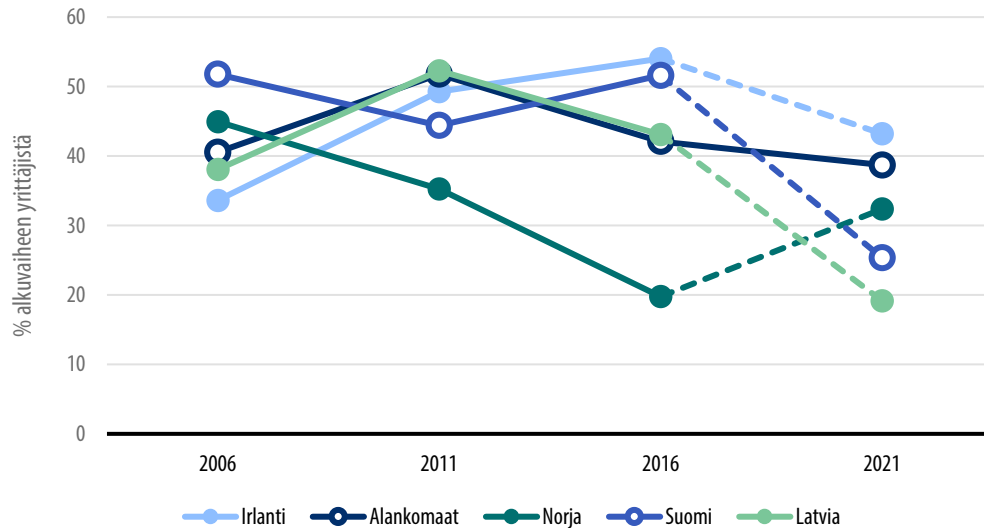
Kansainvälisille markkinoille tähtäävän alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuuden osalta Suomi ja Norja ovat vertailun jälkipäätä. Suomessa vajaalla 10%:lla alkuvaiheen yrityksistä on merkittävä kansainvälinen asiakaskunta, kun esimerkiksi Irlannissa joka neljäs yritys operoi kansainvälisessä ympäristössä (Kuvio 8). Kansainvälistymisorientaatioissa ei ole tapahtunut Suomessa merkittäviä muutoksia pidemmällä aikavälillä, vaikkakin vuoden 2021 lukuarvo on mittausjakson alhaisin.

Kuvio 8. Alkuvaiheen yritykset: kansainvälistymisorientaatio (Väh. 25% liikevaihdosta ulkomaisilta asiakkailta, %, GEM-data)⁸

Suomessa noin neljännes alkuvaiheen yrityksistä tähtää uusien tuotteiden tai palvelujen luomiseen (Kuvio 9). Vuoden 2021 vertailussa Suomi kuitenkin jää selvästi muun muassa Irlannista, jossa vastaava innovatiivisten uusien yritysten osuus on yli 40%. Suomen tipahtamisen taustalla maavertailussa vuonna 2021 voi olla satunnaisvaihtelu, mutta myöskin koronapandemia tai mittaustavan muutos. Tarkastelujakson kolmessa ensimmäisessä mittauspisteessä selvitettiin, kuinka isolle osalle yrityksen asiakkasta tuotteet tai palvelut ovat uusia, kun taas uusimmassa mittauksessa selvitettiin yrittäjien näkemyksiä tuotteidensa tai palveluidensa alueellisesta uutuudesta. Tätä muutosta kuvataan kuviossa katkoviivoin.

⁸ Kaikkien maiden v. 2001 tiedot puuttuvat.

Kuvio 9. Alkuvaiheen yritykset: innovatiivisuus (Uudet tuotteet tai palvelut, %, GEM-data)⁹

Noin neljännes maamme alkuvaiheen yrityksistä tavoitteli uusien teknologioiden tai prosessien hyödyntämistä vuonna 2021. Vertailussa Suomi jää selvästi Irlannista ja Alankomaista, joissa vastaavaa innovatiivisuutta esiintyy yli kolmanneksessa alkuvaiheen yrityksistä.

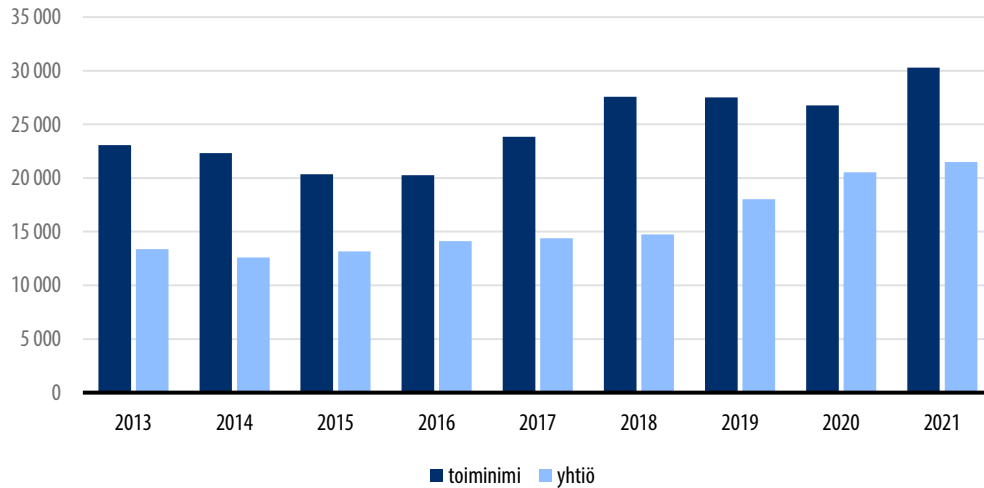
3.2 Perustettujen yritysten määrä ja liikevaihto

Alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuuden ja vielä rekisteröimättömän yritystoiminnan ohella yrittäjyyden tilannekuvan hahmottaminen edellyttää näkymään perustettuihin yrityksiin. Tämä kuva pohjautuu Tilastokeskuksen tiedoista kerättyihin tietoihin. Tilastojen keräämisessä ja tietojen analysoinnissa käytetyt tietolähteet ja määritelmät on koottu liitteisiin C ja D.

Sekä toiminimien että yritysten lukumäärä on kasvanut tasaisesti viimeisten kymmenen vuoden aikana (Kuvio 10). Toiminimen perustamisessa oli kuoppa vuoden 2015–2016 hitaan talouskasvun vuosina, mutta sen jälkeen toiminimen perustamiset ovat kasvaneet ripeästi. Yritysten lukumäärien muutokset ovat olleet maltillisempia.

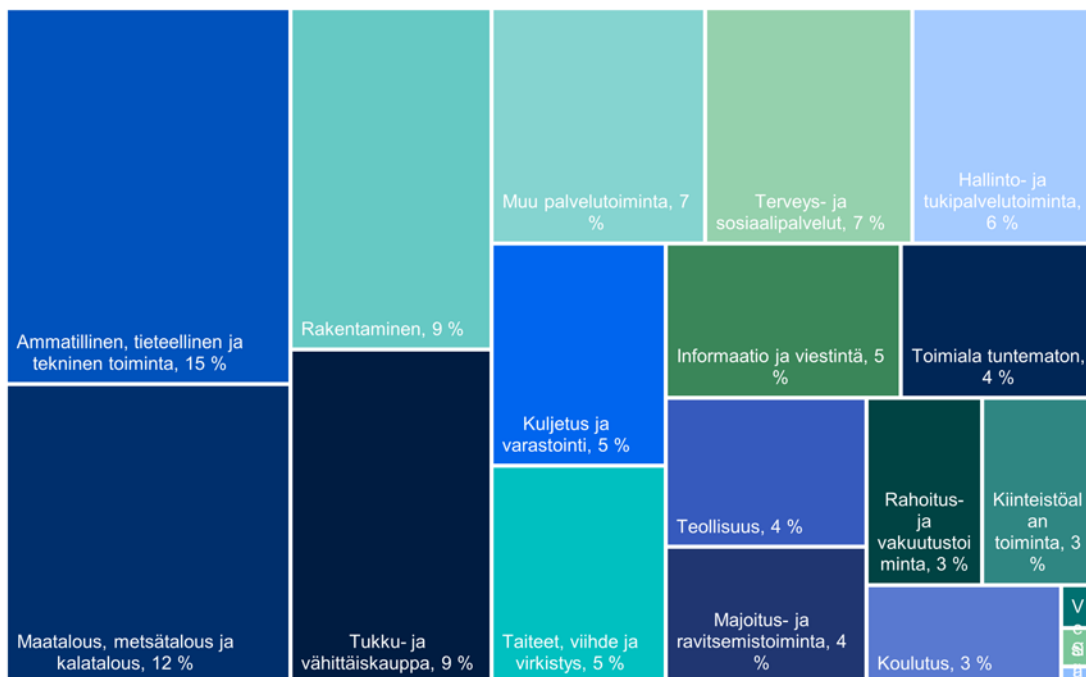
⁹ Kaikkien maiden v. 2001 tiedot puuttuvat. Määritelmät: v. 2006–2016 tuotteet/palvelut uusia kaikille tai osalle asiakkaista; v. 2021 tuotteet/palvelut uusia paikallisesti, valtakunnallisesti tai kansainvälisesti; Tiedot v. 2021 määritelmällä eivät vertailukelpoisia muihin vuosiin.

Kuvio 10. Perustettujen yritysten määrä yritysmuodoittain (lkm, 2013–2021)

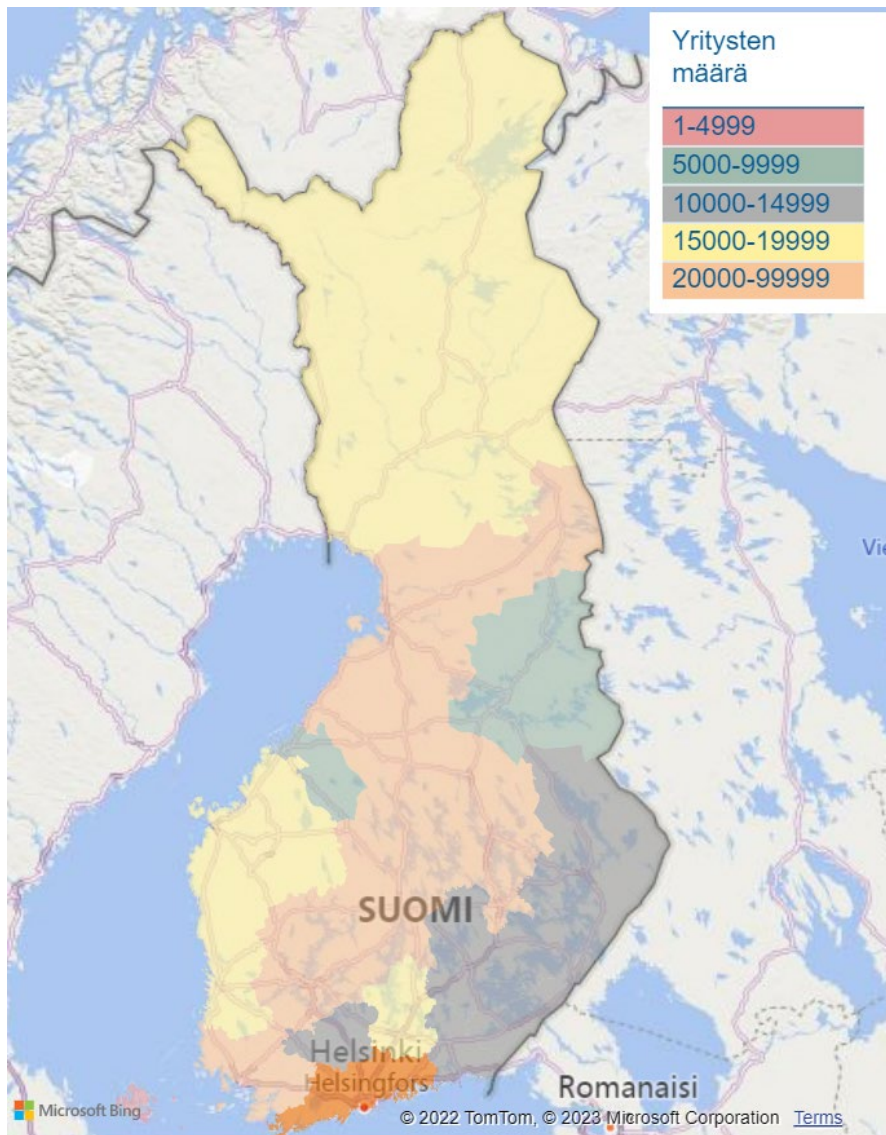
Eniten uusia yrityksiä on perustettu ammatillisen toiminnan, maatalouden, rakentamisen ja tukku- ja vähittäiskaupan toimialoille (Kuvio 11). Liikevaihdoltaan suurimmat perustetut yritykset ovat puolestaan infrastruktuuripalveluissa, kuten sähkö- ja lämpöhuollossa sekä vesi- ja jätevesihuollossa.

Kuvio 11. Perustettujen yritysten määrän jakautuminen toimialoittain vuonna 2019 (%)

GEM-tutkimuksen perusteella maaseudulla asuvat ryhtyvät kaupunkiväestöä useammin yrittäjäksi Suomessa. Vuonna 2021 maaseutuväestöstä 10,7% ja kaupunkilaisista 7,0% oli parhaillaan käynnistämässä uutta yritystoimintaa (Power BI, s. 18). Tilastokeskuksen aineistojen perustella lukumääräisesti ylivoimaisesti suurin määrä yrityksiä kuitenkin perustetaan Uudellamaalla (Kuvio 12). Perustamistahdissa ei juuri ole eroja eri maakuntien välillä vaan se noudattaa yleistä kasvavaa trendiä, jossa vuosina 2015–2016 oli pieni notkahdus.

Kuvio 12. Perustettujen yritysten määrä maakunnittain (lkm, 2013–2021)

Perustettavien yritysten keskimääräisessä liikevaihdossa voi olla huomattavia eroja sen mukaan, jos jonain vuonna maakunnassa on perustettu heti alusta lähtien suurta liikevaihtoa tekevä yritys. Tällaisia perustamisia on ollut erityisesti Uudellamaalla ja Keski-Pohjanmaalla. Näissä maakunnissa on ollut myös suurin keskimääräinen perustetun yrityksen liikevaihto. Sen sijaan perustettujen yritysten mediaaniliikevaihdossa ne eivät eroa muista maakunnista, mikä osoittaa sen, että ilmiön taustalla on muutama liikevaihdoltaan suuri yritys. Muutoin yritysten keskimääräisessä liikevaihdossa tai liikevaihtojen mediaanissa ei ole merkittäviä eroja maakuntien välillä.

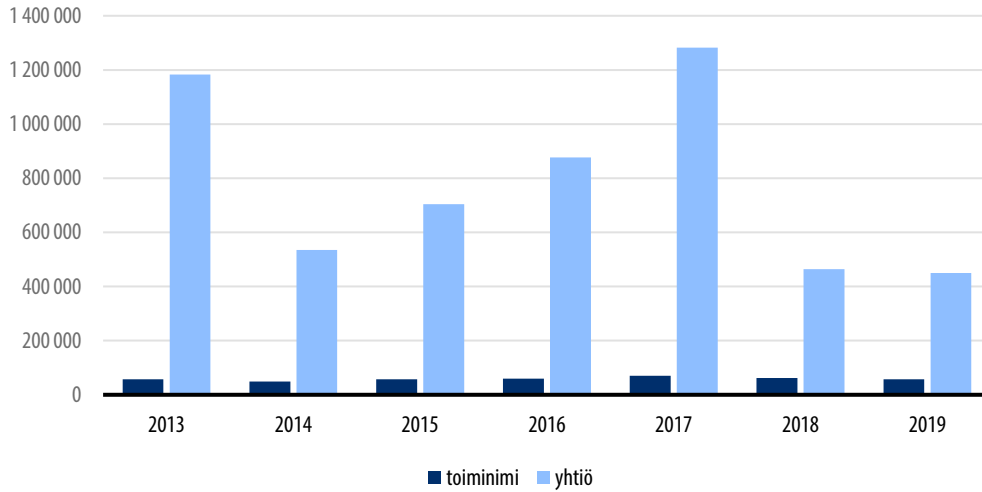
Maakunnan suhteellista vahvuutta toimialan uusista toiminimi- ja osakeyhtiöistä on esitelty liitteen E liitetaulukoissa. Suhteellinen vahvuus lasketaan vertaamalla maakunnan tietyn toimialan uusien yritysten osuutta kaikista maakunnan uusista yrityksistä vastaavaa suhdelukuun koko valtakunnassa eli

$$\frac{\frac{\textit{Toimialan uudet yritykset maakunnassa}}{\textit{Uudet yritykset maakunnassa}}}{\frac{\textit{Toimialan uudet yritykset}}{\textit{Kaikki uudet yritykset}}}$$

Kuten todettua, uusia yrityksiä perustetaan selkeästi eniten Uudenmaan maakunnassa, jossa uusien osakeyhtiöiden perustaminen kohdentuu erityisesti informaation ja viestinnän, rahoituksen ja vakuutustoiminnan sekä ammatillisen, tieteellisen ja teknisen toiminnan toimialoille. Usealla muulla toimialalla maakunnassa perustetaan suhteellisen vähän uusia osakeyhtiöitä. Toiminimiyrityksiä Uudellamaalla perustetaan suhteellisen runsaasti usealla eri toimialalla, kuten yleisesti ottaen koko Lounais-Suomessa.

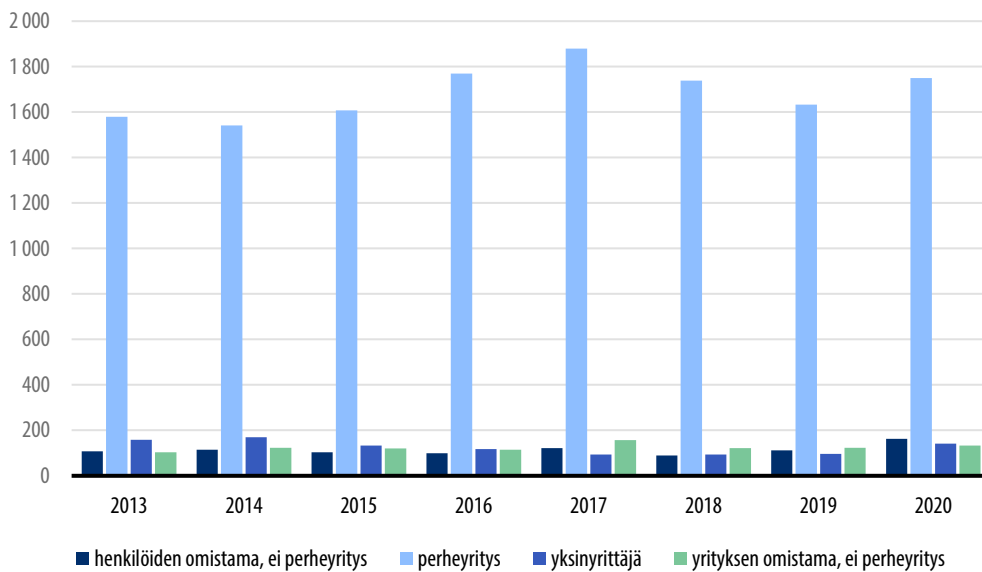
Talouden vahva kasvu viime vuosikymmenen jälkipuoliskolla näkyy erityisesti perustettujen uusien (osake)yritysten suurena keskimääräisenä liikevaihtona (Kuvio 13). Liikevaihtoa perustamisvuotta seuraavana vuonna tuottaa kuitenkin suhteellisen harva yritys. Tyypillisesti toiminimistä vain noin kolmannes on tuottanut tässä vaiheessa liikevaihtoa. Yhtiöissä prosenttiosuus on 70–80% luokkaa.

Kuvio 13. Yhtiön perustamisvuotta seuraavan vuoden keskimääräinen liikevaihto (€, 2013–2019)

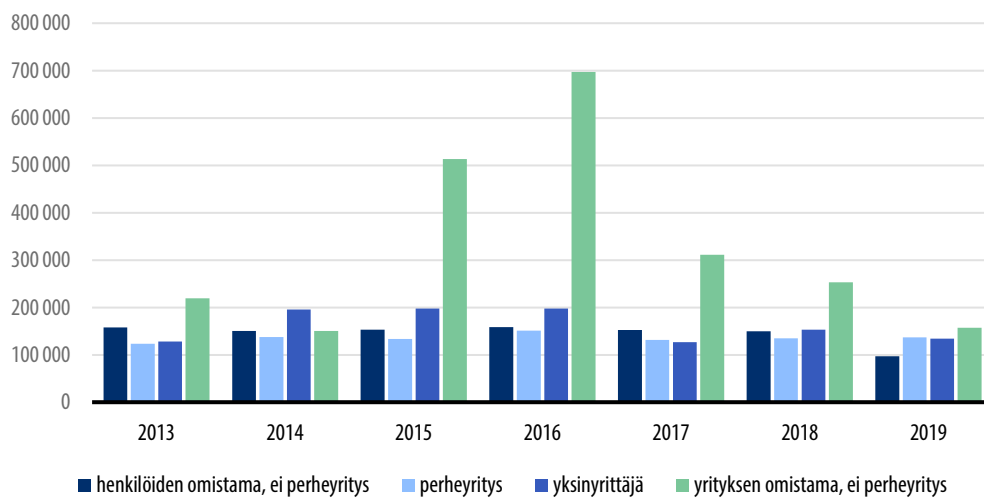
Perustettujen yritysten omistustieto on saatavissa vain pienestä osasta perustettuja yhtiöitä. Näissä tiedoissa korostuu kuitenkin perheomistuksen merkittävä rooli (Kuvio 14).

Kuvio 14. Perustettujen yritysten määrä omistuksen mukaan (lkm, 2013–2020)

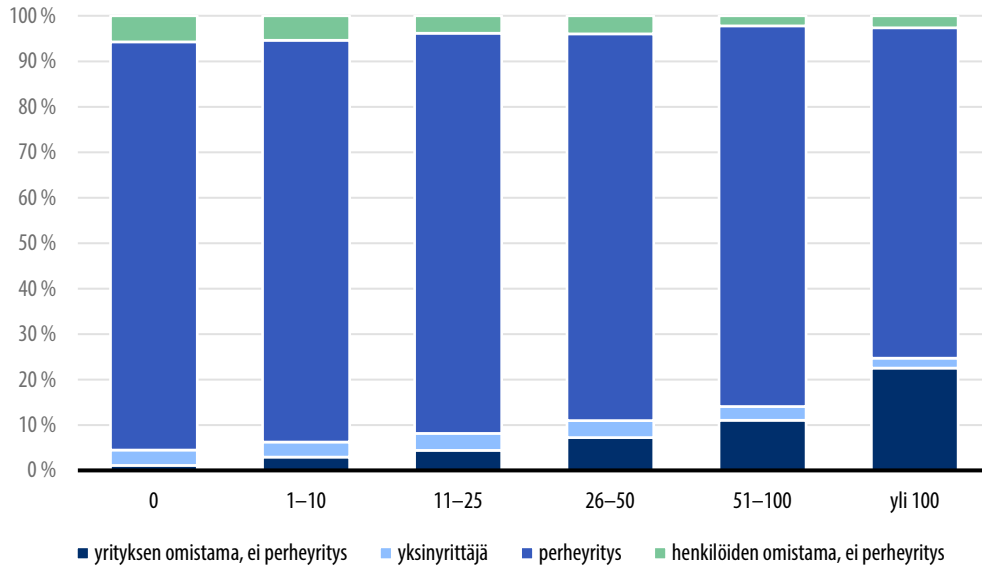
Yritysten perustamien yhtiöiden mediaaniliikevaihto on joukon suurin (Kuvio 15). Ero olisi vielä suurempi keskimääräisessä liikevaihdossa eli joidenkin yritysten perustamien yhtiöiden liikevaihto on todella suuri. Perheomisteisten uusien yritysten keskimääräinen liikevaihto on hieman suurempi kuin yksityrittäjien tai henkilöomisteisten yritysten keskimääräinen liikevaihto.

Kuvio 15. Perustettujen yritysten mediaaniliikevaihto omistuksen mukaan (€, 2013–2019)

Kirjallisuudessa viitataan usein siihen, että alkavan yrityksen menestys on yhteydessä perustajan ja häntä mahdollisesti tukevan hallituksen kyvykkyyteen, osaamiseen ja aiempaan rittäjäkokemukseen (Brüderl et al., 1992; Staniewski, 2016). Tutkimusaineistomme perusteella vain hyvin harvoissa tapauksissa yrityksen perustajilla ja hallituksen jäsenillä on laajempaa kokemusta yrityksen johtamisesta ja hallitustyöskentelystä (Kuvio 16). Kokemus on suurinta niissä tapauksissa, joissa yritys toimii yrityksen perustajana. Voi olla, että samat johtohenkilöt kiertävät uusien tytäryhtiöiden hallituksissa.

Kuvio 16. Yrityksen hallituksen kokemus yrityksen omistajuuden mukaan (% , 2013–2020 perustetut uudet yritykset)

Aloittavan yrityksen liikevaihto kasvaa sen johdon kokemuksen myötä. Vaikka perheomisteisissa yrityksissä keskimääräinen liikevaihto kasvaa perustajien kokemuksen kasvaessa, tällaista kasvua ei esiinny mediaaniliikevaihdon kohdalla. Pieni osa kokeneiden perheomistajien perustamista yrityksistä on siten liikevaihdoltaan erityisen suuria.

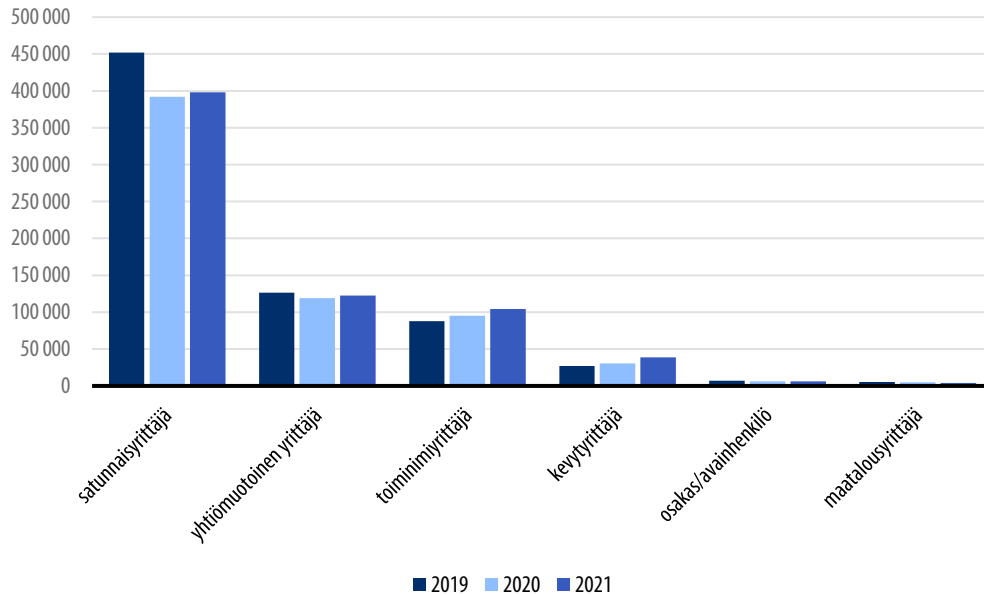
4 Yrittäjät Suomessa

4.1 Yrittäjien määrän kehitys yrittäjätyyppin mukaan

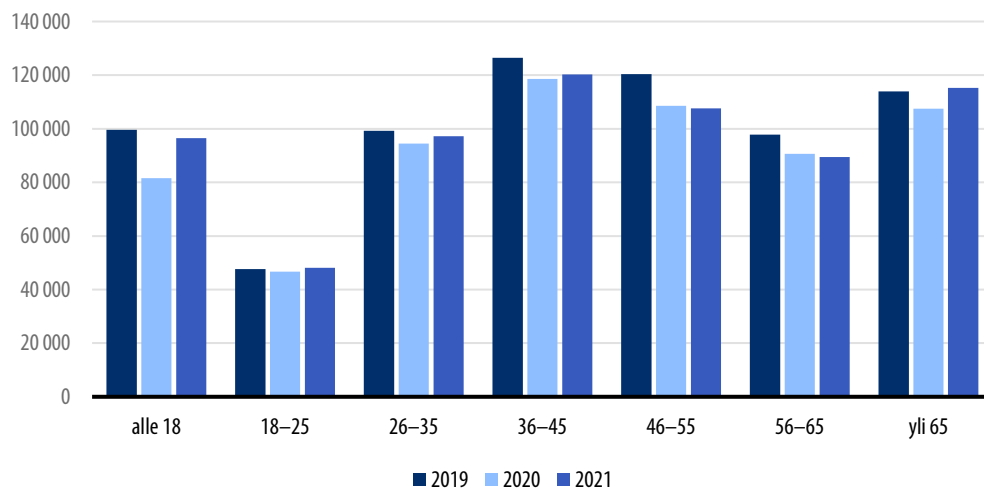
Yrittäjien määrä on käyttämässämme jaottelussa ylivoimaisesti suurin satunnaisyrittäjien kategoriassa (Kuvio 17). Satunnaisyrittäjäksi määrittelemme henkilön, jonka kohdalla työsuorituksen maksajalla ei ole velvollisuutta vakuuttaa tulonsaajaa, esimerkiksi vakuuttamisen euromääräisen alarajan tai tulonsaajan iän vuoksi tai siksi, että tulonsaaja toimii yrittäjänä ja kuuluu siten johonkin tarkemmin tarkastelemaamme yrittäjäkategoriaan.¹⁰ Tyypillisesti satunnaisyrittäjä onkin joltain taholta yksittäisen pienen palkkion ansaitseva henkilö.

Kuvion luvut kuvaavat kunakin tarkasteluvuonna yrittäjiksi tunnistettujen henkilöiden lukumäärää. Yrittäjien määrän lasku vuosina 2019–2021 kuvanee sitä, että korona-aika on tarjonnut ainakin tietyillä aloilla aiempaa vähemmän mahdollisuuksia toimia yrittäjänä. Toisaalta koska perustettujen yritysten lukumäärä on kyseisenä ajanjaksona kasvanut, voi olla, että moni palkkasuhteessa aiemmin ollut henkilö joutui koronan myötä siirtymään yrittäjäksi. Tarkasteluajanjaksolla kuitenkin kevytyrittäjien määrä on kasvanut tasaisesti. Kevytyrittäjyyttä analysoidaan tarkemmin luvussa 5.

¹⁰ Näissä tapauksissa maksaja ilmoittaa tulonsaajan palkkatietoilmoituksessa tiedon ”Ei vakuuttamisvelvollisuutta”. Moni työntekijä huolehtii kuitenkin työeläkemaksujen maksamisesta, vaikka enimmäistulo- tai ikäraajat eivät täytyisikään ja henkilö on normaali palkansaaja eikä näin ollen tarkastelumme satunnaisyrittäjä.

Kuvio 17. Yrittäjien kokonaismäärä yrittäjätyyppittäin (lkm, 2019–2021)

Yrittäjiä on runsaasti alle 18 ja toisaalta yli 65 vuotiaiden ikäryhmissä (Kuvio 18). Nämä ovat henkilöitä, jotka eivät ole "normaalissa" työsuhteessa ja yrittäjyys on ainakin nuorten osalta erilaista keikkatyötä. Tätä kuvaa pienet keskimääräiset tulot. Muutoin yrittäjien määrä kasvaa 36-45 ikäluokkaan asti ja lähtee sen jälkeen laskuun. Yrittäjien lukumäärää yrittäjätyyppin mukaan on kuvattu tarkemmin Power BI:n sivulla 36 ja sukupuolen sekä ikäryhmän mukaan Power BI:n sivulla 36.

Kuvio 18. Yrittäjien lukumäärä ikäryhmittäin (lkm, 2019–2021)

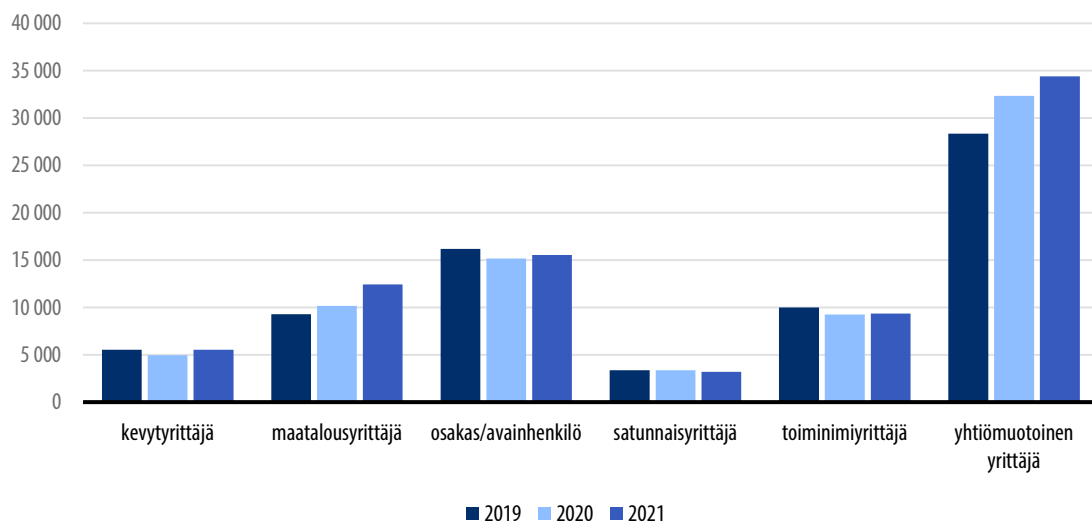
Sosioekonomisen aseman mukaan tarkasteltuna lukumääriltään suurimmat ryhmät ovat yrittäjät sekä alemmat ja ylemmät toimihenkilöt; yrittäjien ja maatalousyrittäjien lukumäärät seuraavat samannimisten yrittäjäryhmien lukumääriä. Ammatin mukaan tarkasteltuna yrittäjiä on eniten asiantuntija- sekä palvelu- ja myyntitehtävissä.

Yrittäjiä on eniten toisen asteen koulutuksen saaneiden joukossa. Yrittäjien lukumäärää yrittäjätöyppin, koulutusalan ja -asteen mukaan on kuvattu tarkemmin Power BI:n sivulla 42.

4.2 Yrittäjien tulojen kehitys yrittäjätöyppin mukaan

Yrittäjien keskimääräiset ja mediaanitulot ovat varsin vaatimattomia: kevytyrittäjillä ne ovat noin 5 000 euroa ja satunnaisyrittäjillä reilut 3 000 euroa vuodessa (Kuvio 19). Yhtiömuotoisten yrittäjien keskimääräiset vuositulot ovat reilut 30 000 euroa vuodessa ja maatalousyrittäjien noin puolet tästä. Yrittäjien ja maatalousyrittäjien keskimääräiset tulot kasvoivat noin 20% vuodesta 2019 vuoteen 2021.

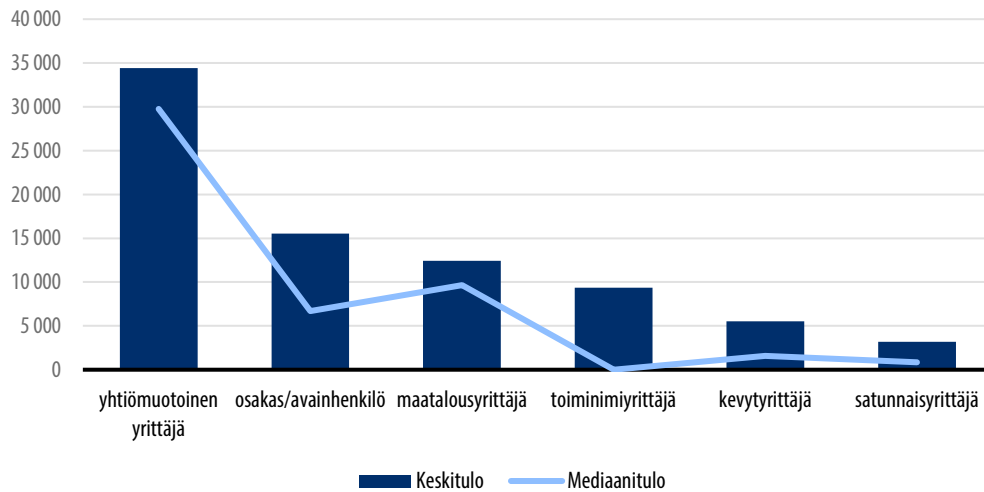
Kuvio 19. Yrittäjien keskimääräinen tulo yrittäjätöyppittäin (€, 2019–2021)

Yrittäjien lähipiirissä olevien osakkaiden ja avainhenkilöiden tulot ovat hieman yli 15 000 euroa vuodessa. Näiden tulojen mediaaniarvo on vain puolet keskimääräisestä tulosta eli monessa tapauksessa tulot ovat varsin pienet mutta toisaalta on

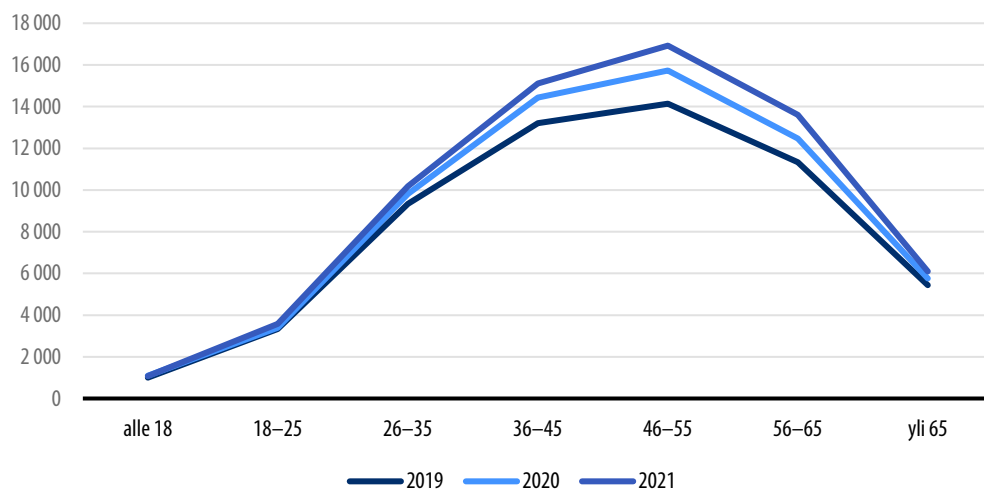
myös henkilöitä, joilla ne ovat merkittävät (Kuvio 20). Yrittäjien keskimääräisiä tuloja yrittäjätyyppin mukaan on kuvattu Power BI:n sivulla 36.

Kuvio 20. Yrittäjien keskimääräinen tulo ja mediaanitulo (€) yrittäjätyypeittäin vuonna 2021

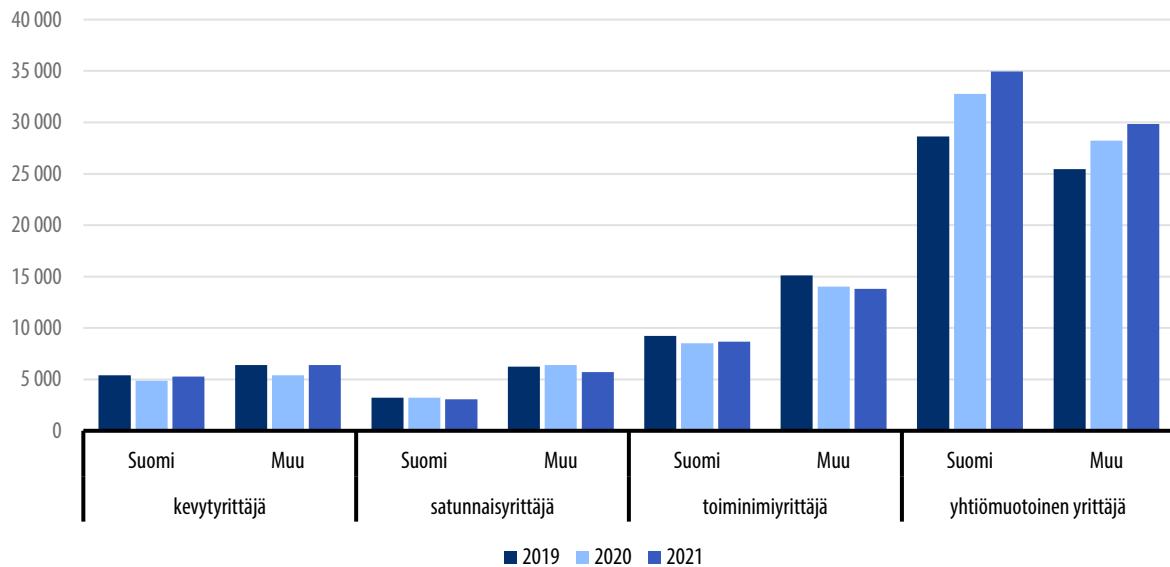
Samalla kun yrittäjien lukumäärä on pienentynyt vuosina 2019–2021, ovat keskimääräiset tulot kasvaneet kaikissa ikäluokissa. Keskimääräiset tulot ovat suurimmillaan 46–55-vuotiaiden ikäryhmässä (Kuvio 21). Yrittäjien keskimääräisiä tuloja sukupuolen ja ikäryhmän mukaan on kuvattu tarkemmin Power BI:n sivulla 36.

Kuvio 21. Yrittäjien keskimääräiset tulot ikäryhmän mukaan (€, 2019–2021)

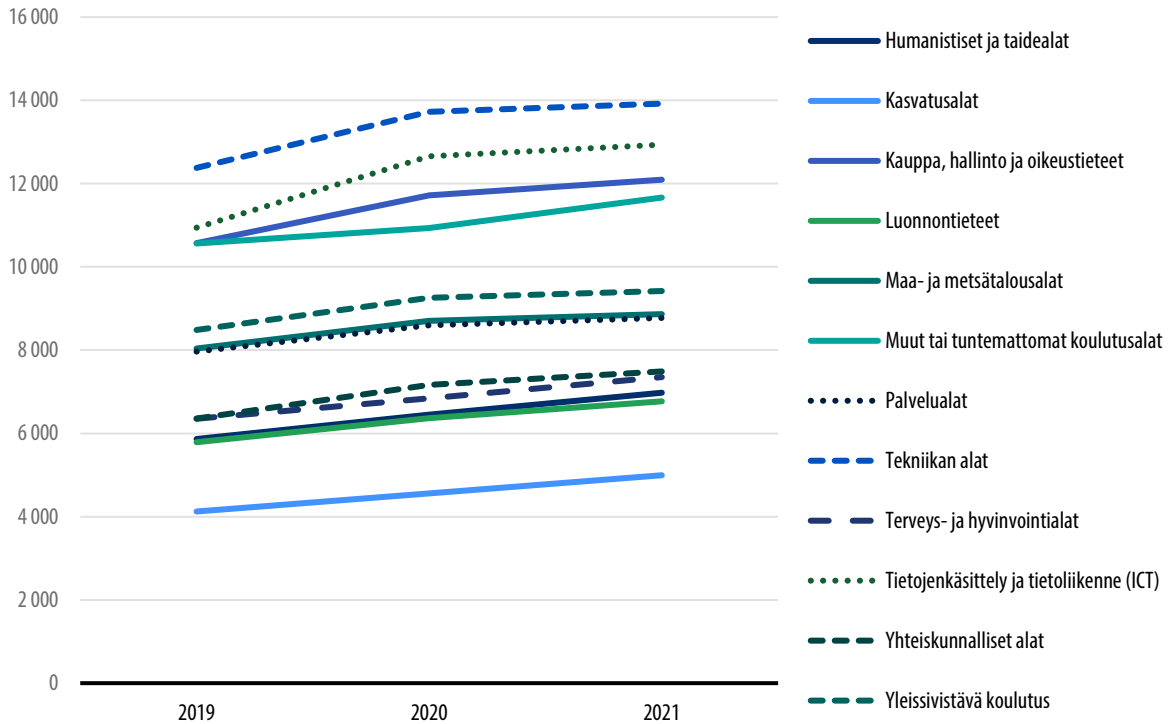
Maahanmuuttajille yrittäjyys lienee keino päästä käsiksi parempiin ansioihin, ja ylipääntään työmarkkinoille. Maahanmuuttaneiden toiminimi-, kevyt- ja satunnaisyrittäjien keskimääräiset tulot ovat suuremmat kuin Suomessa syntyneillä (Kuvio 22). Yhtiömuotoisten yrittäjien joukossa tilanne on päinvastainen ja sekä suomalaissyntyisten että ulkomailla syntyneiden yhtiömuotoisten yrittäjien keskimääräiset tulot ovat kehittyneet yhtä voimakkaasti vuosina 2019–2021.

Kuvio 22. Suomalaisten sekä ulkomailla syntyneiden yrittäjien keskimääräiset tulot neljässä yrittäjäluokassa (€, 2019–2021)

Yrittäjien keskimääräisiä tuloja yrittäjätyypin, koulutusalan ja -asteen mukaan on kuvattu Power BI:n sivulla 42. Erikoisammattikoulutuksen saaneita on lukumääräisesti vähiten, mutta heidän keskimääräiset ansionsa ovat korkeimmat. Erot eri koulutustasojen välillä ovat kuitenkin pieniä.

Tuloerot ovat suurempia koulutusalojen välillä (Kuvio 23). Suurimmat tulot ovat tekniikan, ICT ja kaupallishallinnollisen tai oikeustieteellisen koulutuksen saaneilla. Tekniikan alan koulutuksen saaneita on myös lukumääräisesti eniten. Pienimmät keskimääräiset yrittäjätulot ovat kasvatustieteellisen koulutuksen saaneilla.

Kuvio 23. Yrittäjien keskimääräinen tulo koulutusalan mukaan (€, 2019–2021)

Sosioekonomisen aseman mukaan tarkasteltuna suurimmat keskimääräiset tulot ovat "yrittäjien" ja maa- ja metsätalousyrittäjien ryhmillä, tosin ensin mainitulla lähes kolminkertaiset toiseen verrattuna. Yrittäjien keskimääräisiä tuloja yrittäjätyyppin, syntymävaltion ja sosioekonomisen aseman mukaan on kuvattu tarkemmin Power BI:n sivulla 41.

Yrittäjiä on eniten asiantuntija- sekä palvelu- ja myyntitehtävissä mutta yrittäjäansio on näissä ammateissa hieman keskimääräistä pienempi. Asiantuntijoiden osalta tämä johtuu siitä, että kyseiset henkilöt toimivat usein kevyt- tai satunnaisyrittäjinä eli varsinaisen palkkatyö on toisaalta. Selvästi suurin keskimääräinen ansio on johtajina toimivilla henkilöillä. Tällaisia henkilöitä on myös kohtalaisen runsaasti. Se muodostaa yhdessä rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöiden kanssa neljänneksi ja viidenneksi suurimmat ammattiryhmät. Yrittäjien keskimääräistä tulojen kehitystä yrittäjätyyppin ja ammatin mukaan on kuvattu Power BI:n sivulla 43.

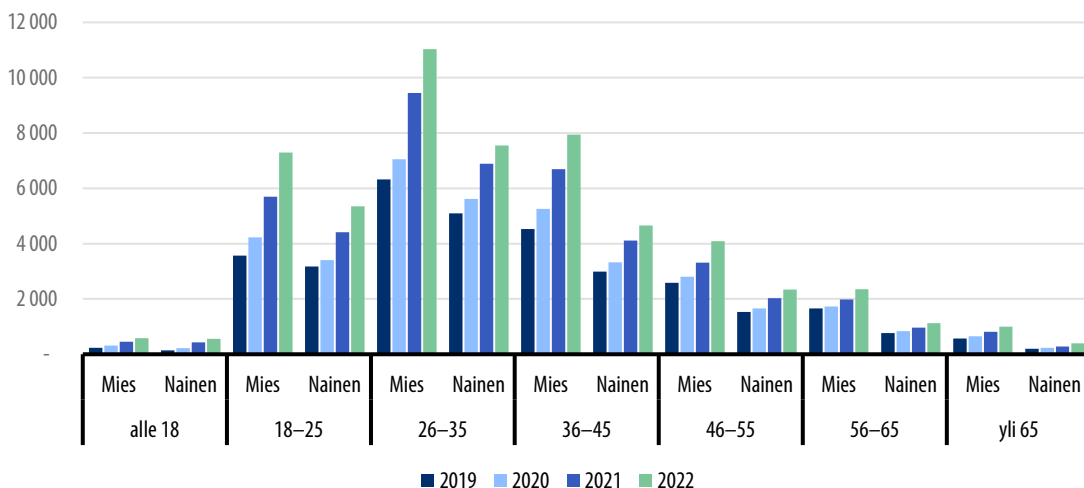
5 Kevytyrittäjäyys

Sivutoimisen yrittäjyyden suuri osuus alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuudesta Suomessa (ks. luku 3.1.1) antaa olettaa, että yrittäjyys voi olla muun muassa uuden liikeidean kokeilua, joka voi samalla toimia väylänä päätoimiseen yrittäjyyteen. Viime vuosina Suomessa on tarjoutunut mahdollisuus toimia kevytyrittäjänä. Tässä raportissa luodaan seuraavaksi tilannekuva tästä tuoreesta yrittäjyyden ilmiöstä.

5.1 Kevytyrittäjien määrä ja tulot

Kevytyrittäjien eli laskutuspalveluja tarjoavien yritysten kautta yrittäjinä toimivia henkilöiden (ks. Liite D) lukumäärä on kasvanut voimakkaasti vuosina 2019–2022 (Kuvio 24). Kevytyrittäjien lukumäärä on kasvanut sitä voimakkaammin mitä nuoremmasta ikäluokasta on kyse (pl. alaikäiset). Kasvu on ollut yhtä voimakasta sekä naisten että miesten keskuudessa ikäluokittain tarkasteltuna. Kevytyrittäjien lukumäärän kehitystä sukupuolen ja ikäryhmän mukaan voi tarkastella Power BI:n sivulla 40 valitsemalla tarkastelun kohteeksi ”kevytyrittäjä”.

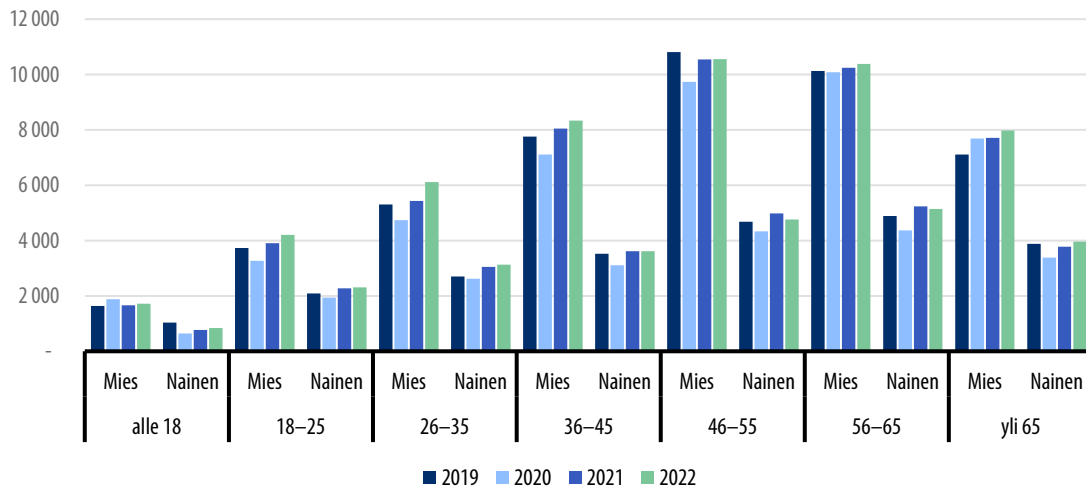
Kuvio 24. Kevytyrittäjien lukumäärä sukupuolen ja ikäluokan mukaan vuosina 2019–2022 (lkm)

Kevytyrittäjien keskitulot ovat suurimmillaan 46–55 ja 56–65-vuotiaiden ikäluokissa (Kuvio 25), ja tulot laskevat noin 20% siirryttäessä yli 65-vuotiaiden ikäluokkaan. Mediaanituloissa ei vastaavaa laskua ole. Todennäköisesti ”osa-aikaisten” kevytyrittäjien

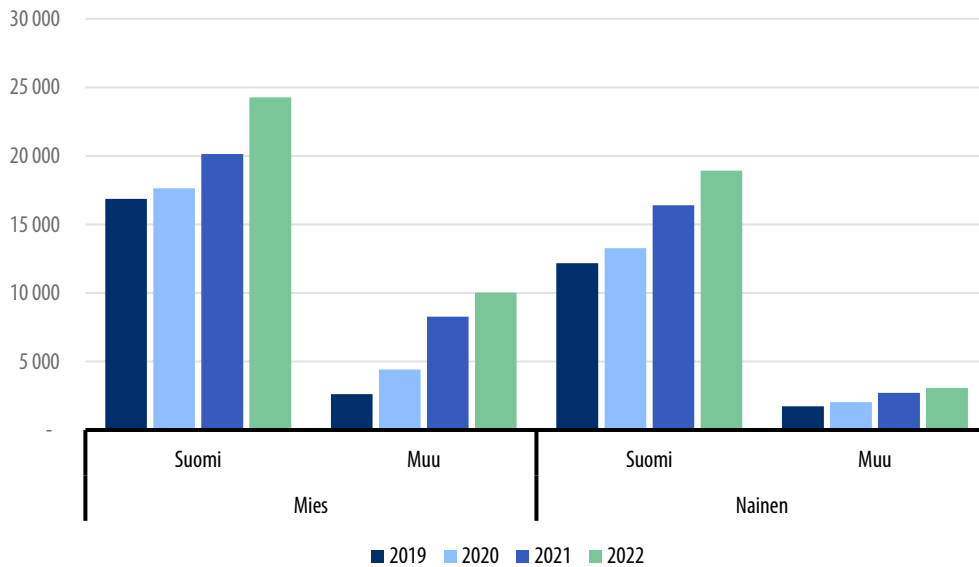
työmäärä pysyy ennallaan mutta ”päätoimisten” kevytyrittäjien työmäärä laskee eläkeiän saavuttamisen myötä.

Kuvio 25. Kevytyrittäjien keskitulot sukupuolen ja ikäluokan mukaan vuosina 2019–2022 (€)

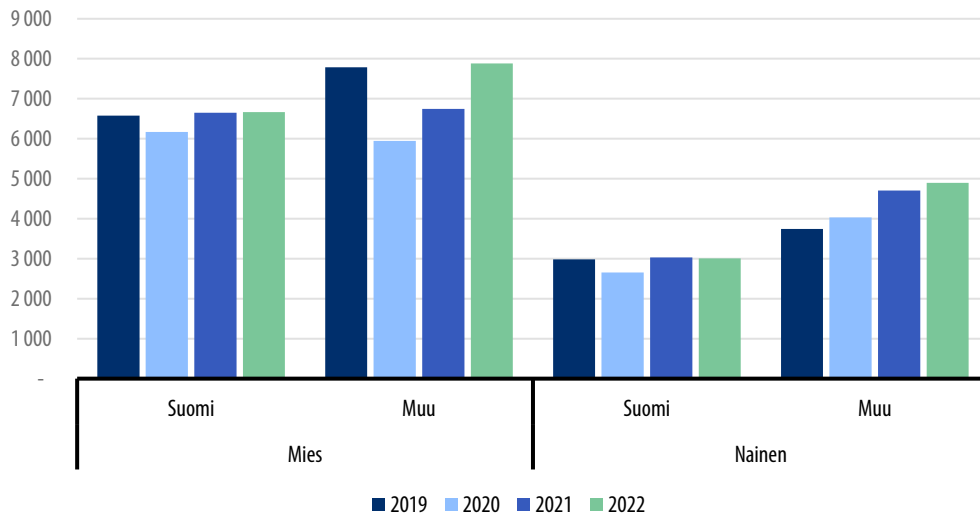
Erityisen voimakkaasti kevytyrittäjäisyys on kasvanut ulkomailla syntyneiden miesten keskuudessa, jossa lukumäärä lähes nelinkertaistui tarkasteluajanjaksolla (Kuvio 26). Koronavuosi 2020 hillitsi hieman lukumäärän kasvua mutta vastaavasti kasvu oli erityisen voimakasta koronan jälkeisenä vuonna 2022.

Kuvio 26. Kevytyrittäjien lukumäärä sukupuolen ja syntymämaan mukaan vuosina 2019–2022 (€)

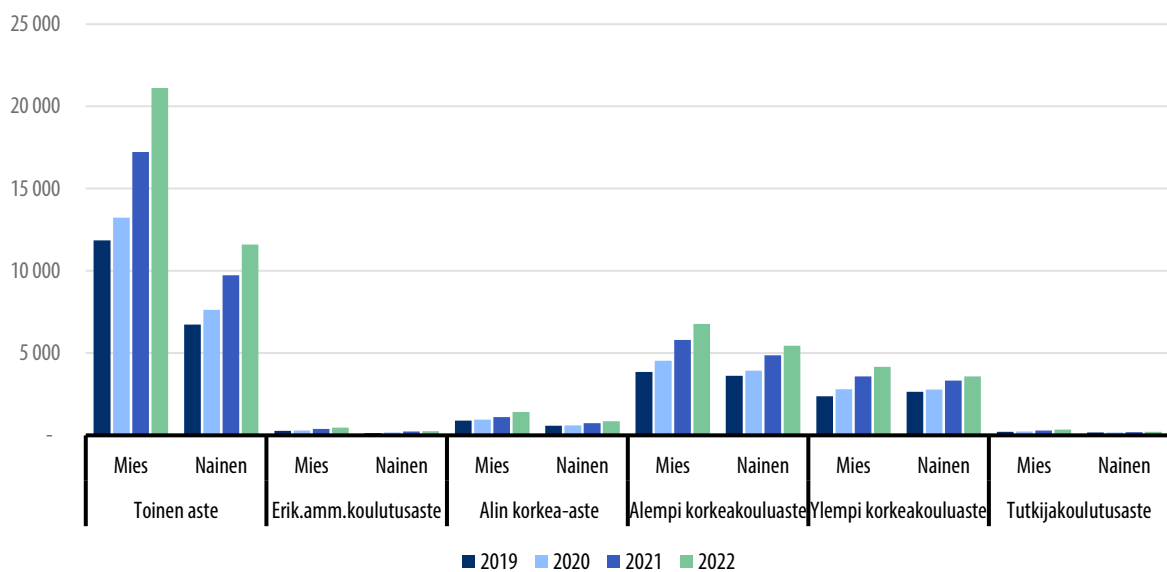
Kevytyrittäjien mediaanitulot ovat varsin alhaiset. Vuonna 2022 naisilla mediaanitulot ovat noin 1 000 euroa vuodessa, suomalaisilla hieman alle, ulkomaalaistaustaisilla hieman yli. Kevytyrittäistä suomalaisilla miehillä mediaanitulot ovat noin puolitoista tuhatta, mutta ulkomailla syntyneillä miehillä 3 400 euroa. Keskimääräiset tulot ovat vaihdelleet ulkomaalaistaustaisten miesten noin 8 000 eurosta suomalaisten naisten noin 3 000 euroon vuodessa (Kuvio 27). Ulkomaalaistaustaisten miesten keski- ja mediaanitulot myös pieneivät eniten koronavuonna 2020.

Kuvio 27. Kevytyrittäjien keskitulot sukupuolen ja syntymämaan mukaan vuosina 2019–2022 (€).

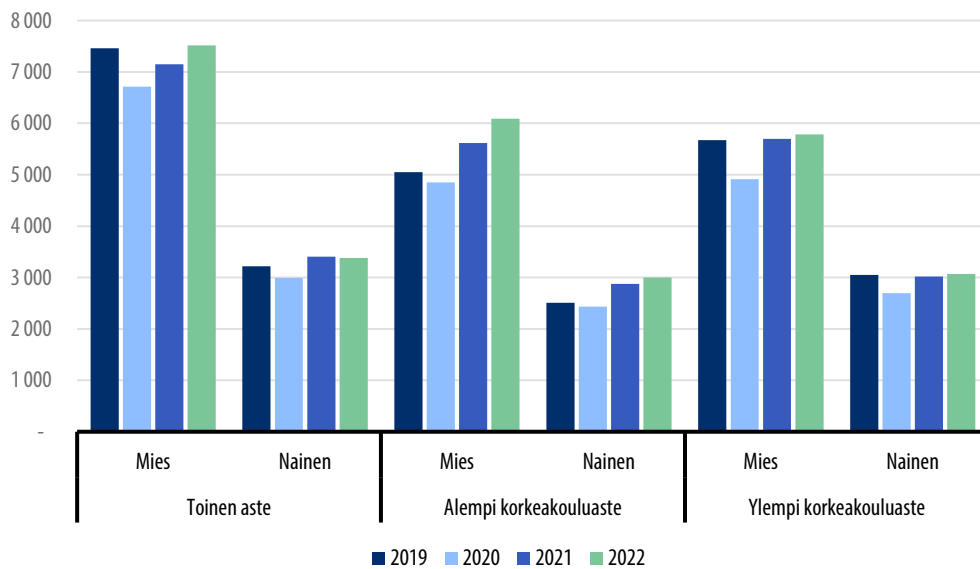
Toisen asteen koulutuksen saaneita on yli puolet kaikista kevytyrittäjistä (Kuvio 28). Heidän lukumääränsä on myös kasvanut voimakkaimmin vuosina 2019–2022 ja kasvu on ollut samaten yhtä voimakasta molempien sukupuolten keskuudessa.

Kuvio 28. Kevytyrittäjien lukumäärä sukupuolen ja koulutusasteen mukaan vuosina 2019–2022 (lkm)

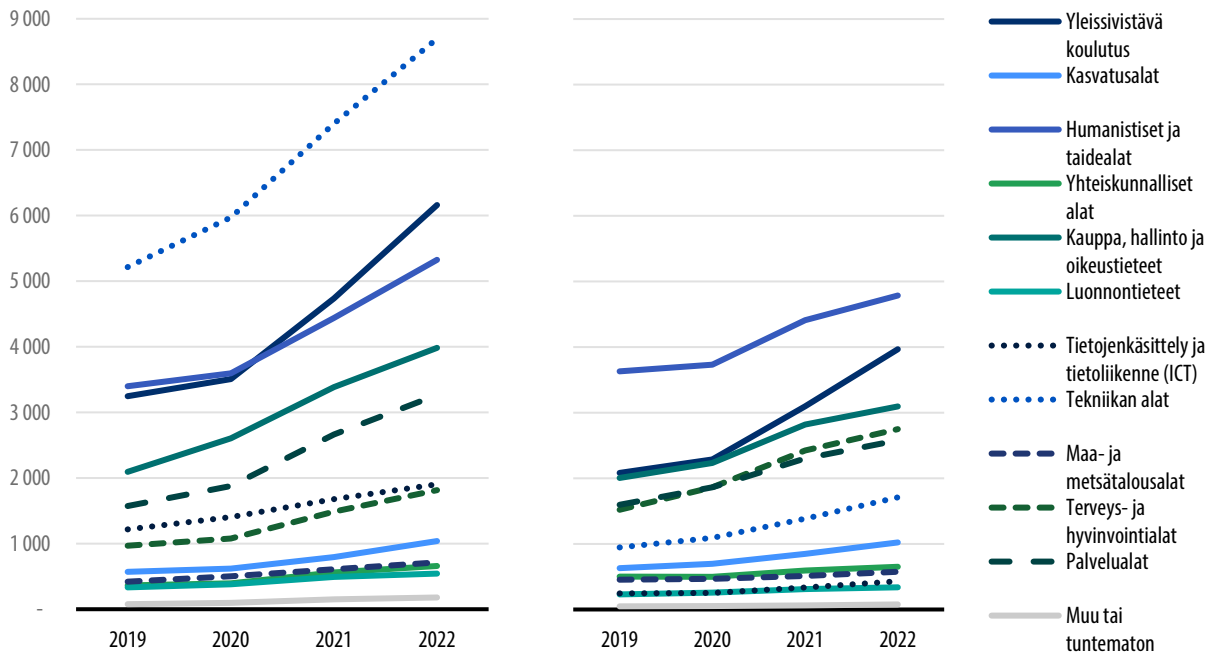
Kevytyrittäjien keski- ja mediaanitulot ovat pysyneet vakaina merkittävimmillä koulutusasteilla tarkastelujakson aikana (Kuvio 29). Koronavuonna 2020 keskitulot pienenevät kuitenkin noin 5–10%. Mediaanituloissa vastaavaa tiputusta ei sen sijaan ollut.

Kuvio 29. Kevytyrittäjien keskitulot sukupuolen ja koulutusasteen mukaan vuosina 2019–2022 (€)

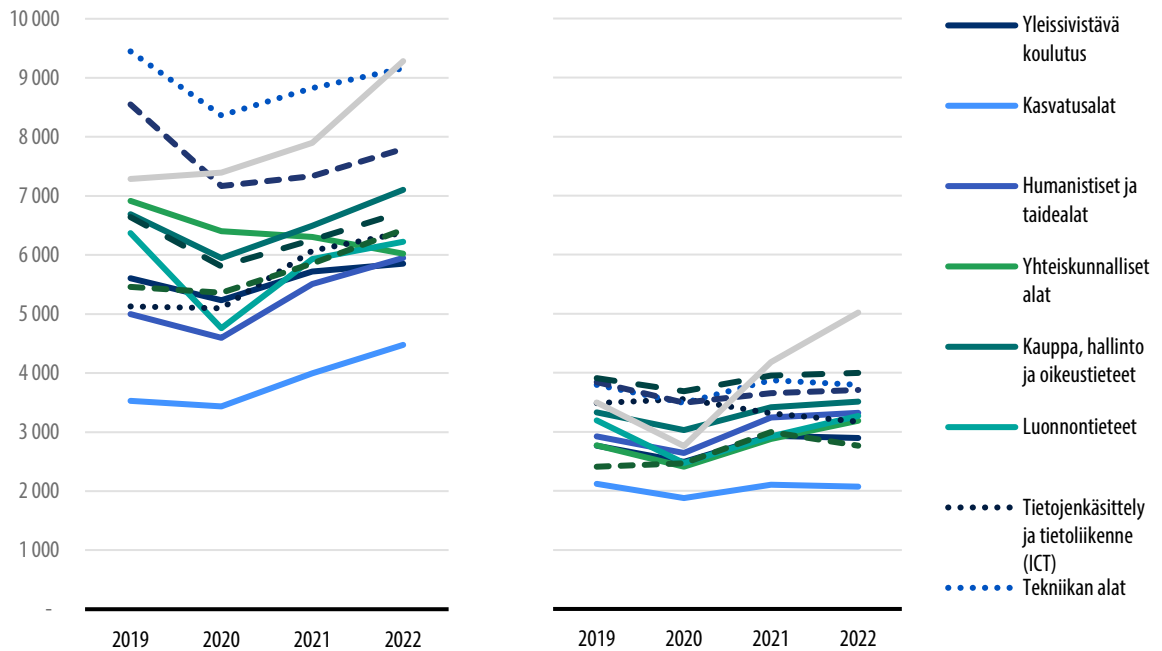
Kolme merkittävintä mieskevytyrittäjien koulutusala on tekniikan alat, yleissivistävä koulutus (ylioppilas) sekä humanistiset ja taidealat (Kuvio 30). Mieskevytyrittäjien määrä on myös kasvanut näillä aloilla voimakkaimmin vuosina 2019–2022. Naiskevytyrittäjiä on eniten humanistisen ja taidealan, yleissivistävän koulutuksen sekä kauppa-, hallinto- ja oikeustieteellisen koulutuksen saaneissa henkilöissä.

Kuvio 30. Kevytyrittäjien määrä sukupuolen ja koulutusalan mukaan vuosina 2019–2022, miehet vasen kuvio ja naiset oikea kuvio (lkm)

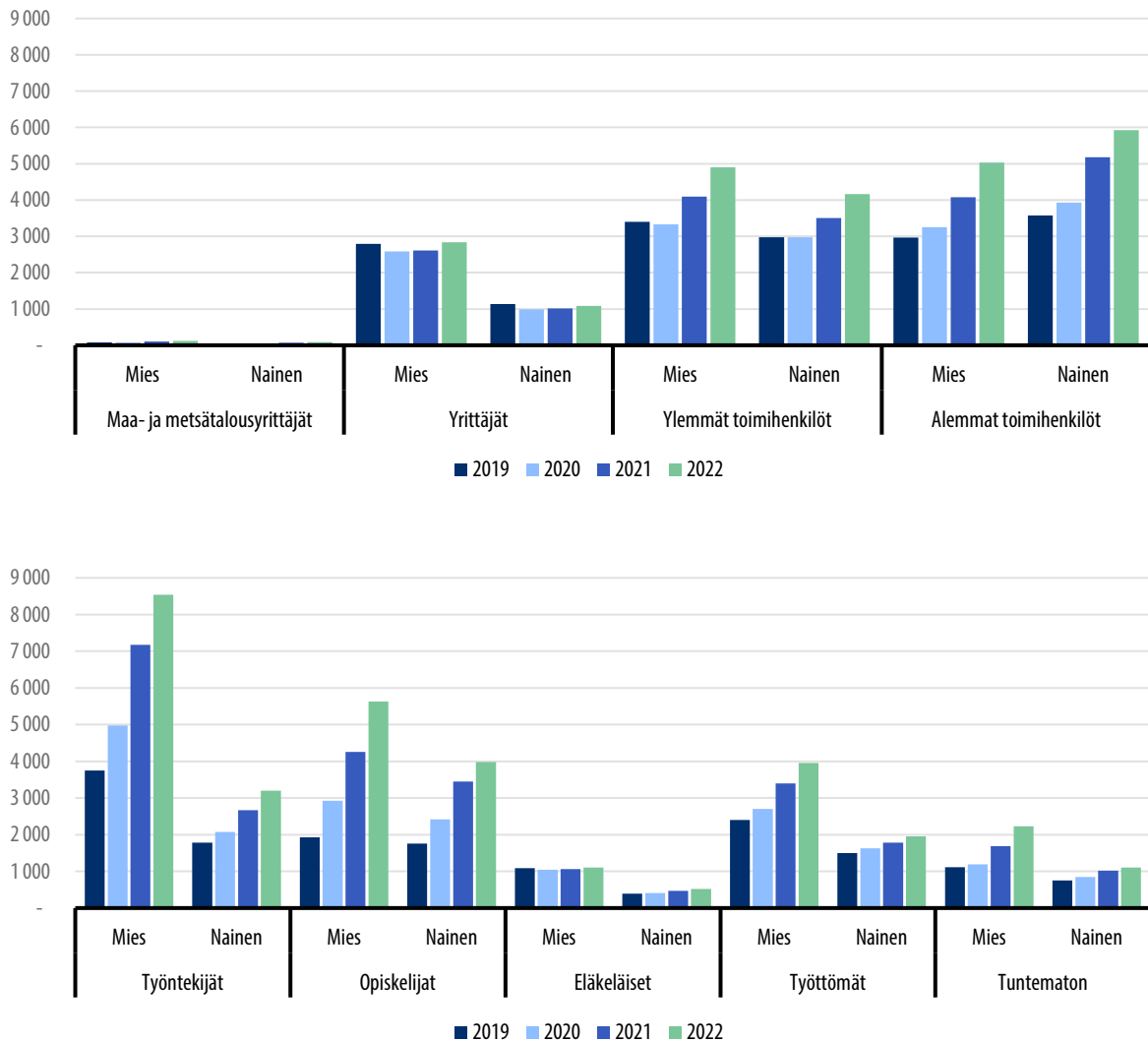
Sekä nais- että mieskevetyrittäjien keskitulo on noussut voimakkaimmin niiden henkilöiden joukossa, joiden koulutusala on tuntematon (Kuvio 31). Nämä henkilöt ovat todennäköisesti maahanmuuttajia. Koronavuosi 2020 vaikuttaa iskeneen hieman voimakkaammin kevetyrittäjänä toimineiden miesten ja naisten keskimääräisiin tuloihin. Alhaisimmat keskitulot ovat sekä miehissä että naisissa kasvatusalalan koulutuksen saaneilla kevetyrittäjillä.

Kuvio 31. Kevytyrittäjien keskitulo sukupuolen ja koulutusalan mukaan vuosina 2019–2022, miehet vasen kuvio ja naiset oikea kuvio (€)

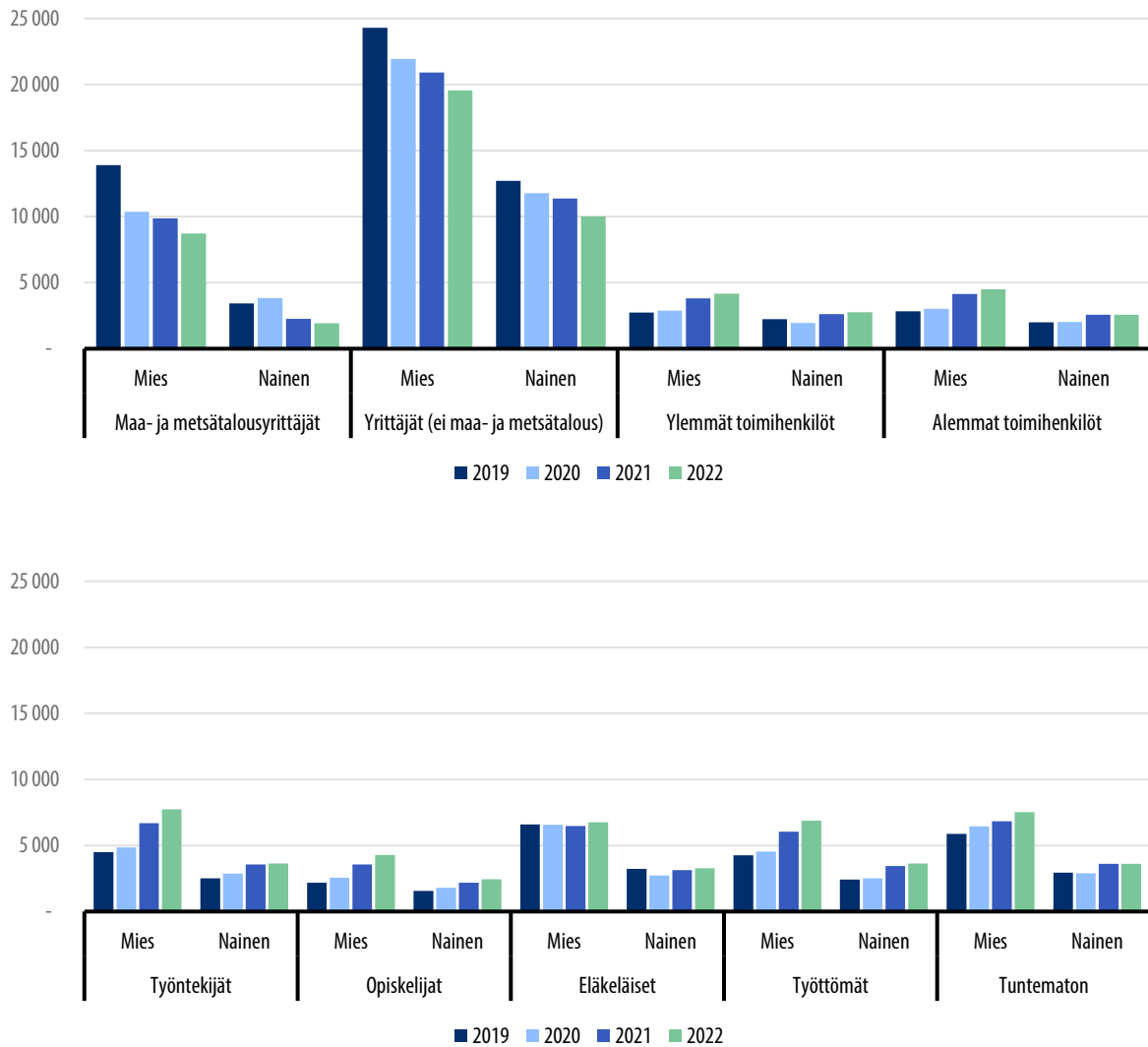
Kevytyrittäjien lukumäärä on kasvanut voimakkaimmin sosioekonomisista luokista työntekijöiden ja opiskelijoiden joukossa vuosina 2019–2022 (Kuvio 32). Kevytyrittäjien määrä on yli kaksinkertaistunut näissä luokissa viimeksi kuluneiden neljän vuoden aikana. Yrittäjien ja eläkeläisten joukossa kevytyrittäjien määrä on pysynyt vakaana tai jopa laskenut.

Kuvio 32. Kevytyrittäjien lukumäärä sukupuolen ja sosioekonomisen aseman mukaan vuosina 2019–2022 (lkm)

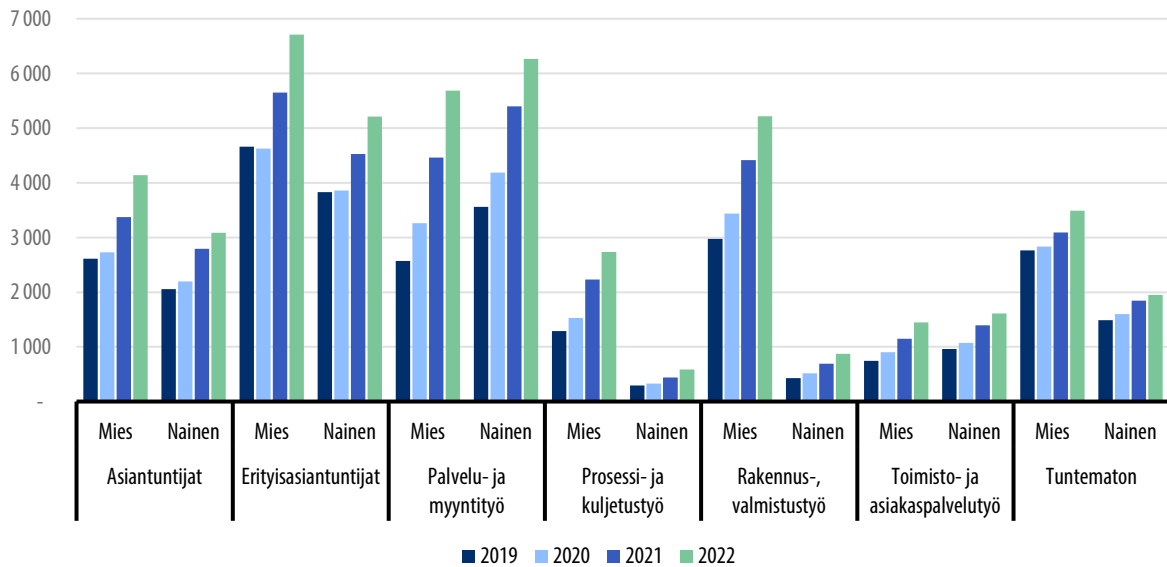
Kevytyrittäjien keskitulot ovat yleisesti ottaen kasvaneet tarkastelujakson aikana. Poikkeuksena ovat yrittäjästatuksella toimivat kevytyrittäjät (Kuvio 33). Tästä ryhmästä on todennäköisesti siirrytty toiminimiyrittäjiksi, kun tulot ovat vakiintuneet. Voimakkaimmin kasvaneissa työntekijöiden ja opiskelijoiden sosioekonomisissa luokissa ovat myös keskimääräiset tulot kasvaneet vuosina 2019–2022. Näiden kahden luokan kevytyrittäjien palkkasumma onkin lähes nelinkertaistunut vuoden 2019 vajaasta 30 miljoonasta eurosta vuoden 2022 yli 110 miljoonaan euroon. Yleisesti ottaen kevytyrittäjien palkkasumma on kasvanut vuoden 2019 reilusta 170 miljoonasta eurosta vuoden 2022 yli 310 miljoonaan euroon.

Kuvio 33. Kevytyrittäjien keskitulot sukupuolen ja sosioekonomisen aseman mukaan vuosina 2019–2022 (€)

Kevytyrittäjien määrä on kasvanut tasaisesti eri ammattialoilla (Kuvio 34). Myöskään sukupuolten välillä ei ole ollut eroa kasvuvauhteissa. Lukumääräisesti kasvu on ollut suurinta palvelu- ja myyntityöntekijöiden keskuudessa. Prosentuaalisesti eniten on kasvanut prosessi- ja kuljetustyöntekijöiden määrä.

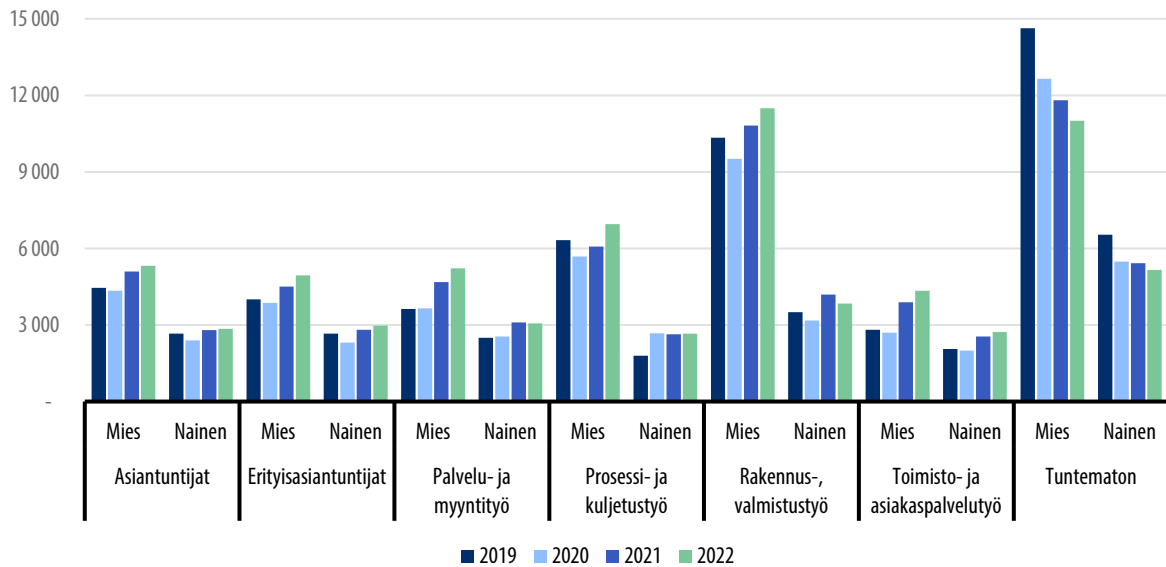
Kuvio 34. Kevytyrittäjien lukumäärä sukupuolen ja ammattialan mukaan vuosina 2019–2022 (lkm)

Tarkastelu on rajattu yli 1 000 kevytyrittäjää työllistäville ammattialoille

Kevytyrittäjien keski- ja mediaanitulot ovat kasvaneet kaikilla merkittävimmillä ammattialoilla tarkastelujakson aikana pois lukien koronavuoden 2020 noin 5–10% keskitulojen pieneneminen (Kuvio 35). Mediaanituloissa vastaavaa laskua ei ollut. Keski- ja mediaanitulot ovat tippuneet niillä kevytyrittäjillä, joiden ammattiala ei ole ollut tiedossa Tilastokeskuksen rekisterissä.

Kuvio 35. Kevytyrittäjien keski- ja mediaanitulot sukupuolen ja ammattialan mukaan vuosina 2019–2022

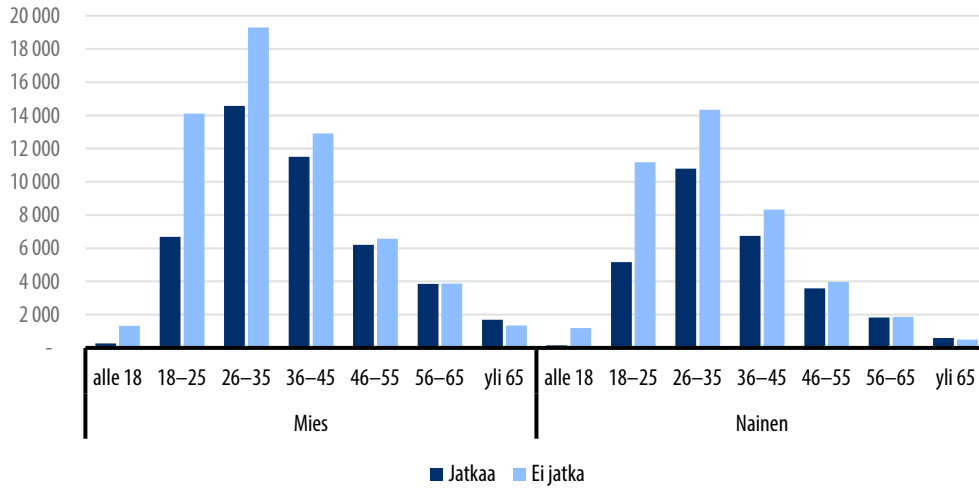

Tarkastelu on rajattu yli 1 000 kevytyrittäjää työllistävälle ammattialoille.

5.2 Kevytyrittäjänä jatkaminen

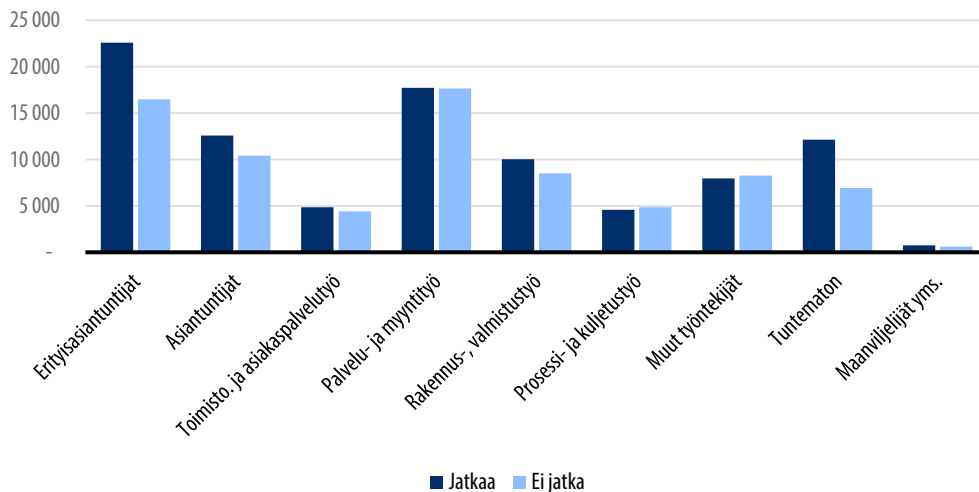
Vuosina 2019–2022 aloittaneista kevytyrittäjistä noin puolet on jatkanut kevytyrittäjänä myös seuraavana vuonna (Kuvio 36). Kolmantena vuonna määrä tippuu noin 40 prosenttiin alun perin aloittaneista kevytyrittäjistä. Vain alle puolet kevytyrittäjistä jatkaa kevytyrittäjänä useamman vuoden ajan. Mitä nuorempi henkilö on, sitä todennäköisempää on, että hän lopettaa kevytyrittäjänä toimimisen. Nuorten kevytyrittäjien tulo-taso on alhainen, joten kyseessä lienee satunnainen työskentely ja jatkamattomuuden syynä vakinaisen työpaikan löytyminen.

Kuvio 36. Jatkaminen kevytyrittäjänä sukupuolen ja ikäluokan mukaan vuosina 2019–2022 (lkm)

Asiantuntijatehtävissä toimivat ovat keskimääräistä alttiimpia jatkamaan kevytyrittäjänä vuodesta toiseen (Kuvio 37). Oletettavasti näiden henkilöiden päätyö on toisaalla ja kevytyrittäjänä toimiminen sivutoimista. Muilla ammattialoilla kevytyrittäjänä jatkavien ja lopettavien määrät ovat suurin piirtein yhtä suuret.

Kuvio 37. Jatkaminen kevytyrittäjänä ammattialan mukaan vuosina 2019–2022 (lkm)

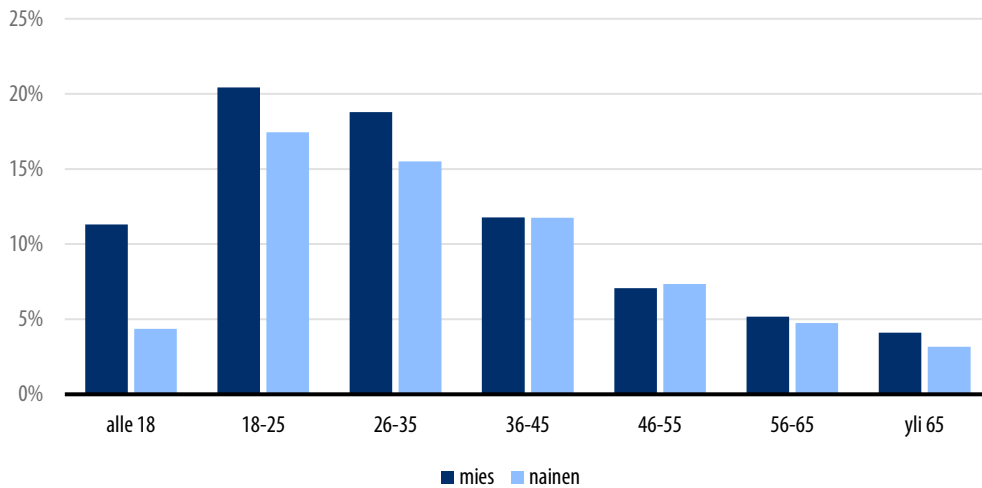
Yhä useampi kevytyrittäjiä vaikuttaa perustavan toiminimen (Taulukko 8). Vuonna 2019 kevytyrittäjänä laskutuspalvelun kautta tuloa saaneista henkilöistä noin 10% perusti toiminimen joko samana tai seuraavana vuonna. Vuonna 2021 kevytyrittäjänä toimineista saman teki lähes 20% yrittäjistä. Vaikka henkilö olisi perustanut toiminimen, on hän silti saattanut saada tuloa laskutuspalvelun kautta. Tyypillisesti noin puolet toiminimen perustaneista on saanut tuloa laskutuspalvelulta toiminimen perustamista seuraavana vuonna ja vuoden kuluttua tästä vielä noin neljännes.

Taulukko 8. Kevytyrittäjien jatkaminen kevytyrittäjinä vs siirtyminen toiminimiyrittäjiksi vuosina 2019–2022 (lkm)

Lukumäärät	Tuloa kevytyrittäjänä vuonna				Aloittanut toiminimenä				
	2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022	Yhteensä
Aloitusvuosi									
2019	33 364	17 637	13 617	12 024	1 543	1 238	1 036	791	4 608
2020		19 696	10 176	7 290		1 683	1 646	1 164	4 493
2021			23 729	12 707			2 333	2 121	4 454
2022				24 245				2 653	2 653
Prosenttia									
2019		53 %	41 %	36 %	5 %	4 %	3 %	2 %	14 %
2020			52 %	37 %		9 %	8 %	6 %	23 %
2021				54 %			10 %	9 %	19 %
2022								11 %	11 %

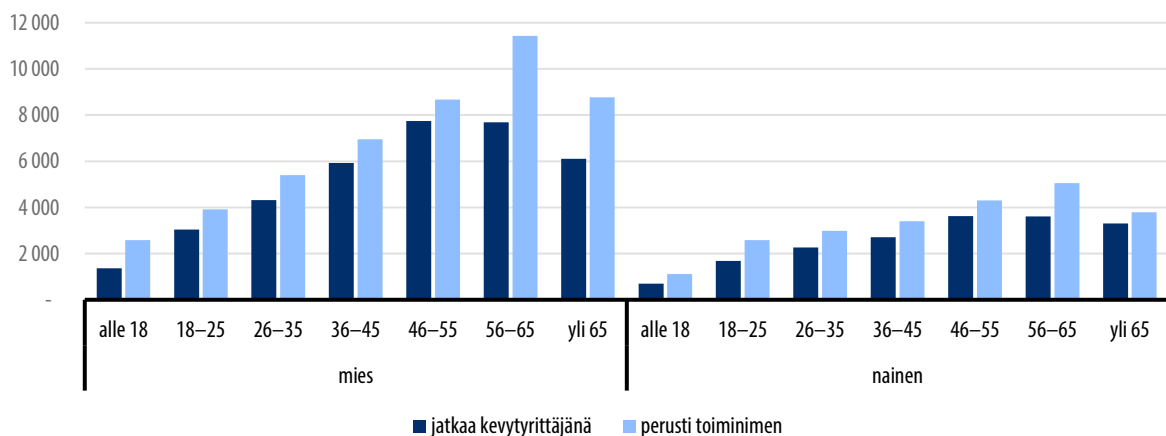
Toiminimen perustavat tyypillisesti nuoremmat kevytyrittäjät (Kuvio 38). Samaten toiminimen perustaneiden kevytyrittäjätulot ovat olleet hieman suuremmat kuin niillä, jotka eivät ole sitä perustaneet. Tämä noin 20% tuloero on varsin vakaa riippumatta henkilön sukupuolesta, koulutusasteesta, -alasta tai ammatista. Tuloero korostuu ainoastaan iäkkäämpien kevytyrittäjien keskuudessa.

Kuvio 38. Toiminimen perustaneiden kevytyrittäjien osuus sukupuolen ja ikäluokan mukaan laskettuna vuosina 2019–2022 (%)

Vaikka henkilö olisi perustanut toiminimen, hän on silti saattanut saada tuloa laskutuspalvelun kautta (Kuvio 39). Tyypillisesti noin puolet toiminimen perustaneista on saanut tuloa laskutuspalvelulta toiminimen perustamista seuraavana vuonna ja vuoden kuluttua tästä vielä noin neljännes.

Kuvio 39. Kevytyrittäjinä jatkavien vs. toiminimen perustaneiden kevytyrittäjien keskimääräiset laskutuspalveluiden kautta saamat tulot sukupuolen ja ikäluokan mukaan laskettuna vuosina 2019–2022 (€)

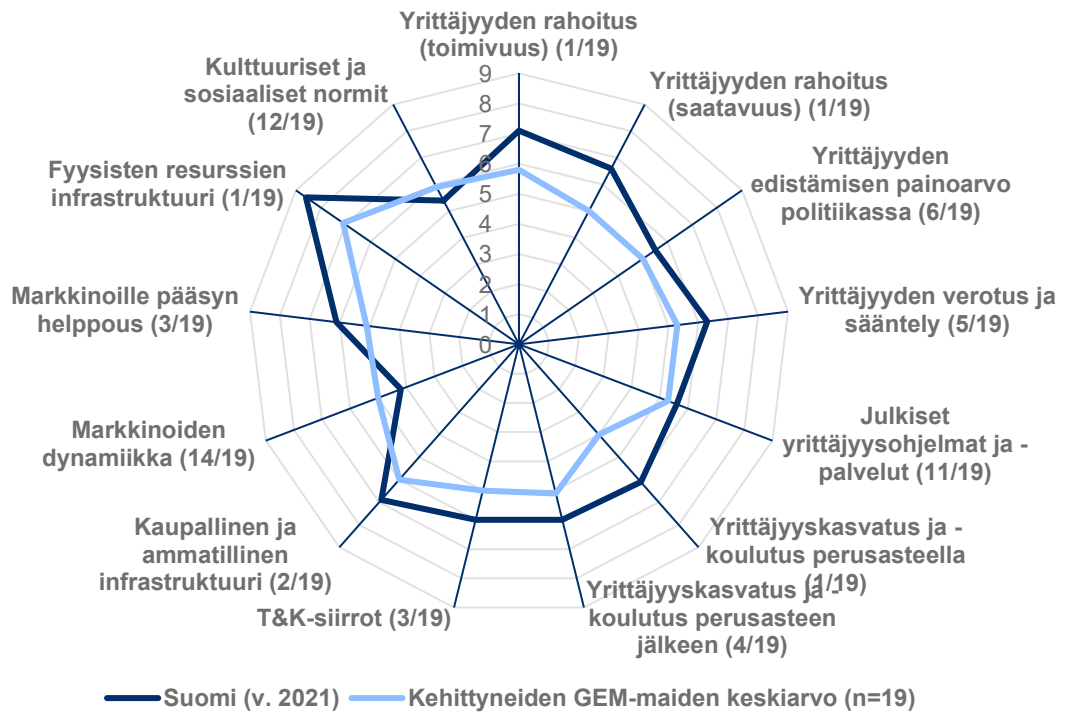
6 Yrittäjyysaktiivisuuden edistämisen politiikkatoimet Suomessa ja vertailumaissa

6.1 Yrittäjyyden kansallisten puitetekijöiden tilannekuva

GEM-tutkimuksessa kerätään tietoa keskeisistä yrittäjyyteen vaikuttavista kansallisista puitetekijöistä. Tietojen analysointi osoittaa, että yrittäjyyden puitetekijät ovat Suomessa verraten hyvässä kunnossa. Vuonna 2021 GEM-tutkimuksessa tarkastelluista 13:sta puitetekijästä 12:sta oli Suomessa ja Alankomaissa vähintään kohtalaisella tasolla. Näillä luvuilla Suomi ja Alankomaat jakoivat koko GEM-tutkimuksen kakkospaikan. Kokonaisuutena yrittäjyyden puitetekijät Suomessa ovat hyvällä tai vähintään tyydyttävällä tasolla, pääsääntöisesti kehittyneiden GEM-maiden keskiarvon paremmalla puolella (Kuvio 40). Yrittäjyyden yksittäisistä puitetekijöistä Suomessa parhaassa kunnossa ovat fyysinen infrastruktuuri, rahoituksen saatavuus sekä B-to-B -palveluinfrastruktuuri (korkeimmat keskiarvot). Vain yrittäjyyteen liitettävissä kulttuurisissa ja sosiaalisissa normeissa ja markkinoiden dynamiikassa (matalimmat keskiarvot) Suomi suoriutuu kehittyneiden GEM-maiden keskiarvoa heikommin.

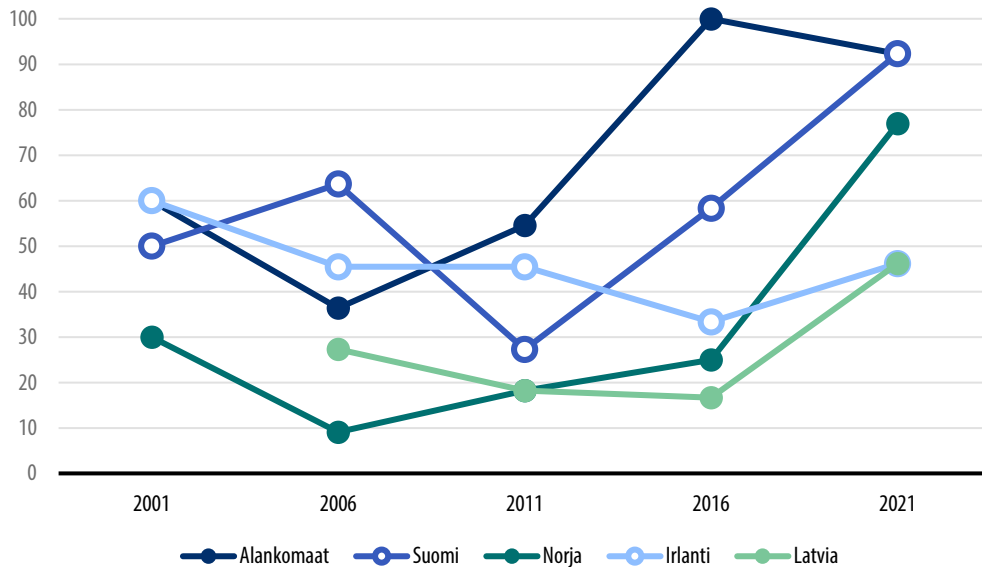
Aiemmissä tutkimuksissa Suomi onkin luokiteltu palkkaperustaiseksi taloudeksi, jossa on hyvä olosuhteet mahdollisuusperustaiselle yrittäjyydelle (Abdesselam et al., 2020). Samaan ryhmään lukeutuvat muun muassa Alankomaat, Ruotsi, Viro, Tanska, Itävalta, Saksa ja Luxemburg, joita yhdistävät yrittäjyydelle otollisten puitetekijöiden ohella esimerkiksi suhteellisen korkea työllisyys palvelualoilla, kansantalouden kehittyneisyys ja koulutuksen arvostus, mutta joissa olemassa olevat yritykset vastaavat talouden kehittymisestä ja joissa yrittäjyysaktiivisuus on suhteellisen vähäistä.

Kuvio 40. Yrittäjyyden puitetekijät Suomessa ja kehittyneissä GEM-maissa 2021 (GEM, 2022)

Pitkän aikavälin tarkastelussa arviot puitetekijöissä näyttävät heijastelevan Suomessa talouden yleistä suhdannekehitystä (Kuvio 41). Vertailumaista Alankomaissa puitetekijät on arvioitu Suomea paremmiksi 2000-luvulla.

Kuvio 41. Yrittäjyyden puitetekijät: parhaiden osuus kaikista tekijöistä (vähintään kohtalaisella tasolla olevat tekijät kaikista, %)

Vahvat ja vahvistusta kaipaavat puitetekijät ovat vertailumaissa monilta osin samoja kuin Suomessa tarkasteltaessa koko 2000-luvun keskiarvoja (Taulukko 9). Kulttuuristen ja sosiaalisten normien osalta Suomi on selvästi jäljessä Alankomaita ja Irlantia ja ainoa maa, jossa ko. tekijä on kolmen heikommaksi arvioidun joukossa. Suomea dynaamisemmat markkinat löytyvät Latviasta ja Alankomaista. Perusasteen yrittäjyyskasvatuksessa ja -koulutuksessa on parannettavaa kaikissa maissa. Suomen vuoden 2021 luvut ovat positiivisemmat kuin koko 2001–2021 tarkastelujaksolla keskimäärin, joten tulevana vuosina on kiinnostavaa seurata muutoksen pysyvyyttä. Huomio kiinnittyy myös siihen, että meillä vahvojen osa-alueiden ja kehittämiskohteiden väliset erot ovat suhteellisen suuria (korkein puitetekijöiden keskihajonta). Tämä näkyy käytännössä siinä, että vahvoilla osa-alueilla olemme vertailumaiden kärkeä, kun taas heikommilla osa-alueilla olemme monia maita jäljessä. Pitkän aikavälin muutostrendien tarkastelu osoittaa, että useimmat puitetekijät ovat kehittyneet Suomessa parempaan suuntaan (yläviistoon osoittava nuoli). Tässä on kuitenkin tärkeää huomata, että suhteellisen vahvaksi arvioidut osa-alueet ovat vahvistuneet, kun taas heikommilla osa-alueilla (erityisesti normit ja dynamiikka) ei ole tapahtunut systemaattista kehitystä.

Taulukko 9. Yrittäjyyden puitetekijät yksitellen (arvo, sija, suunta)¹¹

	Alankomaat			Irlanti			Latvia			Norja			Suomi		
	Arvo	Sija	Suunta	Arvo	Sija	Suunta	Arvo	Sija	Suunta	Arvo	Sija	Suunta	Arvo	Sija	Suunta
Julkiset yrittäjyysohjelmat ja -palvelut	5,3	#2	↗	5,4	#1	↔	4,3	#5	↗	5,0	#4	↗	5,1	#3	↕
Kansalliset T&K-siirrot (mahdollisuudet yrittäjätoiminnalle)	4,7	#2	↗	4,5	#4	↔	3,8	#5	↗	4,6	#3	↗	5,0	#1	↗
Markkinoiden avoimuus	5,9	#1	↗	4,9	#3	↔	4,6	#4	↔	4,4	#5	↗	5,1	#2	↗
Markkinoiden dynamiikka	5,0	#1	↕	4,3	#3	↕	5,0	#1	↔	4,1	#5	↕	4,3	#3	↕
Yrittäjyyden edistämisen painoarvo politiikassa	4,9	#2	↗	4,8	#3	↘	4,1	#4	↔	3,9	#5	↔	5,4	#1	↔
Yrittäjyyden fyysisten resurssien infrastruktuuri	7,3	#2	↗	5,4	#5	↔	6,7	#4	↗	7,0	#2	↗	7,5	#1	↗
Yrittäjyyden kaupallinen ja ammatillinen infrastruktuuri	6,0	#1	↗	5,5	#5	↘	6,0	#1	↔	5,9	#3	↗	5,9	#3	↗
Yrittäjyyden rahoitus (saatavuus)	6,1	#2	↗	4,9	#3	↗	4,7	#4	↗	4,6	#5	↗	6,2	#1	↗
Yrittäjyyden verotus ja sääntely ('byrokratia')	5,1	#2	↗	4,9	#3	↕	4,1	#5	↕	4,7	#4	↗	5,2	#1	↗
Yrittäjyyskasvatus ja -koulutus perusasteella	4,8	#1	↗	3,6	#5	↘	4,0	#4	↔	4,3	#2	↗	4,2	#3	↗
Yrittäjyyskasvatus ja -koulutus perusasteen jälkeen	5,4	#1	↗	4,4	#5	↘	4,7	#3	↔	4,6	#4	↗	5,0	#2	↗
Yrittäjyyttä koskevat kulttuuriset ja sosiaaliset normit	5,5	#1	↗	5,4	#2	↔	4,6	#5	↗	4,9	#3	↗	4,8	#4	↕
Keskiarvo (k-hajonta) Mediaani Moodi	5,5 (0,7)	#1,5	↗	4,8 (0,5)	#3	↔	4,7 (0,8)	#4	↔	4,9 (0,8)	#4	↗	5,4 (0,9)	#2	↗

¹¹ "Arvo"-sarakkeen tulkinta: puitetekijäkohtainen keskiarvo v. 2001–2021 (5 v. tarkasteluvälein, Latvia mukana GEM:ssä v. 2006 alkaen, Norjan v. 2016 puuttuvat tiedot korvattu v. 2015 tiedoilla); puitetekijöiden määrä vaihtelee vuosittain välillä 10–13; mitta-asteikko 1–9 (mitä korkeampi luku sitä paremmaksi puitetekijä arvioitu); kolme korkeinta maakohtaista keskiarvoa merkitty sinisellä ja kolme matalinta punaisella. "Sija"-sarakkeen tulkinta: sijoitus viiden maan joukossa keskiarvon perusteella; "Suunta"-sarakkeen tulkinta: muutostrendiä kuvaavat nuolet laskettu lineaarisen regression kulmakertoimen (β) ja keskiarvojen (ka) vuosittaisen vaihtelun perusteella: nuoli yläviistoon (keskiarvo noussut: max ka. – min ka. ≥ 1.0 , $\beta > 0.02$), nuoli alaviistoon (keskiarvo laskenut: max ka. – min ka. ≤ -1.0 , $\beta < -0.02$), vaakasuora kaksisuuntainen nuoli (keskiarvossa ei merkittävää muutosta ja vuosien välinen vaihtelu vähäistä: $\beta \leq |0.02|$, max ka. – min ka. $< |1.0|$), pystysuora kaksisuuntainen nuoli (keskiarvossa ei merkittävää muutosta mutta vuosien välinen vaihtelu suurta: $\beta > |0.02|$, max ka. – min ka. $< |1.0|$).

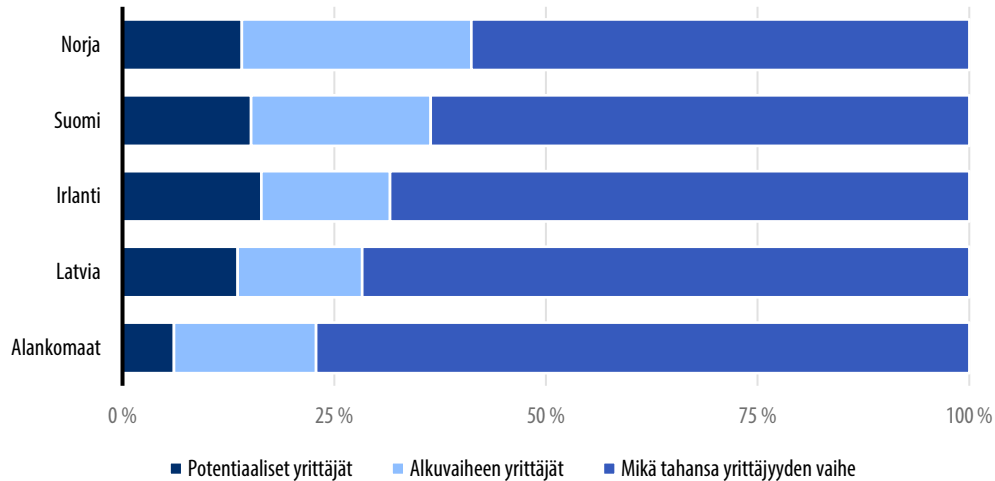
6.2 Kansainvälinen politiikkatoimien tarkastelu

Yrittäjyyden edistämisen politiikkatoimien vertailu Suomessa ja neljässä vertailumaassa perustuu kirjallisuuskatsaukseen, jossa on käyty läpi Euroopan komission, GEM:n, OECD:n ja World Bankin kansallisia yrittäjyyspoliittisia keinoja koskevia julkaisuja (ks. lisätietoja politiikkatoimien tarkastelun toteutuksesta luvusta 1.2.2). Instrumentit ajoittuvat pääosin 2000-luvun kahdelle ensimmäiselle vuosikymmenelle. Lukumääräisesti instrumentteja tunnistettiin yhteensä 880 (Alankomaat: 197kpl, Irlanti: 256, Latvia: 191, Norja: 85, Suomi: 151) ja tästä määrästä on laskettu osa luvun 6.1.1 tiedoista. Koko instrumenttijoukosta potentiaaliseen, alkuvaiheen ja/tai kasvuhakuiseen yrittäjyyteen kohdentui yhteensä noin 520 instrumenttia, joita analysoidaan tarkemmin luvuissa 6.2.1–6.2.4.

6.2.1 Poliitiikkatoimien kohderyhmät

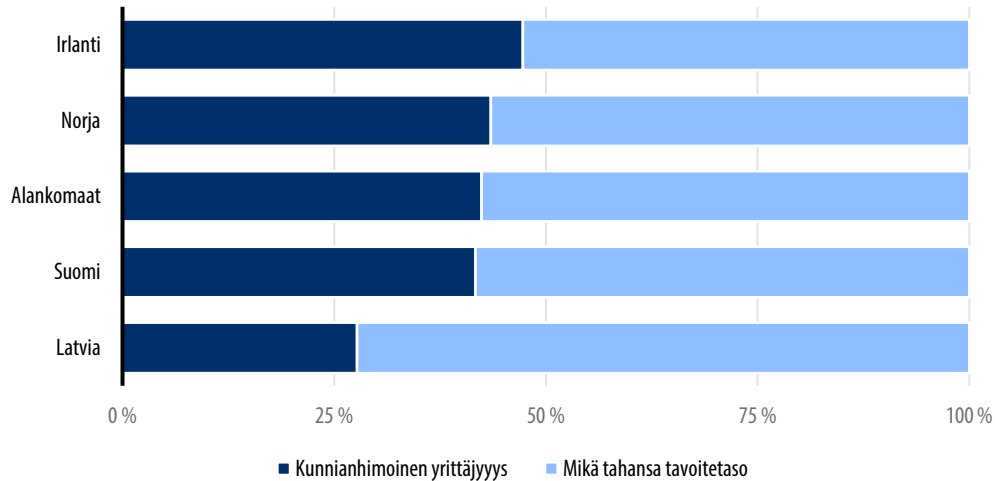
Keskimäärin noin kaksi kolmaosaa keinoista on yleisluonteisia kohdentuen mihin tahansa yrittäjyyden vaiheeseen (Kuvio 42). Instrumenteista noin joka seitsemäs on kohdistettu potentiaalisten yrittäjien aktivoimiseen ja vastaavasti noin joka viides alkuvaiheen yrittäjiin. Suomessa instrumenttien määrällinen jakauma noudattelee vertailumaiden linjaa alkuvaiheen yrittäjyyden korostuessa hieman enemmän moniin muihin verrattuna.

Kuvio 42. Yrittäjyyden edistämisen instrumentit yrittäjyyden vaiheiden mukaan (% kaikista, n=880)

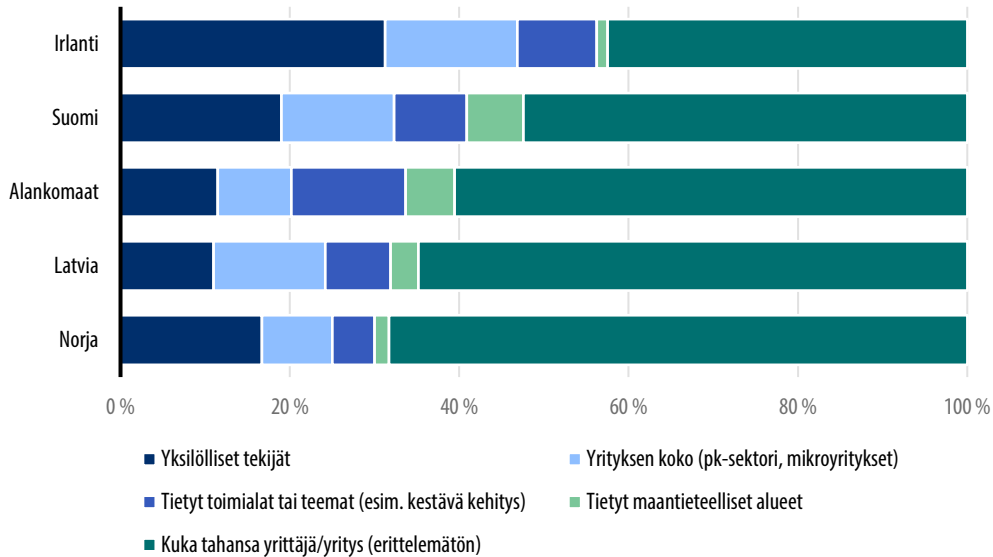
Tarkastelluissa maissa keskimäärin neljä kymmenestä yrittäjyyspoliittisesta toimesta on suunnattu kasvu-, kansainvälistymis- ja/tai innovointiorientoituneen kunnianhimoisen yrittäjyyden edistämiseen (Kuvio 43). Suomessa jakauma on linjassa noudattelee vertailumaiden linjaa. Tästä poikkeaa Latvia, missä korostuvat yleisinstrumentit. Latvia oli pitkään vertailumaiden perässä taloudellisessa kehityksessä, joten siellä on panostettu yrittäjyyden yleisten edellytysten luomiseen, kun muissa maissa on tasapainoiltu enemmän määrällisen ja laadullisen yrittäjyyden edistämisen välillä. Huomionarvoista on, että osassa vertailumaista yrittäjyysstrategioissa tunnistetaan yrittäjyyden monimuotoisuus yrittäjien erilaisten tavoitteiden näkökulmasta ja jaotellaan heidät esimerkiksi toimeentuloa tavoitteleviin, kasvuhakuisiin ja yhteiskunnallisesti motivoituneisiin yrittäjiin.

Kuvio 43. Yrittäjyyden edistämisen instrumentit yrittäjyyden kunnianhimon mukaan (% kaikista, n=880)

Tästä eteenpäin tarkastelussa syvennytään potentiaalisen, alkuvaiheen ja/tai kunnianhimoisen yrittäjyyden edistämiseen suunnattuihin instrumentteihin, joita tunnistettiin kirjallisuuskatsauksessa yhteensä 520 (Alankomaat: 104kpl, Irlanti: 160, Latvia: 91, Norja: 60, Suomi: 105). Maavertailun perusteella keskimäärin noin puolessa yrittäjyyspoliittisista keinoista kohteena ovat yhtäläisesti kaikki yrittäjät/yritykset. Irlannissa on suhteellisesti ottaen eniten instrumentteja, jotka on suunnattu jollekin tarkemmalle yksilö- tai yritystason demografiselle ryhmälle (Kuvio 44). Suomessa noin puolet toimista kohdentuu jollekin tarkemmin määritellylle ryhmälle ja puolet on kaikille suunnattuja yleisinstrumentteja.

Kuvio 44. Yrittäjyyden edistämisen instrumentit yksilö- ja yritysdemografisten tekijöiden mukaan (% kaikista, n=520)

Yksilöllisten tekijöiden lähempi tarkastelu osoittaa, että keinoja suunnataan sukupuolen, iän, koulutustason, työmarkkina-aseman ja syntyperän mukaan (Power BI, s.26). Näistä määrällisesti eniten instrumentteja kohdentuu naisiin ja nuoriin, joskin maiden välillä on selviä eroja. Erot sukupuolten yrittäjyysaktiivisuudessa ovat suhteellisen pieniä Suomessa, Irlannissa ja Alankomaissa (ks. luku 3.1.1). Suomessa ja Irlannissa, toisin kuin Alankomaissa, naisten alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuutta on myös pyritty edistämään aktiivisesti yrittäjyyspoliittisilla toimilla. Suomessa keinot ajoittuvat erityisesti 2000-luvun alkuvuosiin, kun taas Irlanti aktivoitui hiukan myöhemmin, mutta siellä edistäminen on jatkunut 2010- ja 2020-luvuilla. Irlanti on kiinnittänyt alusta asti huomiota naisten yleisen yrittäjyysaktiivisuuden lisäksi naisyrittäjien kasvuhakuisuuden tukemiseen. Irlannissa naisyrittäjyyden edistämisen keinovalikoima on laaja, sisältäen esimerkiksi tukea verkostoitumiseen, ja instrumenttivalikoimien kehittämisen pohjana ovat olleet systemaattiset kansalliset linjaukset.

Nuorten yrittäjyysaktiivisuus on ollut yrittäjyyspoliittisten toimien kohteena erityisesti Irlannissa ja Norjassa. Huomionarvoista on myös, että korkean nuorten yrittäjyysaktiivisuuden maista (ks. Luku 3.1.1). Latviassa ei ole juurikaan kohdennettu toimia nuorten yrittäjyyden edistämiseen, kun taas Norjassa käytetyistä keinoihin huolimatta nuorten yrittäjyysaktiivisuus on edelleen noin puolet muun väestön tasosta. Nuorten yrittäjyysaktiivisuuden lisäämisen keinot liittyvät kaikissa maissa pääosin eri kouluasteilla tapahtuvaan yrittäjyyskasvatukseen ja -koulutukseen sisältäen muun muassa erityyppisiä yrityksen perustamista ja johtamista simuloivia miniyritysoppimisympäris-

töjä ja yritysideoilpailuja, jotka tähtäävät yrittäjämäisten asenteiden ja taitojen vahvistamiseen. Nuorten yrittäjyyden tukemisessa korostuvat kokeilut, joita voidaan toteuttaa joko osana koulunkäyntiä tai harrastuksenomaisesti vapaa-ajalla joko koulun tukevana tai kokonaan jonkin muun tahon toteuttamana. Yrittäjyyskasvatusta järjestetään usein yhteistyössä jonkin valtakunnallisen tai kansainvälisen toimijan kanssa, esimerkiksi niin Suomessa kuin monissa vertailumaissaakin Junior Achievement (Nuori Yrittäjyys) -organisaatio.

Korkeasti koulutettujen yrittäjyysaktiivisuutta on edistetty eri maissa kahdessa kohderyhmässä, yhtäältä opiskelijoiden ja toisaalta yliopistotutkijoiden keskuudessa. Näissä ryhmissä yrittäjyysaktiivisuutta on pyritty lisäämään keinojen määrillä ja osuuksilla mitattuna Suomea enemmän Irlannissa ja Alankomaissa, joissa korkeakoulutetut myös ryhtyvät yrittäjiksi kaikkein useimmin niin absoluuttisesti mitattuna kuin matalammin koulutettujen yrittäjyysaktiivisuuteen suhteutettuna (ks. Luku 3.1.1). Opiskelijoiden yrittäjyysaktiivisuuden lisääminen liittyy korkea-asteelle suunnattuihin yrittäjyyskasvatus- ja -koulutustoimiin, esimerkiksi erilaiset harjoitusyritysohjelmat ja yritysideoilpailut. Erona perusasteen koulutukseen on, että keinot liittyvät suuremmin uuden liiketoiminnan käynnistämiseen ja johtamisessa tarvittavien taitojen kehittämiseen. Yrittäjyyskasvatukselle ja -koulutukselle on laadittu kansallisia suuntaviivoja ja strategioita Suomen lisäksi Irlannissa, Norjassa ja Alankomaissa.

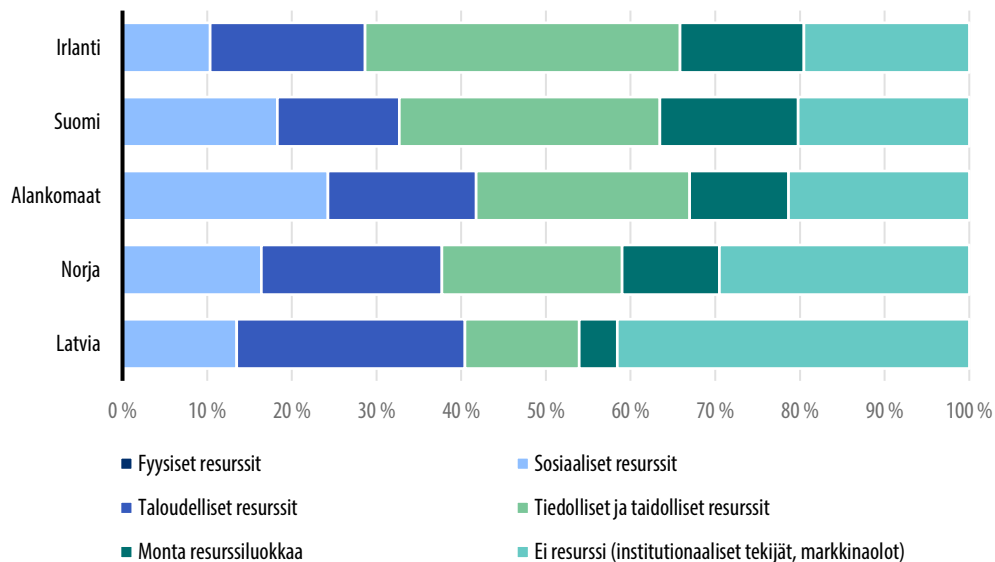
Yksittäiset yrittäjyyspoliittiset keinot voivat kohdentua samanaikaisesti myös useisiin väestöryhmiin, esimerkiksi heikommassa työmarkkina-asemassa oleviin (senioriväestö, työttömät, matalasti koulutetut, etniset ryhmät). Osassa vertailumaista painopiste on siirtymässä kohti ryhmiä, joiden katsotaan omaavan merkittävää yrittäjyyspotentiaalia, mutta jotka ovat toistaiseksi aliedustettuina yrittäjien joukossa. Esimerkiksi Norjassa ja Irlannissa on laadittu näitä väestöryhmiä (mm. naiset, nuoret, kansainväliset osaajat, valikoidut ammattiryhmät, maaseudulla asuvat) koskevia yrittäjyyspoliittisia linjauksia.

6.2.2 Poliittikkatoimien kohdentuminen yritystoiminnan resursseihin ja osa-alueisiin

Potentiaalisen, alkuvaiheen ja/tai kunnianhimoisen yrittäjyyden edistämiseen suunnatuista yrittäjyyspoliittisista instrumenteista noin neljä viidesosaa kohdistuu Suomessa yritystoiminnassa tarvittavien resurssien vahvistamiseen (Kuvio 45). Tilanne on samantyyppinen useissa vertailumaissa paitsi Latviassa, jossa poliittikkatoimia suunnataan myös erityisesti institutionaalisten tekijöiden muokkaamiseen kuten liiketoimintaan liittyvän regulaation keventämiseen. Eri resurssiluokista Suomessa korostuvat Irlannin tavoin tietojen ja taitojen vahvistamiseen tähtäävät toimet, joihin kohdistuu noin kolmannes instrumenteista. Muiden resurssien suhteen instrumentit jakautuvat melko

tasaisesti Suomessa. Sosiaaliin, verkostoitumista käsittäviin resursseihin liittyvät toimet painottuvat Suomea enemmän Alankomaissa, taloudelliset ovat hieman vahvemmin esillä esimerkiksi Latviassa. Suomessa on myös runsaasti toimia, jotka kohdentuvat samalla kertaa useisiin eri resursseihin (esim. rahoitus ja neuvonta) ja tässä luokassa on mukana myös fyysisiä resursseja (esim. tilat ja laitteet), joihin ei erillisiä toimia juurikaan muutoin kohdisteta.

Kuvio 45. Yrittäjyyden edistämisen instrumentit yritystoiminnan resursseittain (% kaikista, n=520)

Yrittäjyyspoliittiset toimet kohdentuvat niin Suomessa kuin verrokkimaissakin lukuisiin eri yritystoiminnan osa-alueisiin. Suomessa noin neljännes toimista liittyy liiketoiminnan yleiseen kehittämiseen kasvun näkökulmasta (Power BI, s. 29). Yhteistyö eri toimijoiden välillä on myös usein huomion kohteena, erityisesti ekosysteemitasolla. Kolmas keskeinen osa-alue on tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminta ja seuraavina tulevat kansainvälistymisen edistäminen ja hallinnollisten toimien tukeminen. Verrokkimaissa toimien jakauman isot linjat ovat samansuuntaisia kuin Suomessa. Irlannissa painotetaan hieman enemmän kansainvälistymistä ja yrittäjämäistä toimintaa ja Alankomaissa puolestaan liiketoimintamallien kehittämistä ja henkilöstön palkkaamista sekä yrittäjien/yritysten ja viranomaisten yhteistyötä (esim. julkiset hankinnat). Latviassa huomion kohteena on useammin taloudellinen jatkuvuus ja Norjassa korostuu hieman enemmän liiketoimintamallien kehittäminen ja yrittäjämäisen toiminnan edistäminen.

6.2.3 Poliittikatoimien kohdentuminen yrittäjyden puitetekijöiden mukaan

Yrittäjyyspoliittiset instrumentit eivät jakaudu tasaisesti yrittäjyden kansallisten puitetekijöiden suhteen. GEM-tutkimuksen jaottelun mukaisesti tarkasteltuna kaikissa maissa korostuvat yritystoimintaa tukevat julkiset ohjelmat ja palvelut ja Suomessa jopa puolet instrumenteista liittyy tähän teemaan (Taulukko 10). Toinen näkyvä painopiste on yrittäjyden rahoitus. Rahoituksen saatavuuden osalta Suomi ei erotu joukosta, mutta sen sijaan yksityisen rahoituksen saavutettavuuteen meillä ei instrumenttien jakauman perusteella ole kiinnitetty niin usein huomiota kuin esimerkiksi Alankomaissa tai Norjassa. Kolmantena puitetekijänä esille nousee yrittäjyden verotus ja sääntely, johon kaikissa maissa on kohdistettu lukuisia toimia. Esimerkiksi Latviassa huomiota on kiinnitetty suhteellisesti enemmän yksityishenkilöiden mahdollisuuksiin harjoittaa liiketoimintaa markkinatalouden peruseriaatteiden mukaisesti. Tätä voidaan tulkita ainakin osaksi sitä taustaa vasten, että maa kuului pitkään kehittyviin talouksiin. Yrittäjyden edistämisen poliittiseen painoarvoon liittyvien toimien lista on Suomessa lyhyempi kuin verrokkimaissa. Tämä on tulkittavissa niin, että muissa maissa on laadittu hieman aktiivisemmin alkuvaiheen yrittäjyyttä vahvistavia strategioita ja linjauksia.

Taulukko 10. Yrittäjyyden edistämiset instrumentit yrittäjyyden puitetekijöittäin (% kaikista, n=520)

	Alanko- maat	Irlanti	Latvia	Norja	Suomi
Julkiset yrittäjyysohjelmat ja -palvelut	39	38	21	30	50
Yrittäjyyden rahoitus: saatavuus	14	22	24	13	17
Yrittäjyyden verotus ja sääntely ('byrokratia')	15	4	33	18	13
Yrittäjyyden rahoitus: saavutettavuus	11	6	5	15	5
Yrittäjyyden edistämisen painoarvo politiikassa	7	10	7	8	2
Kansallisen T&K -toiminnan tarjoamat mahdollisuudet ('T&K -siirrot')	7	5	7	3	4
Yrittäjyyskasvatus ja -koulutus perusasteella	2	7	0	8	5
Yrittäjyyskasvatus ja -koulutus perusasteen jälkeen	4	4	2	2	2
Yrittäjyyttä koskevat kulttuuriset ja sosiaaliset normit	1	2	0	3	1
Markkinoiden avoimuus ja dynamiikka	1	2	1	0	2
Yrittäjyyden kaupallinen ja ammatillinen infrastruktuuri	1	0	1	0	0
Yrittäjyyden fyysisten resurssien infrastruktuuri	0	0	0	0	0
Yhteensä (%)	100	100	100	100	100

Instrumenttien jakautumista voidaan vielä peilata GEM-datassa esiin nousseisiin Suomen kannalta vahvoihin ja vahvistusta mahdollisesti kaipaaviin puitetekijöihin (ks. Luku 2.2). Rahoitus on Suomessa arvioitu vahvaksi ja siihen on myös satsattu instrumenttitasolla. Toisaalta fyysiseen infrastruktuuriin ei ole kohdistettu erityisemmin toimenpiteitä Suomessa eikä verrokkimaissa, mikä viestii siitä, että puitteiden on koettu olevat kunnossa jo pitkään. Toisaalta infrastruktuurin kehittäminen on voinut sisältyä julkisiin ohjelmiin esimerkiksi osana erilaisia hautomo- ja kiihdyttämöohjelmia. Suhteellisesti heikommiksi puitetekijöiksi arvioituihin sosiaalisiin ja kulttuurisiin normeihin sekä markkinoiden dynamiikkaan liittyen instrumenttista on varsin ohut niin Suo-

messa kuin vertailumaissakin. Yrittäjyyskasvatukseen ja -koulutukseen on kohdennettu Suomessa instrumentteja, vaikkakin GEM-tutkimuksen valossa siinä on edelleen merkittävää kehittämisen varaa. Tätä voidaan tulkita niin, että keinojen määrän ohella niiden sisällöllinen kehittäminen on tärkeää.

6.2.4 Poliittikatoimien sisällölliset painotukset

Yrittäjyyspoliittisten instrumenttien konkreettiset sisällöt ovat moninaisia. Suomessa listan kärjessä ovat palvelupisteet, koulutus/valmennus sekä avustukset (Taulukko 11). Tyypillistä on useiden sisältöjen nivoutuminen yhteen (esim. avustus ja koulutus). Myös verrokkimaissa taloudelliset avustukset sijoittuvat korkealle, mutta erojakin ilmenee Suomeen nähden. Irlannissa korostuu koulutus ja valmennus sekä oman pääoman ehtoinen rahoitus ja Latviassa sääntelyyn liittyvä dokumentaatio, oman pääoman ehtoinen rahoitus, verohelpotukset ja liiketoiminnan jatkuvuus (ns. 'second chance' toimet). Alankomaissa puolestaan painottuvat Suomea enemmän dokumentaatio, seminaarit ja verohelpotukset ja Norjassa dokumentaatio sekä hautomo-/kiihdyttämöohjelmat.

Taulukko 11. Yrittäjyyspoliittiset instrumentit: sisällöt (% kaikista, n=520)

	Alanko- maat	Irlanti	Latvia	Norja	Suomi
Useita nivoutuneita toimia (e.g. taloudellinen avustus ja koulutus)	17	17	9	20	18
Taloudellinen avustus	12	15	17	10	10
Koulutus ja valmennus	4	17	5	3	11
Hautomo/kiihdyttämö/klusterikoordinaattori	10	5	9	15	8
Dokumentaatio (määrä, aika, raha)	9	2	15	13	6
Oman pääoman ehtoinen rahoitus	6	9	10	3	4
Kurssit tai pedagogiikka	6	9	1	8	7
Palvelupiste	4	5	2	5	11
Verohelpotus	6	3	13	3	3
Verkkopohjaiset palvelut (nettisivut, portaalit, työkalut)	4	6	1	7	6
Seminaari/tapahtuma/työpaja	7	6	2	2	4
Laina	4	3	5	2	4
'Toinen mahdollisuus'	2	1	9	0	4
Kilpailu/palkinto	2	3	1	0	0
Takaus tai kiinnitys (taloudellinen)	3	0	1	3	2
Markkinointitoimet	3	1	0	2	2
Taloudelliset instrumentit (useita/erittelemätön)	1	0	0	3	3
Julkiset hankinnat	2	1	0	2	0
Yhteensä (%)	100	100	100	100	100

6.3 Esimerkkejä kansainvälisistä politiikkatoimista

Yrittäjyyspoliittisten toimien määrällisen tarkastelun (ks. Luku 6.1) lisäksi tässä tutkimuksessa tunnistettiin vertailumaissa käytössä olevia yksittäisiä Suomen kannalta kiinnostavia esimerkkejä. Tarkastelun pohjana käytettiin kirjallisuuskatsauksessa havaittuja lähes 900 keinoa, joita käytiin läpi useiden valintakriteerien näkökulmasta. Tullakseen valituksi esimerkkitapausten joukkoon instrumentin täytyi sisältää suomalaisen yrittäjyyspolitiikan kannalta jotain uutta, ja lisäksi sen tuli täyttää yksi tai useampia seuraavista kriteereistä:

- Instrumentti kohdistuu johonkin aiemmissa tutkimuksissa tunnistetuista yrittäjyysaktiivisuuteen keskeisesti vaikuttavista tekijöistä (yksilötason tai toimintaympäristön tekijät)
- Instrumentti kohdistuu johonkin Suomen kannalta heikompaan yrittäjyyden puitetekijään
- Instrumentti kohdistuu sellaiseen väestöryhmään, jonka yrittäjyysaktiivisuus on vertailumaita alhaisempaa
- Instrumentti edustaa sisällöllisesti sellaista instrumenttijoukkoa, johon vertailumaissa on satsattu Suomea enemmän
- Paikallinen yrittäjyystutkija pitää instrumenttia keskeisenä kansallisena keinona (tutkimuksen toteuttajat kontaktoivat tätä varten yhteistyökumppaniaan jokaisessa vertailumaassa).
- Instrumentti linkittyy tutkimuksen kahdessa työpajassa asiantuntijoiden esille nostamiin teemoihin ja nykyisen keinovalikoiman muutosmahdollisuuksiin.

Seuraavassa taulukossa kuvataan tiiviisti kaikki 16 instrumenttia, jotka esitellään sen jälkeen yksitellen (Taulukko 12). Instrumentit on jaoteltu yrittäjyyden vaiheen mukaan potentiaaliseen, alkuvaiheen ja kunnianhimoiseen yrittäjyyteen, mutta monet esimerkeistä ovat käytännössä sellaisia, että ne liittyvät useisiin vaiheisiin. Naisten yrittäjyysaktiivisuuden edistäminen on sijoitettu taulukossa potentiaaliseen yrittäjyyteen linkittyen kuitenkin myös alkuvaiheen ja kunnianhimoiseen yrittäjyyteen, sillä kyseinen esimerkki käsittelee Irlannin kansallista naisyrittäjyysstrategiaa. Yksityiskohtaisemmat esitykset instrumenteista on koottu Power BI:hin (sivut 31–33).

Taulukko 12. Esimerkki-instrumentit yrittäjyyden vaiheittain

Yrittäjyyden vaihe	Lukumäärä	Teema	Kohderyhmä	Sisältö
Potentiaalinen yrittäjyys	5	Kansallisten strategioiden rooli, elinikäinen oppiminen, monimuotoisuus	Peruskoululaiset, korkeakouluopiskelijat, naiset, motiiveiltaan erilaiset yrittäjät	Osaamisstrategia, harrasteopinnot, korkeakoulustrategia, naisyrittäjyysstrategia, yrittäjyysstrategia
Alkuvaiheen yrittäjyys	5	Keskitettyt palvelut, yrittäjyyden kannusteet	Yrityksen perustajat, korkeakouluopiskelijat, kv. osaajat, business-enkelit	Rahoitus, hautomopalvelut, palvelupiste, verokannusteet
Kunnianhimoinen yrittäjyys	6	Henkilöstön palkkaaminen, investoinnit, verotus, yhteistyö	Kasvuhakuiset, innovatiiviset, ekosysteemit	Palvelupiste, julkiset hankinnat, verokannusteet, hautomoiden koordinointi

6.3.1 Potentiaalisen yrittäjyyden edistäminen

Potentiaalisen yrittäjyyden edistämisen esimerkkikäytänteissä keskitytään kansallisten strategioiden merkitykseen, elinikäiseen oppimiseen ja yrittäjyyden monimuotoisuuden tunnistamiseen. Esimerkit ovat Alankomaista, Norjasta ja Irlannista ja ne osoittavat, miten yrittäjyys voi olla osana erityyppisiä kansallisia strategioita ja miten strategiat nivoutuvat toisiinsa. Käytänteissä kiinnitetään myös huomiota demografisilta taustoiltaan ja motiiveiltaan erilaisten yksilöiden yrittäjyyspotentiaalinn tunnistamiseen.

1. esimerkkikäytäntö: kansallinen osaamisstrategia

Relevanssi Suomen kannalta: Ikä ja koulutustaso ovat keskeisiä yrittäjyysaktiivisuuden vaikuttava tekijöitä. Nuorten ikäluokkien yrittäjyysaktiivisuus on Suomea korkeampi Latviassa, Irlannissa ja Alankomaissa. Myös tutkimuksen työpajoissa keskusteltiin aktiivisesti yrittäjyyskasvatuksesta Suomessa muun muassa määrän ja laadun näkökulmista. Keskustelussa tuli yhtäältä esille, että yrittäjyyskasvatus on ollut jo pitkään kansallisessa fokuksessa, sitä toteutetaan laajasti, mukana on monia vahvoja toimijoita ja julkista tukeakin on ollut tarjolla. Toisaalta epävarmuutta herätti yrittäjyyskasvatuksen ja -koulutuksen tehokkuus ja se, millaisia tavoitteita sille asetetaan: onko kyse tiedon jakamisesta, yleisistä työelämävalmiuksista vai uusista yrityksistä. Suomessa on tehty kaksi erillistä yrittäjyyskasvatusta ja -koulutusta koskevaa linjausta vuosina 2009 ja 2017. Irlannissa sen sijaan on menty askelta pidemmälle laatimalla kansallinen osaamisstrategia, joka koskee kaikkia kouluasteita, työelämää ja elinikäistä oppimista ja yrittäjyyden roolia tässä kokonaisuudessa. Osaamisstrategia hyödyntää ja integroi myös muita yrittäjyyden kannalta relevantteja kansallisia strategioita ja linjauksia.

Nimi: Irlannin kansallinen osaamisstrategia [Ireland's National Skills Strategy]

Lisätietoja: Power BI, s. 31

2. esimerkkikäytäntö: harrastuksenomainen yrittäjyydestä oppiminen

Relevanssi Suomen kannalta: Nuorten yrittäjyyden edistämisen korostuvat monissa maissa käytännölliset kokeilut, joita voidaan järjestää osana koulunkäyntiä tai vapaa-ajalla koulun tai jonkin muun tahon toimesta. Myös tutkimuksen työpajoissa tuotiin esille harrastusten tärkeä rooli yrittäjyyden edistämisessä. Esimerkkikäytännössä kuvataan kahta hieman eri painotuksilla toteutettua harrastuksenomaista ohjelmaa, joista jälkimmäisessä on Suomessa korona-aikana suosiotaan kasvattaneen 4H-yrittäjyyden piirteitä (ks. 4H:n vuosi 2020 (2021); <https://4h.fi/ajankohtaista/>).

Nimi: Yrittäjyyden kesäleirit [Entrepreneurship Summer Camps, Irlanti]
Kesäyrittäjä [ZomerOndernemer, Alankomaat]

Lisätietoja: Power BI, s. 31

3. esimerkkikäytäntö: yrittäjyys osana korkeakoulustrategiaa

Relevanssi Suomen kannalta: Koulutus on tärkeä yrittäjyysaktiivisuuteen vaikuttava taustatekijä ja monet vertailumaista ovat Suomea edellä korkeasti koulutettujen yrittäjyysaktiivisuudessa. Maiden välillä on eroja yrittäjyyden painotuksissa korkeakoulutusta koskevissa strategioissa. Suomessa korkeasti koulutettujen yrittäjyys mainitaan Korkeakoulutus ja tutkimus 2030-luvulle vision tiekartassa (2019) ainoastaan kerran koskien yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rahoitusmallia (yrittäjäksi työllistyvistä korkeampi painokerroin), muutoin keskitytään yleisesti yrityksiin ja pk-yrityksiin sekä yritysysteistyöhön. Sen sijaan esimerkiksi Irlannissa vastaavassa 2030-luvulle ulottuvassa korkeakoulustrategiassa yrittäjyys, yrittäjät ja monimuotoinen yrittäjämäinen toiminta ovat merkittävässä asemassa. Alankomaiden esimerkistä tekee Suomen kannalta kiinnostavan korkeakoulujen kanssa solmittavat suoritus sopimukset ja valtakunnallisesti kehitetty yrittäjyysmoduuli, jollaisen tarve kaikilla korkea-asteilla on nostettu esille myöskin Irlannissa.

Nimi: Koulutuksen ja yrittäjyyden toimintaohjelma [Education and Entrepreneurship Action Programme, Alankomaat]
Kansallinen korkeakoulustrategia [National Strategy for Higher Education to 2030, Irlanti]

Lisätietoja: Power BI, s. 31

4. esimerkkikäytäntö: naisyrittäjyyden ja naisten johtaman liiketoiminnan edistäminen

Relevanssi Suomen kannalta: Sukupuoli on keskeinen alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuuteen vaikuttava taustatekijä. Naiset ryhtyvät yrittäjäksi miehiä harvemmin Suomessa ja kaikissa vertailumaissa, mutta sukupuolten välinen ero on ollut viime aikoina Suomea kapeampi Alankomaissa ja Irlannissa. Irlannissa naisyrittäjyyden ja naisten johtaman liiketoiminnan edistäminen on ollut vahvasti esillä viimeiset viisitoista vuotta linkittyen tasa-arvostrategiaan, systemaattisiin toimenpidesuunnitelmiin sekä keskitettyihin palvelurakenteisiin. Naisyrittäjyyden vahvistaminen nousi esille myös tämän tutkimuksen työpajoissa, joissa asiantuntijat arvioivat, että Suomessa on pulaa uusista innovaatiovetoisista ja riskipitoisista naisten johtamista teknologia-alan yrityksistä.

Nimi: Toimintasuunnitelma naisille liiketoiminnassa [Action Plan for Women in Entrepreneurship, Irlanti]

Lisätietoja: Power BI, s.31

5. esimerkkikäytäntö: monimuotoisuuden tunnistaminen yrittäjyysstrategioissa

Relevanssi Suomen kannalta: Yrittäjyyspoliittisia instrumentteja kohdistetaan Suomessa ja vertailumaissa moniin erityyppisiin väestöryhmiin perustuen sukupuoleen, ikään, koulutustasoon ja -alaan/ammattiin, työmarkkina-asemaan, kansallisuuteen tai entiseen ryhmään ja asuinpaikkaan. Suomen kannalta huomionarvoista on, että painopiste on esimerkiksi Norjassa ja Irlannissa siirtymässä yksittäisistä väestöryhmistä ja heikommassa työmarkkina-asemassa olevista kohti aliedustettuja ryhmiä, joiden katsotaan omaavan merkittävää yrittäjyyspotentiaalia ('untapped entrepreneurial potential'). Monimuotoisuuden kannalta merkittävää on myös, että joidenkin maiden yrittäjyysstrategiat erottelevat tavoitteiltaan erilaiset yrittäjät. GEM-tutkimuksessakin (2022) on pyritty tunnistamaan aiempaa tarkemmin motiiveiltaan erityyppisiä yrittäjiä, mikä antaa tulevaisuudessa kiinnostavan pohjan Suomen vertailulle muihin maihin. Myös tämän tutkimuksen asiantuntijatyöpajoissa yrittäjyyden monimuotoisuuden tunnistaminen nousi esille keskeisenä osana suomalaisen yrittäjyyspolitiikan kehittämistä; on tärkeää hahmottaa ja hyväksyä erilaiset polut yrittäjyyteen.

Nimi: Hallituksen yrittäjyysstrategia ja erityisesti sen kohderyhmät [Government Entrepreneurship Plan – GEP, Norja]
Pk-yritysten ja yrittäjyyden kasvusuunnitelma ja erityisesti sen kohderyhmät [SME and Entrepreneurship Growth Plan – SMEEGP, Irlanti]

Lisätietoja: Power BI, s. 31

6.3.2 Alkuvaiheen yrittäjyyden edistäminen

Alkuvaiheen yrittäjyyden edistämisen esimerkkikäytännöissä havainnollistetaan rahoituksen, keskitettyjen palveluiden ja verokannusteiden mahdollisuuksia muun muassa opiskelijoiden kv. osaajien ja sijoittajien kannalta. Esimerkit ovat Alankomaista, Irlannista, Latviasta ja Norjasta.

6. esimerkkikäytäntö: opiskelijavetoisten startup-yritysten rahoitus

Relevanssi Suomen kannalta: Esimerkki on Suomen kannalta informatiivinen, sillä meillä on samantapaisia vakiintuneita korkeakouluopiskelijoille suunnattuja yritystoimintaa simuloivia konsepteja kuin vertailumaissakin, mutta ei valtakunnallista rahoitusväylää niille opiskelijoille, jotka tähtäävät harjoitusyrityksen sijaan varsinaisen startup-yrityksen perustamiseen. Norjassa tällainen rahoitus on osa laajempaa FORNY-ohjelmaa, joka vastaa sisällöltään monilta osin Business Finlandin "Research to Business" -tutkimusrahoitusta, mutta jossa ei ole Suomessa mukana opiskelijakomponenttia.

Nimi: STUD-ENT rahoitus [FORNY2020 Programme: STUD-ENT funding, Norja]

Lisätietoja: Power BI, s. 32

7. esimerkkikäytäntö: opiskelijayrittäjyyteen suunnattu hautomotoiminta

Relevanssi Suomen kannalta: Yrittäjyyden polkuajattelussa on tärkeää, että tuetaan siirtymiä yrittäjyyden vaiheesta toiseen, esimerkiksi opiskelijoiden kohdalla yritystoiminnan simuloinnista erilaisilla miniyrittäjäkonsepteilla (yrittäjyyspotentiaalinen edistäminen) varsinaisen yrityksen perustamiseen (alkuvaiheen yrittäjyyden edistäminen). Verrokkimaissa ensisijaisesti korkeakouluopiskelijoille suunnattua hautomotoimintaa on ollut jo pidempään, kun taas meillä tähän ollaan ottamassa ensiaskeleitä pääkaupunkiseudulla vuonna 2021 käynnistyneen Kampusinkubaattori-ohjelman myötä. Tosin eri yliopistojen yhteydessä on ollut Entrepreneurship Society -toimintaa vuodesta 2008 lähtien.

Nimi: Opiskelijayritysohjelma [Student Inc. Programme, Irlanti]

Latvian yliopiston opiskelijayrityshautomoto [University of Latvia Student Business Incubator, Latvia]

Lisätietoja: Power BI, s. 32

8. esimerkikäytäntö: kansainvälisten osajien houuttelemine

Relevanssi Suomen kannalta: Kansainvälisten osajien tärkeä rooli työmarkkinoilla on tunnistettu myös Suomessa, esimerkkinä Business Finlandin koordinoima Talent Boost -palvelukokonaisuus. Suomen kannalta kiinnostavaa on, että joissakin vertailumaissa ulkomaalaistaustaisten osajien yrittäjyyttä edistetään eräänlaisella yrittäjyyden polkuajattelulla, jossa maahantulon mahdollistaminen nopeasti myönnettävillä oleskeluluvilla (ns. startup-viisumit) on tärkeä ensiaskel, mutta sen ei vielä katsota asettavan heitä samalle viivalle muiden kanssa vaan lisäksi tarvitaan kohdennettuja palveluita yrittäjyyden eri vaiheisiin.

Nimi: Maahan muuttaville yrittäjille ja start-up -yrityksille tarjottavat tukipalvelut [Enterprise Ireland Supports for Entrepreneurs/Start-Ups moving to Ireland, Irlanti]

Lisätietoja: Power BI, s. 32

9. esimerkikäytäntö: aloittavan yrittäjän verovähennys

Relevanssi Suomen kannalta: Suomessa kohdennetaan verraten harvoin verotuksellisia instrumentteja alkavan yritystoiminnan edistämiseen. Yrittäjyyspolitiikan kannalta verotuksellisten keinojen ei tarvitse kohdentua yleisten tuloerojen lisäämiseen, vaan yrittäjyyteen liittyvään epävarmuuteen ja riskinottoon kannustamiseen. Tämän tutkimuksen asiantuntijatyöpajoissa pidettiin myös tärkeänä yrittäjyyspoliittisen instrumentin piirteinä kannustavuutta ja pitkäjänteisyyttä. Vertailumaissa on käytössä verotuksellisia kannusteita koskien esimerkiksi yrityksen perustajaa.

Nimi: Aloittajan vähennys [Starter's deduction / Startersaftrek, Alankomaat]

Lisätietoja: Power BI, s. 32

10. esimerkkikäytäntö: yksityishenkilöiden ('businessenkeleiden') startup-yrityksiin sijoittamisen edistäminen

Relevanssi Suomen kannalta: Suomessa kohdennetaan harvoin verotuksellisia instrumentteja alkavan ja kasvavan yritystoiminnan edistämiseen. Verrokkimaissa on käytössä monenlaisia verotuksellisia kannusteita koskien esimerkiksi startup-yritykseen sijoittavaa yksityishenkilöä.

Nimi: Tuloverovähennys startup-yritykseen sijoittavalle [Income deduction in connection with investments in start-up companies – tax incentive scheme, Norja]

Lisätietoja: Power BI, s. 32

6.3.3 Kunnianhimoisen yrittäjyyden edistäminen

Kunnianhimoisen yrittäjyyden edistämisen esimerkit havainnollistavat keskitettyjen ja koordinoitujen palveluiden, julkisten hankintojen sekä verokannusteiden mahdollisuuksia yrittäjyyden eri vaiheissa koskien esimerkiksi henkilöstön palkkaamista, sitouttamista, investointeja, innovointia ja yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisemista. Esimerkit ovat Alankomaista, Irlannista, Latviasta ja Norjasta.

11. esimerkkikäytäntö: kunnianhimoisten startup-yritysten keskitetty tukeminen

Relevanssi Suomen kannalta: GEM-tutkimusaineistojen perusteella Suomessa on vertailumaita vähemmän kunnianhimoista alkuvaiheen yrittäjyyttä, millä viitataan kasvuhakuisuuteen, kansainvälistymispyrkimykseen ja innovatiivisuuteen. Vertailumaissa on käytössä yrittäjyyspoliittisia toimia ja vakiintunutta termistöä, joissa tunnistetaan motiiveiltaan erilaiset yrittäjät. Irlannin politiikkatoimissa esimerkiksi viitataan usein 'korkean potentiaalinen startup-yrityksiin'. Suomessa lähin vastaava termi on Business Finlandin palveluissa käytetty Nuoret Innovatiiviset Yritykset (NIY) -termi. Suomessa NIY-yrityksille on tarjolla rahoitusta, kun taas Irlannissa keinovalikoima on laaja.

Nimi: Korkean (kasvu-) potentiaalinen startup-yritykset [kirjoitusasu vaihtelee hieman, lyhenne sama: High (Growth) Potential Startup (Companies), Irlanti]

Lisätietoja: Power BI, s. 33

12. esimerkikäytäntö: julkisten hankintojen kanavoiminen uuden yrittäjyyden edistämiseen

Relevanssi Suomen kannalta: Mittava julkinen sektori tarjoaa Suomessa mahdollisuuden yritystoiminnan edistämiseen kohdistamalla julkisia hankintoja alkuvaiheen yrittäjille. Aiempi tutkimus on osoittanut, että julkisen sektorin suuri koko jarruttaa yrittäjyysaktiivisuutta (ks. luku 2.2.1). Tätä voidaan tulkita yrittäjyyspolitiikassa paitsi julkisten menojen vähentämisen kannalta myös hankintojen suuntaamisena niin, että ne tukevat uutta yritystoimintaa. Tarkastelussa mukana olevista maista Suomessa ja Norjassa julkisen sektorin BKT:hen suhteutettu koko on Euroopan suurimpia (Irlannissa ja Latviassa puolestaan Euroopan matalimpia), mikä viestii julkisten hankintojen strategisen hyödyntämisen merkittävästä potentiaalista yritystoiminnan edistämässä Suomessa. Lisäksi esimerkikäytäntö vastaa kahteen tämän tutkimuksen asiantuntijatyöpajoissa esille nostettuun kehittämiskohtaan suomalaisessa yrittäjyyspolitiikassa: innovatiivisen yrittäjyyden tulkitseminen laajemmin kuin uusina teknisinä ratkaisuna, erityisesti sosiaalisina innovaatioina, ja julkisten hankintojen tehokkaampi suuntaaminen uuden yritystoiminnan synnyttämiseen. Lisäksi tutkimuksen työpajoissa asiantuntijat toivat esille, että hyvä yrittäjyyspoliittinen instrumentti on sellainen, joka ohjaa yrittäjyyttä haluttuun suuntaan, seuraa aikaansa ja uudistaa yhteiskuntaa esimerkiksi kohti kestävämpää kehitystä, on tarvelähtöinen ja kannustava, ja saavuttaa uusia kohderyhmiä. Julkisten hankintojen strateginen kohdentaminen ajankohtaisten yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisemiseen uuden yritystoiminnan keinoin täyttää mainitut tunnuspiirteet.

Nimi: Start-up in Residence -ohjelmat [Start-up in Residence programmes, Alankomaat]
 Innovatiiviset hankinnat [Innovative Procurements / National Programme for Supplier Development, Norja]

Lisätietoja: Power BI, s. 33

13. esimerkkikäytäntö: kunnianhimoisen yrityksen verotus

Relevanssi Suomen kannalta: Suomessa kohdennetaan verraten harvoin verotuksellisia instrumentteja kasvavan yritystoiminnan edistämiseen. Tämä tutkimuksen työpajoissa tuotiin esille yhtenä hyvän yrittäjyyspoliittisen keinon tunnuspiirteenä kannustavuus. Vertailuimaissa on otettu käyttöön toimia, jotka voivat tarjota virikkeitä kansalliseen yrittäjyyspoliittiseen keskusteluun koskien esimerkiksi yrittäjän/yrityksen kannustamista kasvu- ja innovointihakuisuuteen.

Nimi: Yritysverouudistus [Corporate Income Tax System Reform, Latvia
T&K-verovähennys [R&D tax credit – WBSO, Alankomaat]

Lisätietoja: Power BI, s. 33

14. esimerkkikäytäntö: työntekijöiden rekrytointi

Relevanssi Suomen kannalta: Yrittäjyyden tukemisen keskeisiä ajureita Suomessa on odotus siitä, että uusi liiketoiminta synnyttää uusia työpaikkoja. Tämä kävi selvästi ilmi tämän tutkimuksen ensimmäisessä työpajassa, jossa työllisyys ja työttömyys nousivat asiantuntijoiden arvioissa esille merkittävinä yrittäjyyspolitiikkaa ohjaavina tekijöinä Suomessa. Työntekijöiden palkkaamisen helpottamista on lähestytty Suomessa instrumenttitasolla työnantajan maksamien palkan sivukulujen alentamisen, matalapalkkatuen ja palkanmaksua helpottavien online-palveluiden näkökulmista, myös paikallisen sopimisen edistäminen on noussut esille yrittäjyyspoliittisessa strategiatyössä (mm. lakialoite laitettu vireille 2020). Vertailuimaissa on käytössä työnantajamaksujen alentamisen ja matalapalkkatuen lisäksi monentyyppisiä toimia, jotka voivat tarjota virikkeitä työvoiman palkkaamiseen ja sitouttamiseen liittyvään keskusteluun Suomessa. Esitettäviä esimerkkejä voi peilata vaikkapa Business Finlandin Talent Explorer -rahoitukseen.

Nimi: Osaamis- ja innovaatiotuki [Knowledge and Innovation Subsidy, Alankomaat]

Valmistuvat kansainvälisessä kasvussa [Graduates for International Growth – G4IG, Irlanti]

Valmistuvat kasvussa [GradStart, Irlanti]

Viennin kehittämisohjelma [Export Development Program, Alankomaat]

Vientiosaajan palkkaaminen [Acumen Programme, Irlanti]

Lisätietoja: Power BI, s. 33

15. esimerkkikäytäntö: avainhenkilöiden rekrytointi

Relevanssi Suomen kannalta: Tutkimuskirjallisuus osoittaa, että suuri julkinen sektori ja pienet tuloerot eivät lähtökohtaisesti suosi uuden yritystoiminnan syntyä (ks. luku 2.2.1). Verotuksella on tässä keskeinen rooli kokonaisveroasteen ja progressiivisuuden kautta. Toisaalta verotusta on mahdollista käyttää myös kannusteena yritystoiminnassa. Työntekijän palkkaamiseen liittyvien sivukulujen alentamisesta on kokemuksia Suomen lisäksi myös verrokkimaissa. Lisäksi useissa maissa on kehitetty avainhenkilöiden sitouttamiseen ja palkkaamiseen optiopohjaisia keinoja.

Nimi: Avainhenkilöstön sitouttamisohjelma [Key Employee Engagement Programme, Irlanti]

Osakeoptio-ohjelma [Share Option Programme, Alankomaat]

Työntekijöiden osakeoptiot [Employee Stock Options Framework, Latvia]

Lisätietoja: Power BI, s. 33

16. esimerkkikäytäntö: yrittäjyyden ekosysteemien tukeminen hautomo- ja kiihdyttämötoimintaa koordinoimalla

Relevanssi Suomen kannalta: Suomessa panostetaan yritysten, tutkimusorganisaatioiden ja julkisen sektorin toimijoiden muodostamien ekosysteemien kehittymisen tukemiseen monin tavoin esimerkiksi Business Finlandin johdolla. Tarjolla on palveluita muun muassa verkostoitumiseen, kansainvälistymiseen ja rahoitukseen. Ekosysteemejä tuetaan myös erilaisilla temaattisilla ohjelmakokonaisuuksilla, joissa tarjotaan palveluita saman ilmiön kanssa toimiville, esimerkkinä kiertotalouteen, digitalisaatioon, luovaan osaamiseen, ruokaan, terveyteen ja liikenteeseen liittyvät ohjelmat. Myös verrokkimaissa on investoitu ekosysteemien vahvistamiseen, mutta erona on se, että meillä Suomessa ei ole kattavia hautomoiden ja kiihdyttämöiden toimintaa ohjaavia ja koordinoivia valtakunnallisia ohjelmia. Esimerkkikäytäntö kuvaa tällaista ohjelmaa Norjassa ja samantyyppisiä ohjelmia on myös Latviassa (käynnistynyt 2016) ja Alankomaissa (käynnistynyt 2020).

Nimi: Sivan hautomo-ohjelmat [Siva commercial garden and incubation programmes, Norja]

Lisätietoja: Power BI, s. 33

6.4 Yrittäjyyspolitiikan kehityskaaria 2000–2020

Tämän tutkimuksen yrittäjyyspoliittisten instrumenttien katsauksessa käytiin läpi keskeisiä kansallisia toimia yrittäjyyden edistämiseksi 2000-luvulla (ks. 6.2). Sen perusteella voidaan hahmotella kokonaiskuvaa suomalaisesta yrittäjyyspolitiikasta ja siinä tapahtuneista muutoksista. Esitetyt kehityskaaret perustuvat yrittäjyyden edistämisen taustamotiiveihin, kohderyhmiin ja sisältöihin.

Vuosituhanne alussa vallalla oli jo 1990-luvulla muodostunut käsitys siitä, että yrittäjyyden edistäminen on tärkeää kokonaistyöllisyyden kannalta. Heikommassa työmarkkinasemassa olevista haluttiin tehdä yrittäjiä. Tarjolla oli erilaisia instrumentteja työttömien yrittäjyyspolulle (esim. Starttiraha), naisyrittäjyyden tukemiseen (esim. Naisyrittäjälaina) sekä perusasteen nuorten yrittäjyyskasvatukseen (esim. YES-yrittäjyyskasvatuskampus). Kun fokuksessa oli nimenomaan yrittäjien määrän lisääminen Suomessa, painotus valikoituihin erityisryhmiin väheni ja esimerkiksi Starttiraha laajeni koskemaan koko väestöä ja luotiin ohjelmia sukupolvenvaihdosten helpottamiseksi (esim. Viestinvaihto-ohjelma).

Samalla huomio keskittyi yritystoiminnan merkitykseen talouden veturina ja alettiin panostaa mikro- ja pk-yritysten toiminta- ja työllistämisedellytysten parantamiseen. Poliittikkatoimet olivat yhtäältä yritystoiminnan kehittämistä ja yritysten kilpailukykyä yleisesti tukevia (esim. LTS-ohjelma liiketoimintasuunnitelmien kehittämiseen) ja toisaalta ne pyrkivät kannustamaan yrityksiä kohti kansainvälisiä markkinoita joko yksin (esim. Vientitakuut) tai yhdessä (esim. Vientirenkaat). Samaan aikaan kokeiltiin myös siemenrahoituksen tarjoamista lupaaville uusille yrityksille (esim. LIKSA ja DIILI). Siirryttäessä 2010-luvulle yritystoiminnan edistämiseksi avainsanoja olivat pk-yritysten (työllistävä) kasvu, kansainvälistyminen ja innovatiivisuus. Yrityksiä kannustettiin palkkaamaan uusia työntekijöitä esimerkiksi alentamalla työnantajan lakisääteisiä maksuja ja investoimaan toiminnan laajentamiseen (Kasvulaina). Yritysten innovoinnin tueksi tarjottiin esimerkiksi taloudellista tukea asiantuntijapalveluiden hankintaan (Innovaatioaseteli) ja erityisesti haluttiin edistää teknologian siirtoja yliopistoilta yrityksiin (Tekesin, nykyisin Business Finland, palvelut).

Samalla alettiin kiinnittää huomiota korkeasti koulutettujen yrittäjyyspotentiaaliin, kun esimerkiksi Tekesistä oli saatavissa rahoitusta korkeakoulujen perustutkimuksessa syntyneiden keksintöjen kaupallistamiseen startup-yrityksissä. Lisäksi 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen lopulla yliopistopaikkakunnille perustettiin alueellisesti tuettuja opiskelijavetoisia startup-yhteisöjä (esim. AaltoES, Boost Turku ja LUT ES). Lähestyttäessä 2020-luvun taitetta keskiössä ovat olleet ekosysteemit ja kansainvälisten

osaajien houkuttelemisen suomalaisille työmarkkinoille tai startup-yritysten perustajiksi. Ekosysteemien vahvistamiseksi on kehitetty alueellisia hautomo- ja kiihdyttämöohjelmia ja Business Finlandin johdolla monenlaisia kärkialoihin ja klustereihin liittyviä temaattisia kokonaisuuksia koskien esimerkiksi kestävästä kehityksestä ja kiertotaloutta. Samaan aikaan yrittäjyydestä kiinnostuneita kansainvälisiä talenteja houkutellaan Suomeen esimerkiksi oleskelulupien nopeutetulla käsittelyprosessilla (Finnish Startup Permit).

Tiivistetysti yrittäjyyspolitiikassa painopiste on siirtynyt vuosituhaten alun työllistämisestä ensin yritystoiminnan kehittämisen, kasvun ja kansainvälistymisen tukemiseen, sittemmin innovoinnin ja teknologian siirtojen edistämiseen ja lopulta kestävästä kehityksestä vahvistamiseen. Samaan aikaan kohderyhmissä ovat painottuneet heikommassa työmarkkina-asemassa olevat yksilöt, sittemmin pk-yritykset, sen jälkeen kunnianhimoiset yritykset, yksilöt ja verkostot ja lopulta ekosysteemit. (ks. myös Heinonen & Hytti, 2016; Heinonen & Ilonen, forthcoming). Yrittäjyyspolitiikassa huomio on siis siirtynyt yrittäjien ja yritysten määrästä yrittäjyyden ja yritystoiminnan laatuun ja näiden tavoitteiden kunnianhimoisuuteen.

Työpajassamme (maaliskuussa 2022) keskustelimme, mistä, tässäkin tutkimuksessa esiin tullessa, Suomen alhaisessa perustamisaktiiviteetissa ja kasvuhaluttomuudessa voisi lopulta olla kyse. Useampi sidosryhmän edustajan vastaus viittasi yhteiskuntamme rakenteisiin ja kulttuuriin, joihin yrittäjyyspoliittinen keinovalikoima ei kaikilta osin ulotu. Erityisesti yksittäinen kommentti ”*kannusteet olla yrittämättä*” herätti keskustelua yrittäjyyden esteiden poistamisesta sekä yrittäjyyteen kannustamisesta. Myöhemmin hankkeen toisessa työpajassa (syyskuussa 2022) hyvän yrittäjyyspoliittisen instrumentin kriteereinä nostettiin esiin erityisesti seuraavat: hyvä keino on i) tarvelähtöinen (ratkaisee ison ja usein esiintyvän ongelman), ii) yrittäjyyteen kannustava (mahdollisuuksia luova iii) yhteiskuntaa uudistava (eteenpäin katsova), aikaansa seuraava ja ketterä iv) yksinkertainen (käyttäjälle, myöntäjälle) ja v) vaikutuksiltaan mittavissa oleva.

Kuinka tästä eteenpäin? Seuraavassa luvussa esitämme tutkimuksemme yhteenvedon ja johtopäätökset sekä pohdimme käyttämiemme tutkimusaineistojen sekä toteuttamiemme yhteisten työpajojen perusteella keinoja perustamisaktiiviteetin lisäämiseksi ja kasvuyrittäjyyden edistämiseksi Suomessa.

7 Yhteenveto, johtopäätökset ja toimenpidesuosituks

7.1 Yhteenveto ja johtopäätökset

Yrittäjyyden tila

Tutkimuksemme vahvistaa aiemmissa raporteissa (Björk et al., 2022; Kotiranta et al., 2016; Suomalainen et al., 2016; Sutela & Pärnänen, 2018) esiin tuotua kuvaa yrittäjyydestä ja yritysten perustamisaktiiviteetista Suomessa. Yksiselitteistä ja aivan 'oikeaa' kuvaa yrittäjyydestä tai aloittavasta yritystoiminnasta on haastavaa tuottaa, koska niitä mittaavat eri indikaattorit tuottavat hieman toisistaan eroavaa kuvaa. Yrittäjyys ilmiönä on monimuotoinen ja sen kahlitseminen muutamaan yksiselitteiseen mittariin on mahdotonta. Tämän vuoksi lähestyimme ilmiötä toisiaan täydentävien aineistojen kautta: kirjallisuuskatsaukset, kansainväliset aineistot (GEM, OECD ja World Bank) sekä Tilastokeskuksen aineistot. Yhdessä ne muodostavat vähintäänkin hyvän kuvan suomalaisten yrittäjyysaktiiviteetista ja aloittavasta yrittäjyydestä.

Tutkimuskirjallisuus osoittaa, että demografiset tekijät selittävät merkittävästi alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuutta. Suomi sijoittuu sukupuolen, iän ja koulutustason mukaisessa tarkastelussa vertailumaiden keskikastiin. Monissa korkeamman alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuuden maissa on kuitenkin suhteellisesti enemmän yrittäjäksi ryhtyviä naisia, nuoria ja korkeasti koulutettuja kuin meillä. Tutkimuksessa tunnistettiin erilaisia alkuvaiheen yrittäjiä toiminnan kokoaikaisuuden (päätoimiset ja sivutoimiset), omistajuuden (yksi omistaja ja tiimi), jatkuvuuden (sarja- ja portfolioyrittäjät), henkilöstön (työnantaja ja omistajan työllistävä) sekä toiminnan sisällön (kuluttaja- ja liike-elämän palvelut), aluetyypin (maaseutu ja kaupunki) ja kunnianhimon (kasvu-, innovaatio- ja kansainvälistymisorientaatio) mukaan. Suomessa on vertailumaihin nähden vähemmän alkuvaiheen sarja-, työnantaja- ja kuluttajapalveluyrittäjiä. Alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuus on Suomessa maaseudulla asuvien keskuudessa korkeampi kuin kaupunkiväestössä, vaikkakin suurin määrä yrityksiä perustetaan Uudellamaalla. Suomessa alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuudessa korostuvat alhaiset kasvuodotukset, kansainvälistymispyrkimykset ja innovatiivisuus. Maltillisten kasvuodotusten kanssa linjassa on se, että merkittävällä osalla uusista yrityksistä ei ole lainkaan liikevaihtoa perustamisvuotta seuraavana vuotena. Lisäksi yrittäjien vuotuiset keskiansiot ovat noin 20 000 euroa (10 000 euroa kun tarkastelussa mukana myös satunnaisyrittäjät), mikä vastaa vajaata 1 700 euron kuukausiansiota.

Kaikista yrittäjistä Suomessa tunnistettiin tätä tutkimusta varten kuusi erilaista yrittäjätyyppiä: toiminimiyrittäjä, yhtiömuotoinen yrittäjä, kevytyrittäjä, osakas/avainhenkilö, maatalousyrittäjä sekä satunnaisyrittäjä. Jaottelu paljastaa yrittäjäkentän moninaisuuden ja mahdollistaa sen lähemmän tarkastelun erityisesti toiminnan laajuuden osalta. Merkittävä osa alkuvaiheen yrittäjyysaktiviteetista on Suomessa sivutoimista. Tämän vuoksi tarkastelimme uutena ja nousevana ilmiönä kevytyrittäjyyttä tunnistamiemme laskutusyritysten kautta. Kevytyrittäjien määrä on viime vuosina kasvanut voimakkaasti erityisesti nuorten keskuudessa. Kevytyrittäjyydestä saatavat tulot ovat vaatimattomat. Kevytyrittäjyyden merkitystä ei pidä kuitenkaan väheksyä, päinvastoin, kevytyrittäjyys mahdollistaa yrittäjyyden kokeilun ja toimii yhtenä reittinä yrittäjyyteen. Tulostemme perusteella kasvava määrä kevytyrittäjänä laskutuspalvelun kautta tuloa saaneista perustaa toiminimen, jolloin tyypillisesti myös yrittäjyydestä saatava tulo kasvaa.

Yrittäjien mediaanitulot vaihtelevat suuresti yrittäjätyyteittäin: yhtiömuotoisten yrittäjien ansiot ovat noin kymmenkertaiset satunnaisyrittäjiin verrattuna. Kiintoisaa on, että maahanmuuttaneiden toiminimi-, kevyt- ja satunnaisyrittäjien keskimääräiset tulot ovat suuremmat kuin Suomessa syntyneiden, mutta yhtiömuotoisten yrittäjien joukossa tilanne on päinvastainen. Yrittäjyys, ja kenties erityisesti sivutoiminen yrittäjyys, näyttäisi toimivan polkuna maahanmuuttajan työllistymiseen ja integroitumiseen yhteiskuntaan.

Vaikka eri aineistot tuottavat hieman erilaista kuvaa suomalaisten alkuvaiheen yrittäjyysaktiviteetista, kokonaiskuva on kuitenkin verrattain selkeä: uusperustannassa Suomi on Euroopassa keskitasolla ja tässä tutkimuksessa tarkasteltujen verrokkimaiden (Alankomaat, Irlanti, Latvia ja Norja) joukossa keskitasoa tai hieman sen alapuolella. Kansainvälisessä vertailussa Suomessa harvat ryhtyvät yrittäjiksi ja vielä harvemmat tavoittelevat kasvua. Tulos ei ole yllätys, ja se on todettu esimerkiksi kansainvälisessä GEM-tutkimuksessa kerta toisensa jälkeen 2000-luvulla (esim. Suomalainen et al., 2016).

Yrittäjyyden edistäminen

Suomessa on toteutettu aktiivista yrittäjyyspolitiikka koko 2000-luvun yrittäjyyden edistämiseksi. Tässä tutkimuksessa tarkastelimme yrittäjyyspoliittista keinovalikoimaa ja käytäntöjä Suomessa ja valituissa verrokkimaissa. Suomalainen yrittäjyyspolitiikka heijastelee talouden ja yhteiskunnan tilaa tai pikemminkin haasteita/ongelmia, joita yrittäjyyspolitiikalla halutaan ratkaista. Havaitut yrittäjyyspolitiikan kehityskaaret näyttäytyvät hieman erilaisina sisältö- ja kohderyhmävalintoina eri aikoina. Iso kuva on kuitenkin selkeä: yrittäjyyden puitetekijät ovat nykyään kunnossa ja yrittäjyyttä edistävien kansallisten tekijöiden, kuten yritysten perustamisen sääntelyn tai institutionaalisen hallintotavan, osalta Suomi menestyy verrokkimaiden keskuudessa kiitettävästi.

Tuoreimman GEM-tutkimuksen perusteella (aineisto kerätty vuonna 2021) yrittäjyyden puitetekijät, kuten rahoituksen saatavuus, yrittäjyyttä tukevat politiikat ja ohjelmat, koulutus ja fyysinen infrastruktuuri ovat maailman kärkitasoa. Ainoastaan markkinoiden dynamiikassa sekä kulttuurisissa ja sosiaalisissa normeissa Suomi suoriutuu kehittyneiden GEM-maiden keskiarvoa heikommin. Tutkimuksemme perusteella yrittäjyyspolitiikan keinovalikoima Suomessa on laaja. Pitkäjänteinen yrittäjyyspoliittinen työ näkyy suotuisina yrittäjyyden puitetekijöinä, mutta ne eivät ole tuottaneet toivottua tulosta korkeampana yrittäjyysaktiivisuutena ja/tai kasvuyrittäjyytenä. Korkeampaa perustamisaktiiviteettia ja kasvua tavoiteltaessa on näin ollen perusteltua tarkastella yrittäjyyden puitetekijöiden ja yrittäjyyden edistämisen keinovalikoiman (instrumenttien) lisäksi laajemmin sitä institutionaalista toimintaympäristöä, josta yrittäjyys Suomessa ponnistaa.

Tunnettua klassikkoa, Herzbergin kaksifaktoriteoriaa (Herzberg, 1968) soveltaen yrittäjyyden edistämiseksi ryhtymisen voi ajatella jakautuvat kahteen osaan: yrittäjäksi ryhtymistä haittaaviin yrittäjyyden esteisiin eli hygienia-tekijöihin ja yrittäjäksi ryhtymisen motivaatiota lisääviin yrittäjyyden kannusteisiin (Taulukko 13). Tyypillisesti yrittäjyyspolitiikan keinoin poistetaan yrittäjäksi ryhtymisen esteitä, esimerkiksi osamismvajetta tai yrittäjyyttä haittaavia hallinnollisia menettelyjä (byrokratiaa). Toimenpiteiden kohteina ovat usein toimivat pk-yritykset, koska niiden toimintaa tukemalla on nopeasti saavutettavissa mitattavia tuloksia. Yhteiskunnassa yrittäjyyden rooli, varsinkin heikon taloudellisen tilanteen vallitessa, nähdään lääkkeenä työttömyysongelmaan. Tällainen esteitä poistava ja yrittämisen kynnyksiä madaltava yrittäjyyspolitiikka on luonut ennustettavan toimintaympäristön yrityksille ja näin ajatellen toiminut Suomessa suhteellisen hyvin. Toisaalta yrittäjyysaktiiviteetti ja kasvuyrittäjyys ovat kansainvälisesti verrattuna jääneet vaatimattomalle tasolle.

Yrittäjäksi ryhtymistä haittaavien tekijöiden lisäksi on perusteltua tarkastella myös yrittäjyyden kannusteita. Ongelmien poistaminen ei vielä saa yksilöä ryhtymään yrittäjäksi, koska tällöin on ratkaistu ainoastaan kysymys, miksi en ryhtyisi yrittäjäksi. Vähintään yhtä tärkeää on löytää vastaus kysymykseen miksi ryhtyisin yrittäjäksi. Esteiden poistamisen sijaan vastaus on yrittäjäksi ryhtymisen merkityksen lisääminen eli yrittäjyyteen kannustaminen. Esteitä vähentämällä pyritään varmistamaan, että mahdollisimman moni yrittäjäksi aikova lopulta ryhtyy yrittäjäksi (ja kasvuaikeissa oleva uusi yrittäjä lopulta toteuttaa aikeensa), kun taas kannusteita lisäämällä voidaan vaikuttaa siihen, kuinka moni aikoo ylipäätään ryhtyä yrittäjäksi (ja aikoo uutena yrittäjänä tavoitella kasvua). Tällöin yrittäjyyspolitiikka kohdentuu erityisesti uusyrityskenttään, uudistumiseen, uuden luomiseen ja startupeihin. Yrittäjyys nähdään yhteiskunnassa kasvun moottorina, hyvinvoinnin aikaansaajana ja uudistumismahdollisuutena. Potentiaalisten menestysten löytäminen ennakolta ja heille suunnattujen toimenpiteiden osuva kohdentaminen ('picking the winners') on selvästi vaikeampaa ja riskipit-

sempaa kuin esimerkiksi olemassa olevien yritysten tukeminen, minkä vuoksi yrittäjyyspolitiikalla on taipumusta keskittyä olemassa oleviin (pk-)yrityksiin (Anokhin & Wincent, 2012; Arshed et al., 2014; Bjornskov & Foss, 2016; Shane, 2009) ja nykyisen toiminnan säilyttämiseen/suojaamiseen. (Taulukko 13).

Taulukko 13. Yrittäjäksi ryhtymisen edistämisen politiikkavalinnat

	HYGIENIA Ongelman poistaminen	MOTIVAATIO Merkityksen lisääminen
Yksilön ongelma/haaste	"En osaa, on hankalaa", miksi ei?	"Ei kannata, ei tarvitse", miksi kyllä?
Politiikan rooli	Esteiden poistaminen, enustettavan toimintaympäristön luominen	Yrittäjyyteen kannustaminen, uudistumisen mahdollistaminen
Politiikan kohde	Yrittäjäksi aikovien ja olemassa olevien (pk-)yritysten tukeminen	Uusyrittäjyyden houkuttavuus ja startupien kannustaminen
Yrittäjyyden rooli	Työttömyyden vähentäminen, yrittäjyys lääke ongelmaan	Kasvun, hyvinvoinnin aikaansaaaminen, yrittäjyys mahdollisuus uudistumiseen
	↓	↓
	Nykyisyyden suojaaminen	Voiton tavoittelu/ tulevaisuuden uudistuminen

Tuloksemme, mukaan lukien työpajatyöskentelyn tulokset, antavat selkeitä viitteitä siitä, että yrittäjyyspolitiikan keinoin Suomessa on onnistuttu verrattain hyvin poistamaan yrittäjyyden esteitä. Vastaavasti alhainen yrittäjyysaktiivisuus ja erityisesti vaatimaton kasvuyrittäjien määrä viittaavat siihen, että yrittäjyyden kannusteita ja yrittäjyyden merkitystä yksilölle ei ole riittävästi otettu huomioon. Yksilön ei välttämättä kannata tai tarvitse ryhtyä yrittäjäksi, koska hyvinvointiyhteiskunta saattaa jopa toimia "kannusteena olla yrittämättä", kuten työpajassamme todettiin.

Yrittäjyys on vahvasti institutionaaliseen kontekstiinsa kietoutunut ilmiö (Chowdhury et al., 2019; Urbano et al., 2019). Vaikka kansainvälisissä tutkimuksissa on voitu osoittaa monia 'lainalaisuuksia' esimerkiksi yrittäjyysaktiivisuuteen vaikuttavien tekijöiden suhteen, vallitseva yhteiskuntajärjestys, rakenteet ja instituutiot on tärkeää ottaa huomioon tavoiteltaessa korkeampaa perustamisaktiiviteettia. Lisäksi yrittäjyyspoliittisten valintojen konkretisoituminen yrittäjyysaktiivisuudeksi ottaa aikansa. Poliittisin toimen-

pitein suhteellisesti lyhyen aikajänteen muutoksia voi olettaa olevan esimerkiksi hallintotavalla tai resurssien saatavuuden ohjauksella, kun taas vallitsevat kulttuuriset käsitykset muuttuvat huomattavasti hitaammin ja usein ohjaamatta (Taulukko 14). Vaikka taulukossa esitettyjen muutosprosessien oletettujen kestojen tueksi ei ole systemaattista tietoa (Aldrich, 2010), hierarkia teoretisoi yrittäjyyden edistämisen ajallisia ulottuvuuksia. Esimerkiksi kulttuuri muokkaa yksilöiden motivaatiota ja käsityksiä yrittäjyydestä ja yrittäjäksi ryhtymisestä (Hayton et al., 2002), jolloin niihin vaikuttaminen voi olla erityisen hidasta ja epävarmaa. Markkinoiden toimintaan liittyvä epävarmuus tyypillisesti koskee resurssien allokointia ja/tai hallintotapaa, ja niihin voidaan vaikuttaa verrattain nopeasti. Poliittinen epävarmuus koskee puolestaan formaalia toimintaympäristöä (Bylund & McCaffrey, 2017), joiden ehdoin tai niitä haastaen luodaan uutta yritystoimintaa selvästi pidemmällä aikajänteellä.

Taulukko 14. Institutionaalisten tekijöiden hierarkia ja niiden muutosten oletettu kesto (Aldrich, 2010)

Institutionaalinen tekijä	Esimerkki	Muutosprosessin oletettu kesto
Resurssien allokointi ja työllisyys	Resurssien hinta ja saatavuus	Lyhyt: päivä, viikko, kuukausi
Hallintotapa	Muodollisten ja virallisten pelisääntöjen noudattaminen	Pitkä: kuukausi, vuosi
Formaali toimintaympäristö	Muodolliset, viralliset pelisäännöt	Erittäin pitkä: vuosi, vuosikymmen
Epäformaali toimintaympäristö	Sosiaaliset normit, tavat ja perinteet	Äärimmäisen pitkä: vuosikymmen, vuosisata

Tässä tutkimuksessa esitettyjen havaintojen pohjalta on perusteltua sanoa, että yrittäjäksi ryhtymistä hidastavien esteiden poistamista on jo monelta osin tehty, koska yrittäjyyden puitetekijät Suomessa näyttävät olevan vähintäänkin hyvässä kunnossa. Tällaiset resurssien allokointiin, hallintotapaan tai formaaliin toimintaympäristöön liittyvät keinot voidaan toteuttaa suhteellisen lyhyessä ajassa. Luonnollisesti näistäkin on tulevaisuudessa pidettävä hyvää huolta, koska toimintaympäristö sekä yrittäjien ja yritysten tarpeet muuttuvat koko ajan.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että Suomessa emme ole yhtä hyvin kyenneet vaikuttamaan yrittäjäksi ryhtymisen motivaatiotekijöihin, mikä tarkoittaa huomion kiinnittämistä yrittäjyyteen kannustamiseen ja uudistumisen mahdollistamiseen. Näihin panostaminen merkinnee pidemmällä aikavälillä muutoksia erityisesti kulttuurisissa ja

sosiaalisissa normeissa sekä markkinoiden dynamiikassa, joissa Suomi on monia kehittyneitä maita jäljessä. Muutosprosessi on pitkä, joka tapauksessa vuosikymmeniä, joten pikavoittoja ei näillä keinoilla ole odotettavissa. Pitkäjänteiset panostukset esimerkiksi yrittäjyyskasvatukseen koulutuksen kaikilla asteilla ovat osa kulttuurista muutosta, jota Suomessa on tehty ainakin koko 2000-luvun ajan. Nuorten asenteet yrittäjyyttä kohtaan ovatkin Suomessa muuttuneet myönteisemmiksi (Haikkola & Myllyniemi, 2019). Myös lyhyellä aikavälillä on perusteltua pohtia keinoja yrittäjyyden merkityksen lisäämiseksi yksilötasolla eli yrittäjyyden kannusteita, jotta kyvykkäät ja osaat yksilöt haluavat tarttua yrittäjyysmahdollisuuksiin. Samalla on uskallettava tarkastella ennakkoluulottomasti myös yksilötason kannusteloukkuja, jotta järjestelmä ei 'kannustaisi olemaan yrittämättä' ja yrittäjyys ja/tai työnteko olisivat poikkeuksetta kannattavampaa yksilölle kuin sosiaaliturvan varassa eläminen.

Näiden havaintojen perusteella esitämme seuraavaksi toimenpidesuosituksia, jotka on hyvä ottaa huomioon tavoiteltaessa korkeampaa perustamisaktiiviteettia ja kasvuyrittäjyyttä Suomessa.

7.2 Toimenpidesuosituksset

Esitettävät toimenpidesuosituksset perustuvat tutkimustuloksiin yrittäjyyden tilasta ja politiikkatoimenpiteistä Suomessa kansainvälisesti verrattuna. Lisäksi työpajojen yhteiskehittämisen tuottamia ajatuksia ja ideoita on hyödynnetty toimenpidesuosituksia laadittaessa.

Toimenpidesuosituksset kohdentuvat ensiksi 'isoon kuvaan' siitä, millainen yhteiskunta luo kannustavan kasvualustan kunnianhimoiselle yrittäjyydelle (Toimenpidekokonaisuus A). Nämä toimenpidesuosituksset eivät ole vain yrittäjyyspolitiikan keinoin ratkaistavissa, koska niiden toteuttaminen edellyttää laajempaa yhteistyötä ja muutosta yhteiskunnassa. Tämän jälkeen annamme suosituksia, jotka liittyvät yrittäjyyspolitiikan keinovalikoimaan, erilaisiin instrumentteihin, joilla yrittäjyyttä yhteiskunnassa voi kohdennetusti edistää (Toimenpidekokonaisuus B). Parhaatkaan yrittäjyyspoliittiset instrumentit eivät sellaisenaan takaa tavoiteltua, korkeaa perustamisaktiiviteettia tai kasvuyrittäjyyttä, mikäli yrittäjyyden kasvualusta ei ole kunnossa.

7.2.1 Toimenpidekokonaisuus A: Kannustava kasvualusta kunnianhimoiselle, uudistavalle yrittäjyydelle

Suomi tarvitsee lisää kunnianhimoista ja uudistavaa yrittäjyyttä, joka luo uusia tuote- ja palveluratkaisuja asiakkaiden tarpeisiin, muokkaa toimialojen ja markkinoiden (kilpailu-)rakenteita ja uudistaa suomalaista yhteiskuntaa globaaleissa muutostrendeissä. Keskeistä on ymmärtää, millainen yrittäjyyspolitiikka sekä yhteiskuntarakenne ja -järjestelmät tarjoavat kannustavan kasvualustan uudistavalle yrittäjyydelle. Toimenpidekokonaisuus A sisältää neljä toimenpitesuositusta, joilla voidaan luoda nykyistä kannustavampi kasvualusta kunnianhimoisella ja uudistavalle yrittäjyydelle.

Toimenpidesuositus A1: Keskitytään yrittäjyyspolitiikassa ensisijaisesti yrittäjyys-
den kannusteisiin ja tulevaisuuden uudistumiseen.

Pidemmällä aikavälillä tämä edellyttää muutoksia kulttuurissa ja sosiaalisissa normeissa, jotka eivät nykyisellään parhaalla mahdollisella tavalla kannusta yrittäjyyteen. Lyhyemmällä aikavälillä yrittäjyyden kannusteisiin voidaan vaikuttaa esimerkiksi verotuksen tai tulonsiirtojen avulla. Verrokkimaiden esimerkkien perusteella verohuojennusten käyttömahdollisuudet yrittäjäksi ryhtyvän, uuden yrityksen, businessenkeliä tai avainhenkilööstön (sitouttamisen) näkökulmasta voisivat olla mahdollisia keinoja myös Suomessa. Toisaalta hyvinvointiyhteiskunnan paikoin anteliaskin sosiaaliturvajärjestelmä (Perusturvan riittävyden..., 2023) toiminee kannusteloukkuna paitsi palkkatyöhön, myös yrittäjyyteen. Lisäksi puutteet yrittäjän sosiaaliturvajärjestelmässä voivat vähentää halukkuutta toimia yrittäjänä. Yrittäjyyspolitiikan fokuksen siirtäminen kannustamiseen ja uudistamiseen ei saa merkitä sitä, että yrittäjyyden esteiden poistaminen laiminlyödään. Jatkossakin on pidettävä huolta siitä, että pitkäjänteinen työ tällä alueella pysyy ajan tasalla ja hyvässä kunnossa.

Toimenpidesuositus A2: Kannustetaan yksilöitä osallistumaan työmarkkinoille murtamalla palkkatyö vs. yrittäjätö -dikotomia.

Dikotominen jako yrittäjyyteen ja palkkatyöhön vastaa huonosti yksilön työnteon todellisuutta pirstaleisilla työmarkkinoilla. Yhä useampi kerää toimeentulonsa palkkatyön ja yrittäjyyden rajapinnalla toimien välillä yrittäjänä ja välillä palkkatyössä. On tarpeen keskustellaan rohkeasti siitä, tarvitaanko yhteiskunnan (turva)järjestelmissä työtä tekevien ihmisten jaottelua yrittäjiin ja palkansaajiin. Yrittäjä–palkansaaja -jaottelu toimii heikosti esimerkiksi tilanteessa, jossa yksilöllä on useita yhtäaikaista osa-aikaisia työsuhteita – onko hän palkansaaja jolla on useita työnantajia vai työpanostaan eri tahoille myyvä yrittäjä. Suomalainen yhteiskunta on palkkatyöyhteiskunta, jossa palkkatyö nähdään kulttuurisena normina ja yhteiskunnan järjestelmät on viritetty siitä käsin.

Tällainen teollisen vallankumouksen ja massatuotannon myötä rakentunut palkkatyön normi ei palvele digitaalisen transformaation mahdollistamaa yrittäjyyden ja palkkatyön yhdistämistä eikä joustavaa siirtymää palkkatyöstä yrittäjyyteen (tai päinvastoin). Oleellista on löytää keinoja kannustaa yksilöitä oman osaamisensa ja työpanoksensa tehokkaaseen käyttöön työmarkkinoilla eikä kiinnittää huomiota työnteon organisointitapaan (palkkatyö vs. yrittäjätö).

Toimenpidesuositus A3: Kehitetään ennakkoluulottomasti keinoja yrittäjyyden houkuttavuuden lisäämiseksi yksilön työuralla.

Yrittäjyyden kokeilua, päätoimista yrittäjyyttä ja uudelleen ryhtymistä on tärkeää vahvistaa Suomessa. Yhteiskunnalliset järjestelmät eivät edistä yksilöiden siirtymiä työmarkkina- tai sosioekonomisesta asemasta (palkansaaja–yrittäjä, työssä–työtön, työmarkkinoilla–työmarkkinoiden ulkopuolella) toiseen ja sivutoimista yrittäjyyttä jatketaan palkkatyön ohella, koska heittäytymistä täysipäiväiseen yrittäjyyteen ei nähdä riittävän kannustavana. Vähäistä yrittäjien ja erityisesti kasvuyrittäjien määrää selittänee myös se, että sarjayrittäjien osuus uusista yrittäjistä on Suomessa vaatimaton ja sivutoimisten aloittavien yrittäjien osuus on puolestaan korkeahko. Kenties yksilöiltä puuttuu rohkeutta lähteä kokeilemaan yrittäjyyttä, testata ideoitaan ja epäonnistuttuaan yrittää taas uudestaan.

Toimenpidesuositus A4: Varmistetaan yrittäjyysstrategian integroiminen vahvasti osaksi muita keskeisiä kansallisia strategioita yhteistyössä työ-/elinkeinoelämän kanssa.

Edellä esitetyt toimenpidekokonaisuus A:n suositukset edellyttävät toteutuakseen laajaa ja sektorit ylittävää työelämäyhteistyötä. Yrittäjyyttä on Suomessa pyritty edistämään poikkihallinnollisesti ja pitkäjänteisesti läpi 2000-luvun. Poikkihallinnollisesta yhteistyöstä huolimatta yrittäjyyden edistäminen on Suomessa siiloutunutta ja hallinto- lähtöistä yrittäjän arjen ja työelämän muutosten jäädessä taka-alalle. Vaikuttavuuden näkökulmasta on tärkeää, että yhteistyö näkyy nykyistä konkreettisemmin käytännön toimenpiteinä. Verrokkimaihin nähden yrittäjyys näkyy heikosti esimerkiksi korkeakoulutuksen rahoitusmalleissa ja kansallisessa korkeakoulustrategiassa, vaikka yrittäjyys on enenevässä määrin läsnä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen toiminnassa (ks. Heinonen & Ilonen, forthcoming). Vastaavasti erilaisissa osaamisstrategioissa yrittäjyyttä tulisi tarkastella osana laajempaa työn tekemisen ja kansallisen kilpailukyvyyn ja uudistumisen kontekstia.

7.2.2 Toimenpidekokonaisuus B: Vaikuttavimpia yrittäjyyden edistämiskeinoja uutta luovan yrittäjyyden synnyttämiseksi ja vahvistamiseksi

Yrittäjyyspoliittisten instrumenttien kansainvälinen benchmarking tuottaa kiintoisaa tietoa yrittäjyyspoliittiseen keskusteluun ja suunnitteluun. Verrattain yksinkertaista on kopioida toimivaksi koettu instrumentti ja soveltaa sitä uudessa ympäristössä. Tässä tutkimuksessa tehty verrokkimaiden yrittäjyysaktiivisuuden ja politiikkatoimien vertailu tarjoaa kiinnostavia yksityiskohtia ja jopa uusia instrumentteja kokeiltavaksi Suomessa. Nämä kapeammin yrittäjyyspolitiikan keinovalikoimaan liittyvät ehdotukset on koottu viideksi toimenpidekokonaisuus B:n suositukseksi.

Toimenpidesuositus B1: Karsitaan yrittäjyyspoliittista keinovalikoimaa arvioimalla kriittisesti ja tutkimuslähtöisesti yksittäisten yrittäjyyspoliittisten instrumenttien sisältö ja toimivuus.

Yrittäjyyspolitiikan keinovalikoima on Suomessa laaja. Tarkasteltaessa suomalaista yrittäjyyspolitiikkaa kokonaisuutena arvioimme tutkimustulostemme perusteella, että Suomessa emme niinkään tarvitse uusia yksittäisiä instrumentteja, vaan pikemminkin vähemmän ja vaikuttavampia ja laadukkaampia instrumentteja. Työpajoissa pohditut hyvän instrumentin kriteerit (ks. luku 6.4) voisivat toimia lähtökohtana instrumenttivalikoimaa virtaviivaistettaessa kokeiltavaksi Suomessa.

Toimenpidesuositus B2: Arvioidaan kriittisesti julkisen sektorin roolia palveluiden tuottajana.

Julkinen sektori tuo länsimaissa turvaa, mutta samalla sen suuri koko vähentää yrittäjyysaktiivisuutta julkisen sektorin toimiessa itse monien palveluiden tuottajana. Suomen olosuhteissa tämä lienee osaltaan vaikuttanut siihen, että meillä syntyy verraten vähän uutta yritystoimintaa henkilöpalveluihin. Joillakin sektoreilla, esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollossa, julkinen ja kolmas sektori ovat merkittäviä palveluntuottajia jättäen yksityiselle sektorille ja toimiville markkinoille niukasti tilaa. Julkisen sektorin yritystoiminta voi myös kilpailullisesta näkökulmasta olla ongelmallista. Suomi on monia muita länsimaita jäljessä palveluyhteiskuntaan siirtymisessä, mikä voi liittyä osaltaan 'tee-se-itse' -asenteeseen, itsepalvelukulttuuriin tai kokeiluhaluttomuuteen (ketju-/brandiuskollisuuteen). Onkin tärkeää, että julkinen sektori ei omalla toiminnallaan hidasta vaan pikemminkin kannustaa palveluyrittäjyyden syntyä esimerkiksi palveluita ostamalla sen sijaan että tuottaisi niitä itse.

Toimenpidesuositus B3: Kohdennetaan julkisia hankintoja uusille innovatiivisille alkaville yrityksille ja niiden innovatiivisille aihioille.

On tärkeää tunnistaa julkisen sektorin ja julkisten hankintojen merkittävä rooli innovaatioiden edistämässä ja yrittäjyyden vahvistamisessa. Julkisen sektorin organisaatiot tekevät merkittävässä määrin pienempiä ja suurempia hankintoja, joilla voidaan katalysoida uutta ja innovatiivista yritystoimintaa. Perinteisesti innovaatiot ymmärretään verrattain kapeasti, lähinnä teknologisina ratkaisuina, joskin viime aikoina myös erilaiset liiketoiminta- tai sosiaaliset innovaatiot ovat saaneet kasvavaa huomiota. Laajempi tulkinta innovaatioista tuo innovaatiopolitiikan ja edistämistoimien kohteeksi myös uudenlaisia yrityksiä, esimerkiksi luovan talouden sektorilta, jotka kehittävät uusia, mahdollisesti skaalautuviakin ratkaisuja akuutteihin yhteiskunnallisiin ongelmiin. Myös tällaiset uudet ratkaisut ja yritykset voisivat olla julkisten hankintojen potentiaalisia toteuttajia. Kansallinen julkisten hankintojen strategia ja esimerkiksi KEINO-osaimiskeskus ja Hankinta Suomi -yhteistyöverkosto ovat oikeansuuntaista toimintaa ja niiden hyödyntäminen entistä vaikuttavammin myös uusien innovatiivisten yritysten synnyssä ja kasvun mahdollistamisessa on perusteltua.

Toimenpidesuositus B4: Arvioidaan erilaisten yrittäjyyspoliittisten toimien soveltumista ja kohdentamista demografioiltaan, tavoitteiltaan ja yrittäjyyden vaiheitaan erilaisille ryhmille.

Suomessa yrittäjyyspolitiikka on geneeristä ja yrittäjyyden erilaisuuden tunnistaminen on heikosti läsnä kansallisissa linjauksissa. Geneerinen yrittäjyyspolitiikka palvelee lähtökohtaisesti ja resurssitehokkaasti kaikkia, vaikka kohdentumpana se saattaisi palvella vielä paremmin jotakin erityisryhmää. Tasapainoilu niukkojen resurssien ja erityistarpeiden huomioon ottamisen välillä on ymmärrettävää. Kansainväliset verrokiesimerkit kuitenkin osoittavat, että kohdentaminen voi olla perusteltua esimerkiksi naisten, nuorten tai korkeakoulutettujen keskuudessa, koska näiden ryhmien alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuus on meillä vähäisempää kuin kansainvälisillä verrokeilla. Kohdentumista voitaisiin arvioida myös yrittäjien erilaisten tavoitteiden kannalta esimerkiksi sen mukaan, painottuuko yrittäjydessä oman toimeentulon hankkiminen, vaurastuminen tai yhteiskunnallinen vaikuttavuus. Instrumentteja voitaisiin myös jäsentää esimerkiksi potentiaalisen, alkuvaiheen ja kasvuhakuisen yrittäjyyden osalta. Lisäksi yrittäjyyden edistämässä voitaisiin hyödyntää Suomessa enemmän polkuajattelua eli sitä miten eri keinot tukevat yksilön siirtymiä yrittäjyyden prosessissa. Kansainvälisistä verrokeista löytyy esimerkkejä siitä, miten korkeakouluopiskelijoiden miniyrityskokeilujen lisäksi tuetaan opiskelijoiden siirtymistä varsinaisen yrityksen perustamiseen tai miten maahanmuuttajayrittäjälle tarjotaan pikaviisumin lisäksi laajempaa tukea integroitumiseen.

Toimenpidesuositus B5: Yhteensovitetaan tilastointi ja eri järjestelmät yrittäjää määriteltäessä yrittäjyyspolitiikan tueksi ja seuraamiseksi.

Tämä tutkimus on tuottanut päätöksenteon tueksi kokonaisvaltaisen kuvan yrittäjyydestä ja erityisesti yritysten perustamisaktiiviteetista Suomessa. On tärkeää, että (yrittäjyys)poliittinen päätöksenteko perustuu tutkittuun tietoon. Tämä palvelee kumpaa-kin esittämäämme toimenpidekokonaisuutta. Tutkimuksen aikana vahvistui käsitys siitä, että keskeisen toimijan ja käsitteen – yrittäjä – haltuun ottaminen tilastojen perusteella ei ole ongelmattonta. Tilannekuvan hahmottaminen on haasteellista, koska eri indikaattorit piirtävät erilaista kuvaa näennäisesti samasta ilmiöstä/toimijasta (ks. Sutela & Pärnänen, 2018). Lisäksi työn tekemisen ja itsensä työllistämisen uudet muodot haastavat perinteisen työelämän käsitteistöä ja lainsäädäntöä, erityisesti sosiaali- ja työttömyysturvan osalta (Koramo et al., 2017). Käytännössä yhteiskunnan eri järjestelmien (esim. verottaja, sosiaaliturva) eri tulkinnat yksilön/yrittäjän tilanteesta heikentävät yrittäjän kykyä ennakoida toimintansa vaikutukset esimerkiksi sosiaaliturvan ja verotuksen suhteen. Tämä saattaa korostua yrittäjyyden uusien muotojen, kuten kevytyrittäjyyden, yhteydessä. Yhdenmukainen tilastointi ja samansuuntaiset järjestelmät tuottaisivat nykyistä selkeämmän tilannekuvan päätöksenteon tueksi ja mahdollisuuden seurata työelämän murrosta ja politiikkatoimien vaikuttavuutta. Lisäksi ne toisivat ennakoitavuutta myös yrittäjän työn tekemisen arkeen.

Lopuksi

Yrittäjyysaikomukset ja alkuvaiheen yrittäjyysaktiivisuus ovat suhteellisen alhaisella tasolla Suomessa. Työpajoissa keskusteltiin myös siitä, mikä on 'sopiva' määrä yrittäjyyttä suomalaisessa yhteiskunnassa. Vastaus tähän riippuu muun muassa siitä, millaisia odotuksia yrittäjyydelle asetetaan, mitä sillä odotetaan saavutettavan ja millaisista asioista jäädään ilman yrittäjyyttä paitsi tai toisaalta ollaan valmiita luopumaan yrittäjyysaktiivisuuden lisäämiseksi. Tutkijoina koemme, että emme voi antaa tällaisiin, osin ideologiinkin kysymyksiin vastauksia. Yrittäjyys ilmiönä on vahvasti kietoutunut yhteiskuntaan ja yhteiskuntajärjestykseen. Näin ollen yrittäjyyden edistäminen ei myöskään ole pelkästään yrittäjyyspolitiikan asia, vaan se liittyy laajemmin yhteiskuntaan, kulttuuriin ja normistoihin sekä siihen millaista yhteiskuntaa ja elintasoja tavoitella. Tämä vahva kytkös näkyy myös esittämässämme toimienpidesuosituksissa, jotka jäsentelimme toisaalta koko yhteiskuntaa ja toisaalta yrittäjyyspolitiikkaa käsitteleviin kokonaisuuksiin.

Liitteet

Liite A. Poliittikatoimien tarkastelussa käytetyt lähteet

- Alsos, G. A., Clausen, T. H., Isaksen, E. J. & Åmo, B. W. (2014). Global Entrepreneurship Monitor. Entreprenørskap i Norge 2014. Handelshøgskolen I Bodø, <https://www.gemconsortium.org/report>, haettu 17.2.2022.
- Durst, S., & Gerstlberger, W. (2020). Financing responsible small-and medium-sized enterprises: An international overview of policies and support programmes. *Journal of Risk and Financial Management*, 14(10), 1–23.
- EC/OECD (2022). *STIP Compass International Database on Science, Technology and Innovation Policy (STIP)*, <https://stip.oecd.org>, haettu 18.2.2022.
- European Commission (2011) *SBA Fact Sheet 2010–2011, Ireland*. Directorate General for Enterprise and Industry, <http://www.een-ireland.ie/>, haettu 18.2.2022.
- European Commission (2014). *A Study on R&D Tax Incentives Annex: Good practice cases. Final Report*. Taxation Papers, Working Paper. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2014.
- European Commission (2014). *SBA Fact Sheet 2014, Norway*. Directorate General for Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs: SME Performance Review, https://single-market-economy.ec.europa.eu/smes/sme-strategy/sme-performance-review_en#paragraph_885, haettu 18.2.2022.
- European Commission (2015). *SBA Fact Sheets, EU countries in 2015*. Directorate General for Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs: SME Performance Review, https://single-market-economy.ec.europa.eu/smes/sme-strategy/sme-performance-review_en#paragraph_885, haettu 18.2.2022.
- European Commission (2016). *SBA Fact Sheets, EU countries in 2016*. Directorate General for Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs: SME Performance Review, https://single-market-economy.ec.europa.eu/smes/sme-strategy/sme-performance-review_en#paragraph_885, haettu 18.2.2022.
- European Commission (2017). *SBA Fact Sheets, EU countries in 2017*. Directorate General for Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs: SME Performance Review, https://single-market-economy.ec.europa.eu/smes/sme-strategy/sme-performance-review_en#paragraph_885, haettu 18.2.2022.
- European Commission (2018). *SBA Fact Sheets, EU countries in 2018*. Directorate General for Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs: SME Performance Review, https://single-market-economy.ec.europa.eu/smes/sme-strategy/sme-performance-review_en#paragraph_885, haettu 18.2.2022.
- European Commission (2019). *Database of SBA policy measures 2019*. Directorate General for Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs: SME Performance Review, https://single-market-economy.ec.europa.eu/smes/sme-strategy/sme-performance-review_en#paragraph_885, haettu 29.1.2021.
- European Commission (2019). *SBA Fact Sheets, EU countries in 2019*. Directorate General for Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs: SME Performance Review, https://single-market-economy.ec.europa.eu/smes/sme-strategy/sme-performance-review_en#paragraph_885, haettu 20.1.2022.
- European Commission (2020). *Database of SBA policy measures 2020*. Directorate General for Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs: SME Performance Review, https://single-market-economy.ec.europa.eu/smes/sme-strategy/sme-performance-review_en#paragraph_885, haettu 29.1.2021.
- European Commission (2021). *2021 SME Country Fact Sheet's Background Document, Finland*. Directorate General for Internal Market, Industry, Entrepreneurship

- and SMEs: SME Performance Review, https://single-market-economy.ec.europa.eu/smes/sme-strategy/sme-performance-review_en#paragraph_885, haettu 22.6.2021.
- European Commission (2021). *SME Fact Sheet 2021, Latvia*. Directorate General for Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs: SME Performance Review, https://single-market-economy.ec.europa.eu/smes/sme-strategy/sme-performance-review_en#paragraph_885, haettu 21.1.2022.
- European Commission (2022). *Small Business Act – Database of good practices*. Directorate General for Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs, <https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/sme-best-practices/SBA/index.cfm?fuseaction=welcome.detail>, haettu 18.2.2022.
- European Commission, Executive Agency for Small and Medium-sized Enterprises (2019). *Evaluation of support services for would-be entrepreneurs and newly established businesses: final report*. Publications Office, 2019.
- Halabisky, D. (2018). *Policy Brief on Women's Entrepreneurship*. OECD SME and Entrepreneurship Papers, No. 8, OECD Publishing, Paris.
- Herrington, M. (2016). *Global Entrepreneurship Monitor. Policy Briefs 2016*. <https://www.gemconsortium.org/report>, haettu 17.2.2022.
- Herrington, M. (2017). *Global Entrepreneurship Monitor. Policy Briefs 2017*. <https://www.gemconsortium.org/report>, haettu 17.2.2022.
- Interreg Europe (2022). *Policy Learning Platform – Policy solutions – Good practices*, <https://www.interregeurope.eu/policy-solutions/good-practices>, haettu 1.7.2022.
- OECD (2005). *OECD SME and Entrepreneurship Outlook 2005*. OECD Publishing, Paris.
- OECD (2019). *OECD SME and Entrepreneurship Outlook 2019*. OECD Publishing, Paris.
- OECD (2019). *SME and Entrepreneurship Policy in Ireland*. OECD Studies on SMEs and Entrepreneurship, OECD Publishing.
- OECD (2020) *International Compendium of Entrepreneurship Policies*. OECD Studies on SMEs and Entrepreneurship, OECD Publishing, Paris.
- OECD (2021). *An in-depth analysis of one year of SME and entrepreneurship policy responses to COVID-19: Lessons learned for the path to recovery*. OECD SME and Entrepreneurship Papers, No. 25, OECD Publishing, Paris.
- OECD (2021). *Business advice for entrepreneurship and small firms*. OECD SME and Entrepreneurship Papers, No. 23, OECD Publishing, Paris.
- OECD (2021). *Entrepreneurship Policies through a Gender Lens*. OECD Studies on SMEs and Entrepreneurship, OECD Publishing, Paris.
- OECD (2021). *OECD SME and Entrepreneurship Outlook 2021*. OECD Publishing, Paris.
- OECD (2021). *R&D Tax Incentives: Ireland, 2021*. Directorate for Science, Technology and Innovation, December 2021, www.oecd.org/sti/rd-tax-stats-ireland.pdf, haettu 14.8.2022.
- OECD (2021). *SME and entrepreneurship policy frameworks across OECD countries: An OECD Strategy for SMEs and Entrepreneurship*. OECD SME and Entrepreneurship Papers, No. 29, OECD Publishing, Paris.
- OECD (2021). *The Digital Transformation of SMEs*. OECD Studies on SMEs and Entrepreneurship, OECD Publishing, Paris.
- OECD (2021). *The Digital Transformation of SMEs*. OECD Studies on SMEs and Entrepreneurship, OECD Publishing, Paris.
- OECD/European Commission (2020). *Policy brief on recent developments in youth entrepreneurship*. OECD SME and Entrepreneurship Papers, No. 19, OECD Publishing, Paris.

OECD/European Union (2016). *Inclusive Business Creation: Good Practice Compendium*. Local Economic and Employment Development (LEED), OECD Publishing, Paris.

World Bank (2022). *Business Reforms*. Doing Business Archive, <https://archive.doingbusiness.org/en/reforms>, haettu 16.2.2022.

Liite B. GEM-tutkimushankkeen ja -aineistojen kuvaus

Tausta

Kansainvälinen yrittäjyysmonitori (Global Entrepreneurship Monitor, GEM) on kansallisten tiimien muodostama tutkimushanke, jossa tarkastellaan yrittäjyysaktiivisuutta eri maissa. GEM käynnistyi vuonna 1999 ja siihen osallistuvien maiden määrä vaihtelee vuosittain. Esimerkiksi vuonna 2021 mukana oli 50 maata ja vuosien varrella hankkeeseen on osallistunut yhteensä noin 120 eri maata (Suomi ollut mukana 19 eri vuotena). GEM-hankkeessa kerätään maakohtaisia tietoja kahdella kyselyllä, jotka suunnataan aikuisväestölle ja yrittäjyyden asiantuntijoille.

Aikuisväestökysely (Adult Population Survey, APS)

Aikuisväestökyselyllä kerätään tietoa yrittäjyyden yleisyydestä. Kyselyyn valitaan kussakin maassa aikuisväestöstä (18–64-vuotiaat) satunnaisesti edustava otos, jonka koko vaihtelee 1500:sta lähes 35 000 henkilöön (Suomessa n. 2000 henkilöä) perusjoukon koosta riippuen. Vuosittaiset kyselyt tapahtuvat pääsääntöisesti touko–elokuussa (Suomessa tyypillisesti touko–kesäkuu) ja aineistojen keruutapa vaihtelee maakohtaisesti (Suomessa puhelinhaastattelut). Kysely koostuu eri osioista, joissa selvitetään pääosin kyllä-ei -tyyppisillä kysymyksillä muun muassa vastaajien näkemyksiä kansallisesta yrittäjyyskulttuurista, henkilökohtaisista yrittäjyysvalmiuksista ja mahdollisesta omasta yrittäjyysaktiivisuuden vaiheesta (aikomukset, alkuvaihe, vakiintunut ja päättyvä yrittäjyys). Kyselyssä kerätään vastaajilta myös erilaisia demografisia tietoja. Lopuksi maakohtaisten kyselyjen data-aineistot harmonisoidaan ja yksittäisistä kysymyksistä muodostetaan yrittäjyysaktiivisuutta kuvaavia indikaattorimuuttujia.

Asiantuntijakysely (National Expert Survey, NES)

Asiantuntijakyselyllä kerätään tietoa yrittäjyyden maakohtaisista puitetekijöistä. Kyselyyn valitaan kussakin maassa 36 asiantuntijaa harkinnan varaisesti oletetun puitetekijäkohtaisen asiantuntemuksen perusteella. Vuosittaiset kyselyt ajoittuvat yleisimmin touko–elokuulle (Suomessa useimmiten touko–kesäkuu). Kyselyssä asiantuntijoita pyydetään Likert-tyyppisten kysymysasteikoiden avulla arvioimaan noin kymmentä erilaisista puitetekijää koskien esimerkiksi yrittäjyyteen liittyvää kansallista kulttuuria, kasvatusta, koulutusta, rahoitusta, fyysistä infrastruktuuria ja sääntelyä. Lopuksi maakohtaiset data-aineistot harmonisoidaan ja yksittäisistä kysymyksistä muodostetaan yrittäjyyden puitetekijöitä kuvaavia indikaattorimuuttujia.

Tulosten raportointi ja datojen hyödyntäminen

GEM-hankkeen päätulokset raportoidaan vuosittain ilmestyvässä kansainvälisessä julkaisussa, joka sisältää tietoja kaikista ko. vuonna mukana olleista maista sekä aikuisväestö- että asiantuntijakyselyn osalta. Lisäksi kansalliset tutkimustiimit julkaisevat harkintansa mukaan erilaisia maakohtaisia raportteja. GEM-hanke julkistaa lisäksi kaikki maakohtaiset data-aineistot vaiheittain niin, että aluksi kukin maatiimi saa käyttöönsä oman harmonisoidun datansa, seuraavaksi ko. vuoden maatiimit saavat käyttöönsä toistensa aineistot ja lopulta kaikki data on julkisesti saatavilla GEM-hankkeen internetsivuilta. Tässä käsillä olevassa, valtioneuvoston kanslian tilaamassa tutkimuksessa on hyödynnetty kansainvälisten GEM-raporttien tuloksia (GEM, 2022), GEM-hankkeen internetsivuilta saatavilla olevia tietoja (GEM, 2023a) sekä suoraan GEM-data-aineistosta (GEM, 2023b) tehtyjä analyyseja. Vuosien 2001–2016 data-aineistot on haettu GEM:n internetsivuilta ja vuoden 2021 aineisto on saatu käyttöön Suomen Yrittäjät ry:ltä, joka vastasi tuolloin GEM:n aineistonkeruun toteutuksesta Suomessa.

Liite C: Yrittäjä- ja yritysanalyysin tietolähteet

Yrittäjät

Haemme ja määrittelemme henkilöitä yrittäjiksi tulorekisterin ja elinkeinotoiminnan veroilmoituksen (lomake 5) tietojen perusteella. Tulorekisteri on kansallinen sähköinen tietokanta, joka sisältää henkilöiden reaaliaikaiset, maksukohtaiset palkka-, työsuhde-, eläke- ja etuustiedot. Tulorekisterin käytännön toteutuksesta vastaa Verohallinto. Palkkatietoja ovat ilmoittaneet tulorekisteriin vuoden 2019 alusta lähtien kaikki työnantajat, yhdistykset, säätiöt, kotitaloustyönantajat, asunto-osakeyhtiöt ja muut toimijat, joilla on velvollisuus ilmoittaa palkkatietoja jollekin tulorekisterin käyttäjätaholle, esimerkiksi Tilastokeskukselle. Tulorekisteri ei sisällä muun muassa pääoma- ja yrittäjätuloja. Yksityisen elinkeinonharjoittajan eli ns. toiminimiyrittäjän on annettava elinkeinotoiminnan veroilmoitus aina, vaikka toimintaa ei olisi ollut.

Yritykset

Haemme ja määrittelemme yritykset niiden oikeudellisen muodon eli verotuksen oikeudellisen aseman mukaan: haettuja oikeudellisia muotoja ovat luonnollinen henkilö (toiminimi), avoin yhtiö, kommandiittiyhtiö ja osakeyhtiö. Kolmeen viimeiseen näistä viittaamme yhteisnimellä ”yhtiö”.

Oikeudellisten yksiköiden perustiedot

Oikeudellisten yksiköiden perusaineisto pohjautuu Verohallinnon asiakastietokantaan ja Tilastokeskuksen yritysrekisterin päättelyihin. Luokitus- ym. tiedot sisältävät tietojen muutoshistorian koko voimassaoloajaltaan.

Oikeudellisen yksikön aloituspäivä on pääsääntöisesti Verohallintoon tai kaupparekisteriin merkitsemispäivä tai luonnollisella henkilöllä Y-tunnuksen alkamis-/antopäivä. Oikeudellisen yksikön taloudellisen toiminnan aloituspäivämäärä on käytännössä sen tilikauden alkupäivä, jolloin yksikön toiminnallisuus havaitaan. Oikeudellisen yksikön taloudellisen toiminnan loppumispäivämäärä on puolestaan sen tilikauden loppupäivä, jolloin toiminnallisuuden lopetus havaitaan. Tieto päivitetään lisäksi aina, kun saadaan tieto Y-tunnuksen lopettamisesta. Tietoa yritystoiminnan loppumisesta päätellään tilastoaineistojen, tiedusteluiden tietojen tai yrityksen yhteydenottojen kautta. Joissakin tapauksissa yritys voi jatkaa parin vuoden päästä uudelleen toimintaa, jolloin yksikkö aktivoidaan, jos tieto toiminnan jatkamisesta saadaan jostakin lähteestä (esim. alv- tai työnantajarekisteri, elinkeinoverorekisteri, tulorekisteri tai maatalouden tilinpäätösaineisto).

Elinkeinoverorekisteri

Elinkeinoverorekisterin osalta käytämme seuraavia kolmea veroilmoitusten tietoa:

- 5 Elinkeinotoiminnan veroilmoitus - liikkeen- tai ammatinharjoittaja
- 6A Elinkeinotoiminnan veroilmoitus – elinkeinoyhtymä (avoimet yhtiöt ja kommandiittiyhtiöt)
- 6B Elinkeinotoiminnan veroilmoitus – yhteisö (mm. osakeyhtiö ja osuuskunta)
- Osakastieto

Osakastietojen aineisto perustuu Tilastokeskuksen yritysten tilinpäätös- ja rakennetilaston tietoihin ja Verohallinnon Tilastokeskukselle tilastointia varten toimittamiin osakeyhtiöiden osakastietoihin ja osinkotietoihin. Osakeyhtiön on ilmoitettava tiedot osakkaistaan, jos osakkaita on enintään 10. Jos osakkaita on enemmän, osakeyhtiö ilmoittaa vähintään 10 % yhtiön osakekannasta omistavien osakkaiden henkilötiedot sekä kaikki osakkaat, joille on annettu osakaslaina. Tiedot kerätään vuosittain Verohallinnon lomakkeella 6B ja lisälomakkeella 72.

Kaupparekisterin vastuuhenkilötiedot

Kaupparekisterin vastuuhenkilötietoihin on poimittu PRH:n kaupparekisteristä vastuuhenkilöt, hallituksen jäsenet, varajäsenet, puheenjohtajat sekä toimitusjohtajat, jotka

on rekisteröity aikavälillä 1.1.1994–31.12.2015 ja 1.1.2016–14.7.2019 (kaksi erillistä poimintaa). Yhtiömuodoista ovat mukana osakeyhtiöiden lisäksi vakuutusyhtiöt, säästö- ja osuuspankit sekä osuuskunnat.

Poiminnassa on ollut haasteena aikavälillä tapahtuneet muutokset ilmoitusten käsittelyssä ja järjestelmissä. Erityisesti uuden kaupparekisterin käsittelyjärjestelmän käyttöönoton jälkeen toukokuun alusta 2014 lähtien, muun muassa henkilön itse ilmoittamien tehtävistä erojen käsittely on muuttunut. Aiemmin toimielin jäi voimaan ja vain eroavat roolit vanhennettiin, nykyään koko toimielin rekisteröidään uudelleen. Hallituksen voimassaolon alkamispäivä on siis joko se päivämäärä, kun itse hallitus on rekisteröity, tai jos hallituksesta eroaa joku, niin hallituksen voimassaolon alkupäivämäärä on tällöin hallituksen jäsenen eron rekisteröintipäivä. Omien erojen yhteydessä rekisteröidään näin ollen aina koko hallitus uudelleen. Tietosisällössä voi olla historiatietojen osalta näiden järjestelmätekniisten ja muiden tietojen käsittelyssä aikanaan tapahtuneiden virheiden vuoksi sisällöllisiä virheitä ja puutteellisuuksia.

Osakas- ja perhetiedot

Perustetun yrityksen omistustaustaa selvitettiin kahden rekisteriaineiston avulla. Käytetyt aineistot olivat Tilastokeskuksen FLOWN-OWNER tietokanta osakastiedoista ja FOLK-henkilöaineiston perhemoduuli (FOLK-Perhe). Osakeyhtiön on ilmoitettava tiedot osakkaistaan, jos osakkaita on enintään kymmenen. Jos osakkaita on enemmän, osakeyhtiö ilmoittaa vähintään 10 prosenttia yhtiön osakekannasta omistavien osakkaiden henkilötiedot sekä kaikki osakkaat, joille on annettu osakaslaina. Tiedot kerätään vuosittain Verohallinnon lomakkeella 6B ja lisälomakkeella 72. Aineistoon on yhdistetty verottajan tieto yrityksen osakekannasta¹² ja yrityksen hallussa olevista omista osakkeista. FOLK-henkilöaineiston perhemoduulissa on perheväestöön kuuluvien henkilöiden perhettä koskevia, pääasiassa perheen lasten lukumäärään liittyviä tietoja. Moduuli sisältää perheille luodut koodit perheenjäsenten yhdistämiseksi saman tilastovuoden aikana.

Aloittavan yrityksen hallituksen tai omistajan kokemus muista yrityksistä

Kokemuksessa on laskettu, kuinka monessa yrityksessä hallituksen jäsen tai omistaja on ollut mukana joko hallituksen jäsenenä tai toimitusjohtajana kymmenenä vuotena ennen uuden yrityksen perustamista. Jos yritys on esimerkiksi perustettu vuonna 2020, olemme laskeneet, kuinka monessa yrityksessä sen hallituksen jäsen tai omistaja on ollut mukana joko hallituksen jäsenenä tai toimitusjohtajana vuosina 2010–

¹² Tieto osakekannasta oli usein puutteellinen: osakekannan kooksi oletettiin näissä tapauksissa ilmoitettujen osakeomistusten summa.

2019. Jokaisesta positioista jossakin yrityksessä jonakin kyseisen ajanjakson vuonna on saanut yhden ”pisteen”. Pisteet on laskettu yhteen ja luokiteltu seuraavasti:

- Hallituksen jäsenten osallistumisen luokittelu: 0, 1–10, 11–25, 26–50, 51–100, yli 100
- Omistajien osallistumisen luokittelu: 0, 1–4, 5–10, 11–20, 21–50, yli 50

Liite D: Tutkimuksessa käytetyt määritelmät

Tutkimuksessa käytetyt yrittäjätyytit

Kevytyrittäjä

Kutsumme kevytyrittäjiksi laskutuspalveluja tarjoavien yritysten kautta yrittäjinä toimivia henkilöitä. Laskutuspalveluyritykset voivat järjestää oman toimintansa eri tavoin. Laskutuspalvelu ja työn suorittaja eli kevytyrittäjä voivat sopia verotuksellisen työsuhteen muodostumisesta, jolloin maksettu suoritus on palkkaa. Työeläkevakuuttajien, työttömyysvakuutuksen sekä työtaturma- ja ammattitautivakuutuksen näkökulmasta kyseessä ei ole kuitenkaan työsuhde. Vakuuttajien näkökulmasta laskutuspalveluyrityksen kautta laskutettu työ tehdään yrittäjänä ja työskentely pitää vakuuttaa yrittäjän eläkelain mukaisesti.

Tutkimuksessa tarkasteltavat laskutuspalveluyritykset on lueteltu seuraavassa taulukossa. Laskutuspalveluyritysten ilmoitukset yksilöidään Tilastokeskuksen vastaanottamasta tulorekisteriaineistosta maksajan y-tunnuksen perusteella. Laskutuspalveluyritysten oman henkilöstön palkat poistetaan aineistosta vaatimalla, että maksettaessa noudatetaan yrittäjän eläkelakia työsuhteisen palkanmaksun sijaan.

Taulukko 15. Tutkimuksessa tarkasteltavat laskutuspalveluyritykset.**Laskutuspalveluyritys (y-tunnus)**

4eze / 4works Oy 2955197-3	Omapaja Oy 2399894-2
Eezy Kevytyrittäjät Osk 2197002-2	Osula osk 2960912-7
Finjob Oy 2505472-6	Osuuskunta Kevytyrittäjät Pro Suomi 3006530-7
FlexWork 3168892-8	PalkkaOnline / DuuniOnline Oy 3020384-5
Floy Oy 2759704-6	Pooli / Laskutuspalvelu Pooli Oy 3107248-8
Free Kevytyrittäjä / Free-Laskutus Oy 2768169-4	Talenom Kevytyrittäjä Oy 3170176-6
Kassavirtanen Oy 2803711-2	Toimipiste/Taitajien Toimipiste Oy 2840006-5
Keikkalasku 2883508-5	Truster Oy 1772129-3
KTI Kevytyrittäjä/KTI Laskutus Oy 2988781-3	Työt rahaksi 1834067-9
Laskuttamo Oy 3153503-2	UKKO.fi 2485076-3
Ninjou Oy 2543310-1	Uuras 2923723-9
Odeal Oy 2269472-8	

OP:n kevytyrittäjät puuttuvat tästä tarkastelusta, koska OP:n palvelussa haetaan kevytyrittäjäksi ryhtyvälle Y-tunnus ja hänestä tulee yksityinen elinkeinonharjoittaja eli kuuluu kategorisoinnissamme toiminimiyrittäjien kategoriaan.

Toiminimi (yksityinen elinkeinonharjoittaja)

Yksityinen elinkeinonharjoittaja tarkoittaa elinkeinotoimintaa harjoittavaa luonnollista henkilöä (ihmistä) erotukseksi elinkeinotoimintaa harjoittavasta yhtiöstä. Moni yksityinen elinkeinonharjoittaja käyttää toiminimeä. Varsinaisesti toiminimi tarkoittaa minkä tahansa yrityksen rekisteröityä nimeä. Toiminimi on sanana kuitenkin vakiintunut kielessä niin, että sen käyttäminen yksityistä elinkeinonharjoittajaa tarkoittaessa on usein selkeämpää. Yksityinen elinkeinonharjoittaja on yrittäjä, mutta ei yhtiö. Henkilö toimii omissa nimissään ja vastaa taloudellisesti itse sitoumuksistaan.

Toiminimellä aloittavalle henkilölle ei ole monia rajoituksia. Yrittäjän on asuttava Euroopan talousalueella sekä oltava vähintään 18-vuotias. Alaikäinenkin voi toimia yksityisenä elinkeinonharjoittajana huoltajan luvalla. Toiminimi pitää rekisteröidä kaupparekisteriin, jos

- harjoitetaan luvanvaraista elinkeinoa
- elinkeinotoimintaa varten on pysyvä toimipaikka, joka on asunnosta erillinen liiketila
- palveluksessa on muita henkilöitä kuin aviopuoliso tai alaikäinen lapsi/lapsenlapsi
- toiminimi halutaan suojata
- haetaan yrityskiinnitystä

Toiminimiyrittäjä ei voi nostaa palkkaa, vaan nostot ovat yksityisnostoja. Toiminimiyrittäjän yksityisnostoja ei ilmoiteta tulorekisteriin. Toiminimen yksityisnostoja käsitellään toiminimen kirjanpidossa, ja ne ilmoitetaan veroilmoituksella. Jos toiminimellä on kuitenkin työntekijöitä, toiminimiyrittäjän työntekijöille maksamat palkat ilmoitetaan tulorekisteriin.

Yhtiömuotoinen yrittäjä (yrittäjän eläkelain mukaisesti eläkevakuutettu)

Yrittäjän eläkelain (YEL) mukaisella yrittäjällä tarkoitetaan henkilöä, joka tekee ansio-työtä olematta työsuhteessa tai virka- tai muussa julkisoikeudellisessa toimisuh- teessa. Yrittäjänä pidetään avoimen yhtiön yhtiömiestä tai muun yhteisön tai yhtymän sellaista osakasta tai yhtiömiestä, joka on henkilökohtaisessa vastuussa yhteisön tai yhtymän velvoitteista ja sitoumuksista.

Yrittäjän eläkelain perusteella vakuutetaan myös osakeyhtiössä johtavassa asemassa työskentelevä osakas, joka omistaa yksin yli 30 prosenttia tai yhdessä perheenjäsen- tensä kanssa yli 50 prosenttia osakkeista tai äänimäärästä. Silloin, kun osakas omis- taa yhdessä perheenjäsenten kanssa, tulee hänen omistaa itse vähintään yksi osake. Avoimen yhtiön yhtiömies ja kommandiittiyhtiön vastuunalainen yhtiömies vakuute- taan niin ikään YEL:n mukaan.

Yrittäjän eläkelain (YEL) mukainen vakuuttaminen on pakollista, jos yritystoiminta kes- tää yli 4 kuukautta. YEL-vakuuttaminen on pakollista useimmille yrittäjille, eikä sitä voi korvata vapaaehtoisilla vakuutuksilla. Sivutoimisesti työskentelevien yrittäjien on otet- tava YEL-vakuutus, jos vakuuttamisen edellytykset täyttyvät muilta osin. Henkilö kuu- luu YEL-vakuutuksen piiriin, jos hän:

- asuu Suomessa
- työskentelee yrityksessään
- on toiminut yrittäjänä vähintään 4 kuukautta yhtäjaksoisesti
- ei kuulu minkään muun eläketurvan piiriin saman toiminnan perusteella
- vuotuinen työtulo on vähintään 8 261,71 euroa (2022)
- on 18–68-vuotias

Toiminimillä eli yksityisillä elinkeinonharjoittajilla YEL-vakuutus tehdään ammatinharjoittajalle. Usein myös perheenjäsenet työskentelevät yrityksessä. Heidät vakuutetaan joko YEL- tai työntekijän eläkelaki (TyEL) vakuutuksella. Osakeyhtiössä toimivan yrittäjän aviopuoliso, joka ei ole yrityksen osakas, vakuutetaan työntekijän eläkelain mukaan. Jos yrittäjän aviopuolisolla on itsellään yksikin osake, johtava asema, kuten hallituksen jäsen, toimitusjohtaja tai muu vastaava yrityksessä ja perheessä yli 50 prosentin omistus tai määräysvalta osakeyhtiössä, vakuutetaan aviopuoliso kuitenkin yrittäjän eläkelain mukaan. Myös johtava asema ja yli 30 prosentin henkilökohtainen omistus tai määräysvalta vievät aviopuolison YEL-vakuuttamisen piiriin. Osakeyhtiötä koskevat rajat koskevat myös osuuskuntia.

Maatalousyrittäjä (maatalousyrittäjän eläkelain mukaisesti eläkevakuutettu)

Maatalousyrittäjän eläkelain mukaisen MYEL-vakuutuksen ottaminen on pakollista useimmille maatalousyrittäjille. MYEL-vakuutus on pakollinen, jos henkilö on 18-67-vuotias ja hänellä on peltoa, puutarhaa ja metsää yhteensä vähintään viisi MYEL-hehtaaria. Lisäksi tilan toiminnan on oltava maatalousverotettua ja työskentelyn kestävä vähintään neljä kuukautta. Vuotuisen MYEL-tulon on oltava vähintään 4 131 euroa (2022).

Maatalousyrittäjän työtulo määritellään maatalouden tuloverolain mukaisen työtulon perusteella, esimerkiksi maataloustyön, metsätyön, ja maatilatalouden tuloverolain mukaan harjoitettavien liitännäiselinkeinojen mukaan. Nämä työt kuuluvat MYEL-vakuutuksen piiriin. Jos maataloutta harjoitetaan yhtiömuotoisena, vaikuttaa omistusosuus ja asema henkilövakuuttamiseen. Johtavassa asemassa oleva, tilalla työskentelevä osakas vakuutetaan MYEL-vakuutuksella, jos tietyt ehdot täyttyvät. Jos maatalousyrittäjä harjoittaa lisäksi elinkeinoverolain mukaisia sivuelinkeinoja, täytyy hänen vakuuttaa itsensä näiltä osin YEL-vakuutuksella. Maatiloilla voidaan harjoittaa ainoastaan elinkeinoverolain mukaista elinkeinotoimintaa, kuten kasvihuoneviljelyä, jolloin yrittäjä vakuutetaan YEL-vakuutuksella.

Osakas/avainhenkilö (ei työttömyysvakuutusmaksuvelvollisuutta mutta palkansaajan eläkevakuutus)

Jokainen 18 vuotta täyttänyt ja alle 65-vuotias työntekijä on työttömyysvakuutusmaksuvelvollinen. Työnantaja on työttömyysvakuutusmaksuvelvollinen, jos se maksaa kalerivuoden aikana työntekijälleen palkkaa yhteensä yli 1 300 euroa. Maksuvelvollisuutta ei ole tietyissä yrittäjyyteen, sukulaisuuteen ja asemaan liittyvien seikkojen vuoksi.

Yrityksen osaomistajat maksavat pienempää palkansaajan työttömyysvakuutusmaksua kuin työntekijät. Osaomistajan käsite on määritelty työttömyysturvalaissa (1290/2002). Jos henkilö ei ole yrityksessä johtavassa asemassa, mutta työskentelee yrityksessä tai yhteisössä, hän on osaomistaja, jos jompikumpi seuraavista ehdoista täyttyy:

- henkilöllä itsellään on vähintään 50 % kyseisen yrityksen tai yhteisön osakepääomasta, äänivallasta tai muusta määräämisvallasta
- henkilöllä on yhdessä perheenjäsenensä¹³ kanssa vähintään 50 % osakepääomasta, äänivallasta tai muusta määräämisvallasta.

Jos henkilö on johtavassa asemassa¹⁴, mutta hän ei ole yrittäjän eläkelaiassa tai maatalousyrittäjän eläkelaiassa tarkoitettu yrittäjä, hän voi olla työttömyysturvalain mukaan osaomistaja, jos hän työskentelee yrityksessä ja jompikumpi seuraavista ehdoista täyttyy:

- henkilöllä on vähintään 15 % osakepääomasta, äänivallasta tai muusta määräämisvallasta
- henkilöllä on yhdessä perheenjäsenensä kanssa vähintään 30 % osakepääomasta, äänivallasta tai muusta määräämisvallasta.

Osakeyhtiön osakkaiden, osaomistajien ja heidän perheenjäsentensä työttömyysvakuutusmaksuvelvollisuus on kuvattu seuraavissa taulukoissa. ”Osakas/avainhenkilö” määritelmällä ymmärrämme taulukoiden henkilöitä, joita ei ole merkitty yrittäjiksi muttei myöskään palkansaajiksi.

¹³ Avio- ja avopuoliso sekä samassa taloudessa asuvat sukulaiset suoraan ylenevässä ja alenevassa polvessa (esimerkiksi lapset, vanhemmat ja isovanhemmat)

¹⁴ Toimitusjohtaja, hallituksen puheenjohtaja, hallituksen jäsen tai sitä vastaava asema. Hallituksen varajäsen on johtavassa asemassa vain, jos hän osallistuu hallituksen kokouksiin niin usein, että hänellä katsotaan olevan käytännössä samanlainen päätöksentekovalta kuin hallituksen varsinaisellakin jäsenellä.

Taulukko 16. Osakeyhtiön osakkaiden ja heidän perheenjäsentensä maksuvelvollisuus 1.7.2019 alkaen.

Omistus	Äänimäärä	Johtava asema	
		Kyllä	Ei
Yksin	alle 15 %	Palkansaaja	Palkansaaja
	15 - 30 %	Osaomistaja	Palkansaaja
	yli 30 %	Ei maksuvelvollisuutta, koska on yrittäjä*	Palkansaaja
	50 %	Ei maksuvelvollisuutta, koska on yrittäjä*	Osaomistaja
	Yli 50 %	Ei maksuvelvollisuutta, koska on yrittäjä*	Osaomistaja
Yhdessä perheenjäsenten kanssa (omistaa myös itse)	Alle 30 %	Palkansaaja	Palkansaaja
	30 - alle 50 %	Osaomistaja	Palkansaaja
	50 %	Osaomistaja	Osaomistaja
	yli 50 %	Ei maksuvelvollisuutta, koska on yrittäjä*	Osaomistaja

* Yrittäjällä tarkoitetaan eläkelain (YeL) 3 §:ssä sekä maatalousyrittäjän eläkelain (MyeL) 3-5 §:ssä tarkoitettua yrittäjää.

Taulukko 17. Osaomistajien ja heidän perheenjäsentensä maksuvelvollisuus muissa yhtiöissä 1.7.2019 alkaen.

Yhtiömuoto		
Yksityinen elinkeinoharjoittaja	Yrittäjä itse	Ei maksuvelvollisuutta
	Yrittäjän puoliso	Ei maksuvelvollisuutta
	Muu samassa taloudessa asuva perheenjäsen, joka saa palkkaa ja on työsuhteessa	Palkansaaja
Avoin yhtiö	Yhtiömies*	Ei maksuvelvollisuutta
	Yhtiömiehen perheenjäsen	Palkansaaja
Kommandiittiyhtiö	Vastuunalainen yhtiömies	Ei maksuvelvollisuutta
	Yhtiömiehen perheenjäsen	Palkansaaja
	Äänetön yhtiömies, joka ei ole vastuunalaisen yhtiömiehen perheenjäsen	Palkansaaja
	Äänetön yhtiömies, joka on vastuunalaisen yhtiömiehen perheenjäsen	Palkansaaja
Osuuskunta	Enintään 6 jäsentä ja äänimäärä yhtä suuri	Osaomistaja
	Yli 6 jäsentä ja äänimäärä on yhtä suuri**	Palkansaaja

* Henkilö, joka täyttää YEL 3 §:n tai MYEL 3-5 §:n ehdot, on yrittäjä tai maatalousyrittäjä, eikä hänellä ole työttömyysvakuutusmaksuvelvollisuutta.

** Jos osuuskunnan säännöissä ei ole määrätty äänimäärästä toisin.

Mahdollinen välillinen omistus eli omistus toisesta yrityksestä (väliyhteisö) voi myös vaikuttaa työttömyysvakuutusmaksuvelvollisuuteen. Jotta väliyhteisöomistamisella on työttömyysvakuutusmaksuvelvollisuuden kannalta merkitystä, tulee jonkin seuraavista kohdista täyttyä:

Osaakeyhtiöissä

- henkilö omistaa itse tai yhdessä perheenjäsenen kanssa vähintään puolet väliyhteisönä olevan osakeyhtiön osakepääomasta tai
- omistettujen osakkeiden äänimäärä on vähintään puolet kaikkien osakkeiden äänimäärästä
- Muissa yhtiömuodoissa henkilö on itse tai yhdessä perheenjäsenen kanssa väliyhteisönä olevan
- avoimen yhtiön yhtiömies
- väliyhteisönä olevan kommandiittiyhtiön vastuunalainen yhtiömies tai
- väliyhteisönä oleva elinkeinoharjoittaja.

Jotta henkilö voi välillisen omistuksen kautta täyttää yrittäjämääritelmän, tulee henkilön omistaa yksin tai yhdessä perheenjäsenten kanssa väliyhteisöstä yli 50 %. Lisäksi YEL 3 §:n ehtojen on täyttyvä.

Henkilö on välillisen omistamisen kautta osaomistaja, jos edellisten kriteerien lisäksi jokin seuraavista kriteereistä täyttyy:

- henkilö on johtavassa asemassa ja omistaa suoraan tai väliyhteisön kautta yhteensä 15% ja omistaa itse väliyhteisöstä vähintään puolet.
- henkilö on johtavassa asemassa ja omistaa yhdessä perheenjäsenen kanssa suoraan tai väliyhteisön kautta yhteensä vähintään 30 % tai
- henkilö omistaa yksin tai yhdessä perheenjäsenen kanssa suoraan tai väliyhteisön kautta yhteensä vähintään 50 %

Omistamisella tarkoitetaan osakeyhtiössä osakeomistuksen lisäksi myös osakkeiden tuottamaa äänimäärää.

- Satunnaisyrittäjä

Työsuorituksen maksajalla ei ole tietyissä tilanteissa velvollisuutta vakuuttaa tulonsaajaa, esimerkiksi vakuuttamisen euromääräisen alarajan tai tulonsaajan iän vuoksi tai siksi, että tulonsaaja toimii yrittäjänä. Määrittelemme "satunnaisyrittäjäksi" henkilön, jonka kohdalla ei tätä vakuuttamisvelvollisuutta (työeläke-, sairaus-, työttömyys- tai työtapaturma- ja ammattitautivakuutus) ole mutta joka ei kuitenkaan kuulu mihinkään edellä lueteltuun yrittäjäkategoriaan.

Sairausvakuutuksen vakuuttamisvelvollisuutta ei ole, jos

- Sairausvakuuttamisen alaikäraja on 16 vuotta, yläikäraja 68 vuotta.
- Työtulo on vähemmän kuin 14 282, 14 574, 14 766 tai 15 128 euroa vuosina 2019, 2020, 2021 ja 2022

Työeläkevakuutuksen vakuuttamisvelvollisuutta ei ole, jos

- Työeläkevakuuttamisen alaikäraja 17 vuotta, yläikäraja 68 vuotta
- On tilapäinen työnantaja
- Maksetut palkat puolen vuoden ajalta jäävät alle vuosittain tarkistettavan rajamäärän (8 502, 8 676, 8 790 tai 9 006 euroa vuosina 2019, 2020, 2021 ja 2022)

Näissä tapauksissa maksaja ilmoittaa tulonsaajan palkkatietoilmoituksessa tiedon ”Ei vakuuttamisvelvollisuutta” ja voi eritellä ne sosiaalivakuutusmaksut, joiden osalta vakuuttamisvelvollisuutta ei ole.

Tilastoanalyysi yritysten omistajuudesta

Suoritetussa analyysissä haettiin ensin osakastiedoista yrityksen omistajat, joille puolestaan haettiin perhetiedot. Perhetietojen perusteella muodostettiin ”laajennettu perhe” so. yksikkö, joka kattoi henkilön vanhemmat ja sisarukset. Yritys liputettiin perheyhtiöksi, jos sillä oli omistajia ”laajennetusta perheestä” tai näiden omistamasta toisesta yrityksestä.¹⁵ Yritys katsottiin yksin omistetuksi, jos yhdellä omistajalla oli vähintään 99,5 prosenttia yrityksen osakkeista.

Luokittelimme myös yksin omistetun yrityksen perheyrietykseksi siinä tapauksessa, että yrityksen toimitusjohtajana tai sen hallituksessa (puheenjohtaja, varapuheenjohtaja, jäsen) oli mukana henkilö, joka kuului yrityksen omistajan perhepiiriin. Tieto yrityksen toimitusjohtajasta ja sen hallituksen jäsenistä haettiin Patentti- ja rekisterihallituksen Tilastokeskukselle toimittamasta kaupparekisteriaineistosta PRH-BOARD.

¹⁵ Laajennetun perheen muodostaminen, erityisesti mikäli omistus on jakaantunut useaan eri yritykseen, on haastavaa. Tässä tarkastelussa on jouduttu pitäytymään vain niihin omistaviin yrityksiin, joissa on yksi enemmistöosakas ja selvittämään, onko hän samaa laajennettua perhettä kuin muut merkittävät osakkaat. Jos esimerkiksi henkilö A ja henkilö B olisivat samaa laajennettua perhettä ei yritys X tulisi luokitelluksi perheyrietykseksi tapauksessa, jossa A omistaisi yrityksen osakkeista suoraan 40 prosenttia ja yritys Y 30 prosenttia, josta yrityksestä puolestaan B omistaisi 40 prosenttia ja A 20 prosenttia (30 % yrityksen X osakkeista olisi ulkopuolisessa omistuksessa, esimerkiksi pääomasijoittajalla). Jos henkilö B olisi yrityksen Y enemmistöosakas, tulisi yritys X luokitelluksi perheyrietykseksi.

Laajennus täsmentää myös yksinyrittäjän määritelmää tapauksiin, joissa henkilö omistaa yrityksen yksin, toimii itse sen toimitusjohtajana ja muodostaa yksin yrityksen hallituksen.¹⁶

¹⁶ Käytetty menettelytapa määritteli Perheyrittäjien Liiton jäsenyrityksistä noin 75 prosenttia perheyrittäjiksi. Noin 15 prosenttia jäsenyrityksistä omistustieto puuttui rekisteritiedoista täysin. Lopuissa tapauksissa syynä oli se, että rekisteritiedoissa tiedot joko perhesuhteista, suorasta yrittäjyydestä, omistavan yrityksen omistuksesta tai näistä kaikista olivat puutteellisia.

Liite E: Liitetaulukot

Taulukko 18. Maakunnan suhteellinen vahvuus toimialan uusista henkilöyrityksistä.

Maakunta	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	P	Q	R	S	Muu
Uusimaa	0,45	0,42	0,81	1,26	0,73	1,04	0,83	1,60	1,17	1,48	1,39	1,01	1,37	1,09	1,23	1,03	1,30	1,07	1,27
Varsinais-Suomi	0,67	0,81	1,24	0,41	1,42	1,29	1,12	0,95	1,16	0,91	0,87	1,08	1,03	1,13	1,00	1,10	1,05	1,08	1,03
Satakunta	1,15	2,92	1,31	0,98	1,26	1,23	1,36	0,80	0,88	0,50	1,26	0,70	0,75	1,02	0,76	0,94	0,67	1,11	0,76
Kanta-Häme	1,03	0,41	1,18	0,00	1,35	1,17	1,23	0,82	0,87	0,68	1,05	1,27	0,85	1,01	0,90	0,96	0,90	1,03	0,97
Pirkanmaa	0,84	0,73	1,10	1,48	1,28	1,03	1,09	0,79	1,05	1,11	1,26	1,20	1,03	0,93	1,10	1,17	1,05	1,10	0,82
Päijät-Häme	0,95	2,70	1,23	0,58	1,49	1,11	1,17	0,82	1,04	0,70	2,00	0,86	0,86	1,05	0,88	1,14	0,87	1,13	0,95
Kymenlaakso	1,24	0,94	1,07	0,00	0,52	0,90	1,14	0,73	1,02	0,57	0,61	0,75	0,76	0,93	0,78	1,11	0,81	1,12	0,95
Etelä-Karjala	1,66	0,58	0,95	1,76	0,96	0,88	1,08	0,54	0,89	0,68	0,00	0,64	0,65	0,80	0,78	0,89	0,67	0,92	0,84
Etelä-Savo	1,98	0,93	0,95	0,00	1,80	0,82	0,81	0,46	0,74	0,45	0,00	0,84	0,58	0,93	0,69	0,79	0,74	0,78	0,72
Pohjois-Savo	1,73	1,36	0,94	0,41	0,90	0,74	0,99	0,69	0,65	0,59	0,35	0,83	0,64	0,79	0,77	1,05	0,71	0,83	0,86
Pohjois-Karjala	1,81	1,25	0,97	0,00	1,15	0,67	0,97	0,69	0,91	0,60	0,00	0,90	0,63	0,85	0,69	0,80	0,72	0,89	0,80
Keski-Suomi	1,38	1,12	0,93	0,34	0,87	0,83	0,93	0,48	0,77	0,84	0,87	1,05	0,82	0,97	1,09	1,10	0,88	1,01	0,75
Etelä-Pohjanmaa	1,66	2,70	1,15	0,00	1,71	1,06	1,32	0,55	0,71	0,37	1,00	1,14	0,58	0,74	0,66	0,80	0,61	0,90	0,75
Pohjanmaa	1,50	0,36	1,29	1,64	1,40	0,89	1,06	0,78	1,05	0,66	0,93	0,99	0,82	0,83	0,77	0,67	0,90	0,88	0,76
Keski-Pohjanmaa	1,47	2,99	1,38	0,00	0,55	0,80	1,43	0,38	0,81	0,48	1,29	1,95	0,57	1,01	0,67	0,87	0,76	0,94	0,83
Pohjois-Pohjanmaa	1,46	1,60	1,04	1,46	0,44	0,90	1,11	0,60	0,68	0,83	0,21	1,02	0,75	0,88	0,89	1,07	0,76	0,83	0,80
Kainuu	2,30	0,00	0,79	0,00	1,61	0,65	0,91	0,52	0,66	0,45	1,26	0,51	0,50	0,70	0,64	0,71	0,59	0,62	0,67
Lappi	1,64	2,42	0,98	2,10	0,96	0,86	0,90	0,69	0,97	0,45	0,90	0,88	0,74	1,29	0,75	0,76	0,74	0,79	0,89
Ahvenanmaa - Åland	0,74	0,00	1,58	0,00	1,90	1,67	0,92	0,86	1,86	1,06	2,22	0,36	0,86	1,09	0,89	0,52	1,07	1,06	1,53

A = Maatalous, metsätalous ja kalatalous, B = Kaivostoiminta ja louhinta, C = Teollisuus, D = Sähkö-, kaas- ja lämpöhuolto, E = Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto, F = Rakentaminen, G = Tukku- ja vähittäiskauppa, H = Kuljetus ja varastointi, I = Majointi- ja ravitsemistoiminta, J = Informaatio ja viestintä, K = Rahoitus- ja vakuutustoiminta, L = Kiinteistöalan toiminta, M = Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta, N = Hallinto- ja tukipalvelutoiminta, P = Koulutus, Q = Terveys- ja sosiaalipalvelut, R = Taiteet, viihde ja virkistys, S = Muu palvelutoiminta

Taulukko 19. Maakunnan suhteellinen vahvuus toimialan uusista osakeyhtiöistä.

Maakunta	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	P	Q	R	S	Muu
Uusimaa	0,25	0,45	0,62	0,78	0,72	0,89	0,91	0,88	0,91	1,32	1,43	0,90	1,22	1,03	1,05	0,87	1,00	1,04	0,97
Varsinais-Suomi	1,32	0,41	1,42	0,54	1,23	1,10	1,05	0,98	0,98	0,82	0,77	1,04	0,93	0,99	1,08	0,95	0,87	0,86	0,73
Satakunta	1,55	2,15	1,54	1,40	2,26	1,22	1,11	1,27	1,01	0,51	0,47	1,16	0,70	1,00	0,89	1,07	0,93	1,01	2,58
Kanta-Häme	1,11	0,75	1,16	0,23	1,50	1,25	1,23	1,20	1,04	0,52	0,48	0,92	0,78	0,85	1,11	1,24	1,17	1,27	1,07
Pirkanmaa	0,83	0,82	1,08	0,72	1,21	1,03	1,09	0,80	0,99	1,04	0,87	1,05	0,96	0,91	1,05	1,11	1,02	0,99	1,27
Päijät-Häme	0,87	0,49	1,36	0,48	0,46	1,24	1,19	0,92	1,02	0,68	0,53	0,98	0,78	1,14	1,09	1,07	1,06	1,03	0,44
Kymenlaakso	1,27	1,22	1,20	0,62	1,76	1,04	1,12	1,66	1,33	0,60	0,37	1,05	0,75	1,02	0,93	1,13	1,19	1,00	0,63
Etelä-Karjala	1,32	0,93	1,18	0,82	0,73	1,07	1,20	1,10	1,70	0,69	0,31	0,86	0,80	1,05	0,83	0,89	1,02	0,93	0,00
Etelä-Savo	2,25	1,25	1,49	0,98	1,71	1,00	1,06	1,44	1,49	0,52	0,33	0,88	0,65	1,08	0,85	1,07	1,22	1,30	0,00
Pohjois-Savo	2,03	1,55	1,29	0,70	0,98	1,04	1,14	1,22	1,06	0,64	0,51	0,93	0,78	1,01	1,18	1,43	0,96	0,93	0,80
Pohjois-Karjala	2,57	2,04	1,61	0,80	0,94	0,97	1,18	1,24	1,06	0,69	0,64	0,90	0,73	0,82	1,08	1,15	0,84	0,99	0,67
Keski-Suomi	1,19	1,46	1,19	1,43	1,26	1,14	0,97	1,11	0,99	0,86	0,55	1,11	0,90	0,89	1,09	1,33	1,03	0,95	1,96
Etelä-Pohjanmaa	3,21	3,41	1,68	2,62	1,32	1,18	1,17	1,13	0,78	0,44	0,58	1,29	0,64	0,89	0,71	0,92	1,02	0,71	0,00
Pohjanmaa	2,50	1,97	1,39	3,04	0,78	1,01	1,03	0,77	0,90	0,58	0,95	1,44	0,88	0,97	0,53	0,81	1,01	1,07	0,00
Keski-Pohjanmaa	2,61	3,28	1,68	3,54	2,84	1,22	1,03	1,39	0,98	0,32	0,61	1,12	0,66	0,77	0,76	1,29	0,96	0,65	1,48
Pohjois-Pohjanmaa	2,05	2,14	1,16	2,08	1,05	1,04	0,96	1,12	0,93	0,95	0,82	1,21	0,83	0,86	0,91	1,34	0,89	0,84	0,64
Kainuu	2,83	1,33	1,12	1,57	2,24	1,01	1,10	1,38	1,35	0,72	0,33	1,03	0,66	1,12	0,82	1,04	1,06	0,92	0,00
Lappi	1,76	3,62	1,26	1,00	1,01	1,08	0,84	1,54	1,78	0,34	0,27	1,13	0,65	1,59	0,68	0,98	1,27	1,08	0,00
Ahvenanmaa - Åland	1,31	0,00	1,13	1,63	0,58	0,79	0,87	1,12	1,42	0,76	1,29	1,34	0,96	0,89	0,64	0,83	1,19	1,43	0,00

A = Maatalous, metsätalous ja kalatalous, B = Kaivostoiminta ja louhinta, C = Teollisuus, D = Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto, E = Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto, F = Rakentaminen, G = Tukku- ja vähittäiskauppa, H = Kuljetus ja varastointi, I = Majointi- ja ravitsemistoiminta, J = Informaatio ja viestintä, K = Rahoitus- ja vakuutustoiminta, L = Kiinteistöalan toiminta, M = Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta, N = Hallinto- ja tukipalvelutoiminta, P = Koulutus, Q = Terveys- ja sosiaalipalvelut, R = Taiteet, viihde ja virkistys, S = Muu palvelutoiminta

Lähteet

- Abdesselam, R., Bonnet, J., & Renou-Maissant, P. (2020). What are the drivers of business demography and employment in the countries of the European Union? *Applied Economics*, 52(37), 4018–4043.
- Acs, Z.J. (2006). How is entrepreneurship good for economic growth? *Innovations*, 1(1), 97–107.
- Acs, Z.J., & Audretsch, D.B. (2003). Innovation and technological change. In Z. J. Acs and D. B. Audretsch (Eds.), *Handbook of Entrepreneurship Research. An Interdisciplinary Survey and Introduction*, Kluwer Academic Publishers, Boston, MA, 55–79.
- Acs, Z.J., Braunerhjelm, P., Audretsch, D.B., & Carlsson, B. (2008a). The knowledge spillover theory of entrepreneurship. *Small Business Economics*, 32(1), 15–30.
- Acs, Z.J., Desai, S., & Klapper, L.F. (2008b). What does “entrepreneurship” data really show? *Small Business Economics*, 31(3), 265–281.
- Acs, Z.J., Åstebro, T., Audretsch, D.B., & Robinson, D.T. (2016). Public policy to promote entrepreneurship: A call to arms. *Small Business Economics*, 47(1), 35–51.
- Agarwal, R., Audretsch, D.B., & Sarkar, M.B. (2007). The process of creative construction: Knowledge spillovers, entrepreneurship, and economic growth. *Strategic Entrepreneurship Journal*, 1(3–4), 263–286.
- Aidis, R., Estrin, S., & Mickiewicz, T.M. (2012). Size matters: Entrepreneurial entry and government. *Small Business Economics*, 39(1), 119–139.
- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179–211.
- Al Maqtari, F.A., Farhan, N.H., Al-Hattami, H.M., & Khalid, A.S. (2020). Impact of country-level corporate governance on entrepreneurial conditions. *Cogent Business & Management*, 7(1), 1797261.
- Aldrich, H.E. (2010). Beam me up, Scott (ie)! Institutional theorists’ struggles with the emergent nature of entrepreneurship. In W.D. Sine & R.J. David (Eds.) *Institutions and Entrepreneurship*. Emerald Group Publishing Limited: Bingley, 329–364.
- Álvarez-Herranz, A., Valencia-De-Lara, P., & Martínez-Ruiz, M.P. (2011). How entrepreneurial characteristics influence company creation: A cross-national study of 22 countries tested with panel data methodology. *Journal of Business Economics and Management*, 12(3), 529–545.
- Anokhin, S., & Wincent, J. (2012). Start-up rates and innovation: A cross-country examination. *Journal of International Business Studies*, 43, 41–60.
- Aparicio, S., Urbano, D., & Audretsch, D.B. (2016). Institutional factors, opportunity entrepreneurship and economic growth: Panel data evidence. *Technological Forecasting and Social Change*, 102, 45–61.
- Aparicio, S., Urbano, D., & Stenholm, P. (2021). Attracting the entrepreneurial potential: A multilevel institutional approach. *Technological Forecasting and Social Change*, 168, 120748.
- Ardagna, S., & Lusardi, A. (2010). Heterogeneity in the effect of regulation on entrepreneurship and entry size. *Journal of the European Economic Association*, 8(2–3), 594–605.
- Arenius, P., & Minniti, M. (2005). Perceptual variables and nascent entrepreneurship. *Small Business Economics*, 24, 233–247.
- Arshed, N., Carter, S., & Mason, C. (2014). The ineffectiveness of entrepreneurship policy: is policy formulation to blame? *Small Business Economics*, 43, 639–659.
- Audretsch, D.B., Belitski, M., Chowdhury, F., & Desai, S. (2022). Necessity or opportunity? Government size, tax policy, corruption, and implications for entrepreneurship. *Small Business Economics*, 58(4), 2025–2042.

- Audretsch, D.B., & Keilbach, M. (2004). Does entrepreneurship capital matter? *Entrepreneurship Theory and Practice*, 28(5), 419–429.
- Autio, E., Pathak, S., & Wennberg, K. (2013). Consequences of cultural practices for entrepreneurial behaviors. *Journal of International Business Studies*, 44(4), 334–362.
- Baumol, W.J., & Strom, R.J. (2007). Entrepreneurship and economic growth. *Strategic Entrepreneurship Journal*, 1(3-4), 233–237.
- Berrill, J., O'Hagan-Luff, M., & van Stel, A. (2020). The moderating role of education in the relationship between FDI and entrepreneurial activity. *Small Business Economics*, 54(4), 1041–1059.
- Bjørnskov, C., & Foss, N.J. (2008). Economic freedom and entrepreneurial activity: Some cross-country evidence. *Public Choice*, 134(3), 307–328.
- Bjørnskov, C., & Foss, N.J. (2013). How strategic entrepreneurship and the institutional context drive economic growth. *Strategic Entrepreneurship Journal*, 7(1), 50–69.
- Bjørnskov, C., & Foss, N.J. (2016). Institutions, entrepreneurship, and economic growth: What do we know and what do we still need to know? *Academy of Management Perspectives*, 30(3), 292–315.
- Björk, P., Saarela, M., Kotavaara, O., & Muhos, M. (2022). *Global Entrepreneurship Monitor 2021/2022 Finnish Report*. Publications of Kerttu Saalasti Institute, University of Oulu. <https://www.gemconsortium.org/file/open?fileId=51137> [vierailtu 8.1.2023]
- Blanchflower, D.G., Oswald, A., & Stutzer, A. (2001). Latent entrepreneurship across nations. *European Economic Review*, 45(4–6), 680–691.
- Blanchflower, D.G. (2000). Self-employment in OECD countries. *Labour Economics*, 7, 471–505.
- Bogatyeva, K., Edelman, L.F., Manolova, T.S., Osiyevskyy, O., & Shirokova, G. (2019). When do entrepreneurial intentions lead to actions? The role of national culture. *Journal of Business Research*, 96, 309–321.
- Bosma, N., Content, J., Sanders, M., & Stam, E. (2018). Institutions, entrepreneurship, and economic growth in Europe. *Small Business Economics*, 51, 483–499.
- Bosma, N., & Schutjens, V. (2011). Understanding regional variation in entrepreneurial activity and entrepreneurial attitude in Europe. *The Annals of Regional Science*, 47(3), 711–742.
- Bowen, H.P., & De Clercq, D. (2008). Institutional context and the allocation of entrepreneurial effort. *Journal of International Business Studies*, 39(4), 747–767.
- Brüderl, J., Preisendörfer, P., & Ziegler, R. (1992). Survival chances of newly founded business organizations. *American Sociological Review*, 227–242.
- Bylund, P.L., & McCaffrey, M. (2017). A theory of entrepreneurship and institutional uncertainty. *Journal of Business Venturing*, 32(5), 461–475.
- Cardon, M.S., Glauser, M., & Murnieks, C.Y. (2017). Passion for what? Expanding the domains of entrepreneurial passion. *Journal of Business Venturing Insights*, 8, 24–32.
- Carree, M., & Thurik, A.R. (2003). The impact of entrepreneurship on economic growth. In Z. J. Acs and D. B. Audretsch (Ed.), *Handbook of Entrepreneurship Research. An Interdisciplinary Survey and Introduction*, Kluwer Academic Publishers, Boston, MA, 437–471.
- Chambers, D., & Munemo, J. (2019). Regulations, institutional quality and entrepreneurship. *Journal of Regulatory Economics*, 55(1), 46–66.
- Chowdhury, F., Audretsch, D.B., & Belitski, M. (2019). Institutions and entrepreneurship quality. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 43(1), 51–81.
- Cuervo, A. (2005). Individual and environmental determinants of entrepreneurship. *The International Entrepreneurship and Management Journal*, 1(3), 293–311.

- Davidsson, P., Lindmark, L., & Olofsson, C. (1994). New firm formation and regional development in Sweden. *Regional Studies*, 28(4), 395–410.
- Davidsson, P., Recker, J., & Von Briel, F. (2020). External enablement of new venture creation: A framework. *Academy of Management Perspectives*, 34(3), 311–332.
- De Clercq, D., Danis, W.M., & Dakhli, M. (2010). The moderating effect of institutional context on the relationship between associational activity and new business activity in emerging economies. *International Business Review*, 19(1), 85–101.
- De Clercq, D., Lim, D.S., & Oh, C.H. (2013). Individual-level resources and new business activity: The contingent role of institutional context. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 37(2), 303–330.
- Díez-Martín, F., Blanco-González, A., & Prado-Román, C. (2016). Explaining nationwide differences in entrepreneurial activity: A legitimacy perspective. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 12(4), 1079–1102.
- Dileo, I., & García Pereiro, T. (2019). Assessing the impact of individual and context factors on the entrepreneurial process. A cross-country multilevel approach. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 15(4), 1393–1441.
- Djankov, S., Ganser, T., McLiesh, C., Ramalho, R., & Shleifer, A. (2010). The effect of corporate taxes on investment and entrepreneurship. *American Economic Journal: Macroeconomics*, 2(3), 31–64.
- Dutta, N., & Meierrieks, D. (2021). Financial development and entrepreneurship. *International Review of Economics & Finance*, 73, 114–126.
- Dutta, N., & Sobel, R.S. (2021). Entrepreneurship, fear of failure, and economic policy. *European Journal of Political Economy*, 66, 101954.
- Eberhart, R.N., Eesley, C.E., & Eisenhardt, K.M. (2017). Failure is an option: Institutional change, entrepreneurial risk, and new firm growth. *Organization Science*, 28(1), 93–112.
- Eckhardt, J.T., & Ciuchta, M.P. (2008). Selected variation: The population-level implications of multistage selection in entrepreneurship. *Strategic Entrepreneurship Journal*, 2(3), 209–224.
- Estrin, S., & Mickiewicz, T. (2011). Institutions and female entrepreneurship. *Small Business Economics*, 7(4), 397–415.
- Estrin, S., Mickiewicz, T., & Stephan, U. (2013). Entrepreneurship, social capital, and institutions: Social and commercial entrepreneurship across nations. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 37(3), 479–504.
- Eurostat (2023a). *Business demography by size class*. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/bd_9bd_sz_cl_r2/default/table?lang=en [vierailtu 5.3.2023]
- Eurostat (2023b). *Population on 1 January by age and sex*. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/DEMO_PJAN_custom_5678828/default/table?lang=en [vierailtu 5.3.2023]
- Eurostat (2023c). *Self-employment by sex, age, citizenship and degree of urbanization*. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfst_r_e2sganu/default/table?lang=en [vierailtu 5.3.2023]
- Fernández-Serrano, J., & Romero, I. (2014). About the interactive influence of culture and regulatory barriers on entrepreneurial activity. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 10(4), 781–802.
- Galbraith, C.S., & Benitez-Galbraith, J. (2009). The impact of ethnolinguistic diversity on entrepreneurial activity: A cross-country study. *International Journal of Entrepreneurship and Small Business*, 8(3), 309–331.
- GEM (Global Entrepreneurship Monitor) (2022). *Global Entrepreneurship Monitor 2021/2022 Global Report: Opportunity Amid Disruption*. London: GEM. <https://www.gemconsortium.org/> [vierailtu 17.2.2022]
- GEM (Global Entrepreneurship Monitor) (2023a). Custom Data Tables, www.gemconsortium.org/data [vierailtu 14.2.2023]

- GEM (Global Entrepreneurship Monitor) (2023b). Full Data Sets, www.gemconsortium.org/data [vierailtu 14.2.2023]
- Gohmann, S.F. (2012). Institutions, latent entrepreneurship, and self-employment: An international comparison. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 36(2), 295–321.
- González, F. (2020). Bank development, competition, and entrepreneurship: International evidence. *Journal of Multinational Financial Management*, 56, 100642.
- Grégoire, D.A., & Shepherd, D.A. (2012). Technology-market combinations and the identification of entrepreneurial opportunities: An investigation of the opportunity-individual nexus. *Academy of Management Journal*, 55(4), 753–785.
- Haikkola, L. & Myllyniemi, S. (toim.) (2019) Hyvää työtä! Nuorisobarometri 2019 Infografiikka, <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2020/06/nuorisobarometri2019-ig-netti.pdf>, luettu 13.3.2023.
- Hayton, J.C., George, G., & Zahra, S.A. (2002). National culture and entrepreneurship: A review of behavioral research. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 26(4), 33–52.
- Hechavarría, D.M., & Ingram, A.E. (2019). Entrepreneurial ecosystem conditions and gendered national-level entrepreneurial activity: A 14-year panel study of GEM. *Small Business Economics*, 53(2), 431–458.
- Heinonen, J., & Hytti, U. (2016). Entrepreneurship mission and content in Finnish policy programmes. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 23(1), 149–162.
- Heinonen, J & Ilonen, S. (forthcoming) Comparative Entrepreneurship Education – case Finland. To be published in *Comparative Entrepreneurship Education* (Ed. W.H. Mei), Springer.
- Herzberg, F. (1968). One more time: How do you motivate employees? *Harvard Business Review* January 2003, The best of HBR 1968.
- Hessels, J., van Gelderen, M. & Thurik, R. (2008). Drivers of entrepreneurial aspirations at the country level: The role of start-up motivations and social security. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 4(4), 401–417.
- Hiatt, S.R., Sine, W.D., & Tolbert, P.S. (2009). From Pabst to Pepsi: The deinstitutionalization of social practices and the creation of entrepreneurial opportunities. *Administrative Science Quarterly*, 54(4), 635–667.
- Honig, B. (2004). Entrepreneurship education: Toward a model of contingency-based business planning. *Academy of Management Learning & Education*, 3(3), 258–273.
- Härmälä, V., Lamminkoski, H., Salmien, V., Halme, K., & Autio, E. (2017). *Yrittäjyyden uudet suunnat–Selvitys hallituksen toimenpiteistä yrittäjyyden vahvistamiseksi*. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/160399> [vierailtu 7.5.2022]
- Islam, A. (2015). Entrepreneurship and the allocation of government spending under imperfect markets. *World Development*, 70, 108–121.
- Kasseeah, H. (2016). Investigating the impact of entrepreneurship on economic development: A regional analysis. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 23(3), 896–916.
- Kautonen, T., Van Gelderen, M., & Fink, M. (2015). Robustness of the theory of planned behavior in predicting entrepreneurial intentions and actions. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 39(3), 655–674.
- Klyver, K., Nielsen, S.L., & Evald, M.R. (2013). Women's self-employment: An act of institutional (dis) integration? A multilevel, cross-country study. *Journal of Business Venturing*, 28(4), 474–488.
- Koramo, M., Keinänen, J. & Wennberg, M. (2017). *Itsensätyöllistäminen ja jakamistalous työelämän murroksessa*. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 13/2017. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/79272> [vierailtu 15.3.2023]

- Kotiranta, A., Pajarinen, M., & Rouvinen, P. (2016). *Onko uusyrittäjyyden luonne muuttunut?* ETLA:n raporteja, No. 67. <https://www.etla.fi/julkaisut/onko-uusyrittajyyden-luonne-muuttunut/> [vierailtu 20.1.2023]
- Krueger Jr, N.F., Reilly, M.D., & Carsrud, A.L. (2000). Competing models of entrepreneurial intentions. *Journal of Business Venturing*, 15(5–6), 411–432.
- Laffineur, C., Barbosa, S. D., Fayolle, A., & Nziali, E. (2017). Active labor market programs' effects on entrepreneurship and unemployment. *Small Business Economics*, 49(4), 889–918.
- Lecuna, A. (2014). High income inequality as a structural factor in entrepreneurial activity. *Journal of Technology Management & Innovation*, 9(1), 13–26.
- Lee, C.K., Cottle, G.W., Simmons, S.A., & Wiklund, J. (2021). Fear not, want not: Untangling the effects of social cost of failure on high-growth entrepreneurship. *Small Business Economics*, 57(1), 531–553.
- Levesque, M., & Minniti, M. (2006). The effect of aging on entrepreneurial behavior. *Journal of Business Venturing*, 21(2), 177–194.
- Levie, J., & Autio, E. (2008). A theoretical grounding and test of the GEM model. *Small Business Economics*, 31, 235–263.
- Li, T. (2020). Institutional environments and entrepreneurial start-ups: An international study. *Management Decision*, 59(8), 1929–1953.
- Méndez-Picazo, M.T., Galindo-Martín, M.Á., & Ribeiro-Soriano, D. (2012). Governance, entrepreneurship and economic growth. *Entrepreneurship & Regional Development*, 24(9–10), 865–877.
- Millán, J.M., Congregado, E., & Román, C. (2012). Determinants of self-employment survival in Europe. *Small Business Economics*, 38(2), 231–258.
- Minniti, M. & Lévesque, M. (2008). Recent developments in the economics of entrepreneurship. *Journal of Business Venturing*, 23(6), 603–612.
- Mitchell, R.K., Smith, J.B., Morse, E.A., Seawright, K.W., Peredo, A.M., & McKenzie, B. (2002). Are entrepreneurial cognitions universal? Assessing entrepreneurial cognitions across cultures. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 26(4), 9–32.
- Mühlböck, M., Warmuth, J.R., Holienka, M., & Kittel, B. (2018). Desperate entrepreneurs: No opportunities, no skills. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 14(4), 975–997.
- Munemo, J. (2022). The effect of regulation-driven trade barriers and governance quality on export entrepreneurship. *Regulation & Governance*, 16(4), 1119–1140.
- Nguyen, B., Canh, N.P., & Thanh, S.D. (2021a). Institutions, human capital and entrepreneurship density. *Journal of the Knowledge Economy*, 12(3), 1270–1293.
- Nguyen, B., Schinckus, C., Canh, N.P., & Thanh, S.D. (2021b). Economic policy uncertainty and entrepreneurship: A bad for a good? *The Journal of Entrepreneurship*, 30(1), 81–133.
- Nica, M. (2013). Spending allocation and entrepreneurship. *Journal of International Entrepreneurship*, 11(4), 351–369.
- Nickell, S., Nicolitsas, D., & Dryden, N. (1997). What makes firms perform well? *European Economic Review*, 41(3–5), 783–796.
- Nissan, E., Galindo Martín, M.Á., & Méndez Picazo, M.T. (2011). Relationship between organizations, institutions, entrepreneurship and economic growth process. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 7(3), 311–324.
- Nistotskaya, M., & Cingolani, L. (2016). Bureaucratic structure, regulatory quality, and entrepreneurship in a comparative perspective: Cross-sectional and panel data evidence. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 26(3), 519–534.
- OECD (2022). *Self-employment rate*. <https://data.oecd.org/emp/self-employment-rate.htm> [vierailtu 10.10.2022]
- Ovaska, T., & Takashima, R. (2021). The robustness of trust, institutions and entrepreneurship regressions, revisited. *Applied Economics Letters*, 28(18), 1578–1581.

- Parker, S.C., & Robson, M.T. (2004). Explaining international variations in self-employment: Evidence from a panel of OECD countries. *Southern Economic Journal*, 71(2), 287–301.
- Perusturvan riittävyyden IV arviointiryhmä (2023). *Perusturvan riittävyyden arviointiraportti 2019–2023*. Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL). Raportti 3/2023. Helsinki 2023. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146182/URN_ISBN_978-952-408-037-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y [vierailtu 20.3.2023]
- Raza, A., Muffatto, M., & Saeed, S. (2019). The influence of formal institutions on the relationship between entrepreneurial readiness and entrepreneurial behavior: A cross-country analysis. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 26(1), 133–157.
- Reynolds, P.D. (1994). Autonomous firm dynamics and economic growth in the United States, 1986–1990. *Regional Studies*, 28(4), 429–442.
- Reynolds, P.D., Storey, D., & Westhead, P. (1994). Cross-national comparison of the variation in new firm formation. *Regional Studies*, 28(4), 443–456.
- Reynolds, P.D., Bosma, N., Autio, E., Hunt, S., De Bono, N., Servais, I., ... & Chin, N. (2005). Global Entrepreneurship Monitor: Data collection design and implementation 1998–2003. *Small Business Economics*, 24, 205–231.
- Rietveld, C.A., & Patel, P.C. (2022). A critical assessment of the national expert survey data of the Global Entrepreneurship Monitor. *Entrepreneurship Theory and Practice*. DOI: 10422587221134928.
- Rodríguez-Gulías, M.J., de Sousa Gabriel, V.M., & Rodeiro-Pazos, D. (2018). Effects of governance on entrepreneurship: European Union vs non-European Union. *Competitiveness Review*, 28(1), 43–57.
- Shane, S. (2009). Why encouraging more people to become entrepreneurs is bad public policy? *Small Business Economics*, 33(2), 141–149.
- Sine, W.D., & Lee, B.H. (2009). Tilting at windmills? The environmental movement and the emergence of the US wind energy sector. *Administrative Science Quarterly*, 54(1), 123–155.
- Slesman, L., Abubakar, Y.A., & Mitra, J. (2021). Foreign direct investment and entrepreneurship: Does the role of institutions matter? *International Business Review*, 30(4), 101774.
- Sobel, R.S., Clark, J.R., & Lee, D.R. (2007). Freedom, barriers to entry, entrepreneurship, and economic progress. *The Review of Austrian Economics*, 20(4), 221–236.
- Solomon, S.J., Bendickson, J.S., Marvel, M.R., McDowell, W.C., & Mahto, R. (2021). Agency theory and entrepreneurship: A cross-country analysis. *Journal of Business Research*, 122, 466–476.
- Staniewski, M.W. (2016). The contribution of business experience and knowledge to successful entrepreneurship. *Journal of Business Research*, 69(11), 5147–5152.
- Stenholm, P., Acs, Z.J., & Wuebker, R. (2013). Exploring country-level institutional arrangements on the rate and type of entrepreneurial activity. *Journal of Business Venturing*, 28(1), 176–193.
- Stephan, U., & Pathak, S. (2016). Beyond cultural values? Cultural leadership ideals and entrepreneurship. *Journal of Business Venturing*, 31(5), 505–523.
- Stephan, U., & Uhlaner, L.M. (2010). Performance-based vs socially supportive culture: A cross-national study of descriptive norms and entrepreneurship. *Journal of International Business Studies*, 41, 1347–1364.
- Sternberg, R., & Wennekers, S. (2005). Determinants and effects of new business creation using Global Entrepreneurship Monitor data. *Small Business Economics*, 24(3), 193–203.

- Suomalainen, S., Stenholm, P., Kovalainen, A., Heinonen, J., & Pukkinen, T. (2016). *Global Entrepreneurship Monitor–Finnish 2015 Report*. Turku School of Economics. University of Turku. Series A: Research Reports. <https://www.gemconsortium.org/file/open?fileId=49621>
- Sutela, H., & Pärnänen, A. (2018). *Yrittäjät Suomessa 2017*. Tilastokeskus. https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/184210/ytym_201700_2018_21465_net_p2.pdf?sequence=1
- Teixeira, S.J., Casteleiro, C.M.L., Rodrigues, R.G., & Guerra, M.D. (2018). Entrepreneurial intentions and entrepreneurship in European countries. *International Journal of Innovation Science*, 10(1), 22–42.
- Thai, M.T.T., & Turkina, E. (2014). Macro-level determinants of formal entrepreneurship versus informal entrepreneurship. *Journal of Business Venturing*, 29(4), 490–510.
- Thébaud, S. (2015). Business as plan B: Institutional foundations of gender inequality in entrepreneurship across 24 industrialized countries. *Administrative Science Quarterly*, 60(4), 671–711.
- Tilastokeskus (2022). Tätä tutkimusta varten tehdyt erillisajot, ks. Liite C.
- Urbano, D., & Alvarez, C. (2014). Institutional dimensions and entrepreneurial activity: An international study. *Small Business Economics*, 42(4), 703–716.
- Urbano, D., Aparicio, S., & Audretsch, D. (2019). Twenty-five years of research on institutions, entrepreneurship, and economic growth: What has been learned? *Small Business Economics*, 53, 21–49.
- Valliere, D. (2010). Reconceptualizing entrepreneurial framework conditions. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 6, 97–112.
- Valliere, D., & Peterson, R. (2009). Entrepreneurship and economic growth: Evidence from emerging and developed countries. *Entrepreneurship & Regional Development*, 21(5–6), 459–480.
- Van Praag, C.M., & Versloot, P.H. (2007). The economic benefits and costs of entrepreneurship: A review of the research. *Foundations and Trends® in Entrepreneurship*, 4(2), 65–154.
- van Stel, A., Carree, M., & Thurik, R. (2005). The effect of entrepreneurial activity on national economic growth. *Small Business Economics*, 24, 311–321.
- Verheul, I., Wennekers, S., Audretsch, D.B. & Thurik, R. (2002). An eclectic theory of entrepreneurship: Policies, institutions and culture. In: D.B. Audretsch, R. Thurik, I. Verheul, & S. Wennekers (Eds.), *Entrepreneurship: Determinants and Policy in a European–U.S. Comparison*. Kluwer Academic Publishers, Norwell, MA, 11–82.
- Walker, J.K., Jeger, M., & Kopecki, D. (2013). The role of perceived abilities, subjective norm and intentions in entrepreneurial activity. *The Journal of Entrepreneurship*, 22(2), 181–202.
- Wennberg, K., Pathak, S., & Autio, E. (2013). How culture moulds the effects of self-efficacy and fear of failure on entrepreneurship. *Entrepreneurship & Regional Development*, 25(9–10), 756–780.
- Wennekers, S., & Thurik, R. (1999). Linking entrepreneurship and economic growth. *Small Business Economics*, 13, 27–56.
- Wong, P.K., Ho, Y.P. & Autio, E. (2005). Entrepreneurship, innovation and economic growth: Evidence from GEM data. *Small Business Economics*, 24(3), 335–350.
- World Bank (2019). *Self-employed (% of total employment)*. <https://data.worldbank.org/indicator/SL.EMP.SELF.ZS> [vierailtu 10.10.2022]
- World Bank (2022). *New business density*. <https://data.worldbank.org/indicator/IC.BUS.NDNS.ZS> [vierailtu 8.1.2022]

tietokayttoon.fi

ISBN PDF 978-952-383-345-6
ISSN PDF 2342-6799